

# ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

(แบบแยก - อิติ คัมภีร์)

## ปณามคาถา

### ๑. ยมกวคควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ. ๖
๒. มฎฐกถณทลิวตถุ. ๒๓
๓. ติสตตเถรวตถุ. ๓๓
๔. กาลียกขินียา อุปปตติวตถุ. ๓๘
๕. โกสมพิกวตถุ. ๔๔
๖. จุลลกาลมหากาลวตถุ. ๕๓

๗. เทวตตตวตถุ. ๖๐
๘. สลขยวตถุ. ๖๕
๙. นนทตเถรวตถุ. ๘๕
๑๐. จุนทสฎฐกริวตถุ. ๙๓
๑๑. ธมมิกอุปาสกาวตถุ. ๙๖
๑๒. เทวตตตวตถุ. ๑๐๐
๑๓. สุมณาเทวีวตถุ. ๑๑๑
๑๔. เทวสหายกภิกขุวตถุ. ๑๑๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๒๙ มิ.ย.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ยมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

## ปณามคาถา

### ๑. ยมกวคควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ..... ๖
- [กฎุมพีทำพิธีชบุดร]..... ๖
- [กฎุมพีได้บุตรสองคน]..... ๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]..... ๗
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]..... ๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]..... ๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]..... ๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม]..... ๘
- [อนุปุพพิกถา ๕]..... ๘
- [มหาปาละขอบวช]..... ๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]..... ๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]..... ๙
- [ฐานะ ๒ อยู่ในพระศาสนา]..... ๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน]..... ๙
- [ชาวบ้านล้อมใส่ อารธนาให้อยู่จำพรรษา]..... ๑๐
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุตุรงค์]..... ๑๐
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ]..... ๑๐
- [หมอปรงยาให้หยอด]..... ๑๑

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา]..... ๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษาภริชากาย]..... ๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ]..... ๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหันต์]..... ๑๓
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]..... ๑๓
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]..... ๑๔
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]..... ๑๔
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]..... ๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]..... ๑๕
- [สามเณรถึงสี่ลวัตติเพราะเสียงหญิง]..... ๑๕
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]..... ๑๖
- [อาสนะท้าวสักกะร้อน]..... ๑๗
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]..... ๑๘
- [บุรพกรรมของพระจักขุपालเถระ]..... ๑๙
- [แก้อรธ]..... ๒๐
๒. มฎฐกถณทลิวตถุ..... ๒๓
- [พรหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร]..... ๒๓
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]..... ๒๓
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]..... ๒๓
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมฎฐกถณทลิวตถุ]..... ๒๔
- [มฎฐกถณทลิวตถุทำให้ล้อมใส่ในพระพุทธเจ้า]..... ๒๕

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๕
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๕
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๕
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๕
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๖
[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร].....	๒๗
[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๘
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๘
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๙
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๓๐
[แก้อรธ].....	๓๐
<b>๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.....</b>	<b>๓๓</b>
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๓
[พระติสสเถระเรื่องแด่พระศาสดา].....	๓๓
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๔
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๔
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๕
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๕
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชา].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
<b>๔. กาลียกฺขินิยา อุปฺปตฺติวตฺถุ.....</b>	<b>๓๘</b>
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๘
[เมียหลวงปรุ่งยาทำลายครรภ์เมียน้อย].....	๓๘
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๙
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย].....	๔๑
[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลาภภัตฺร].....	๔๒
<b>๕. โภสมพิทวตฺถุ.....</b>	<b>๔๔</b>
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถึกเถกเถกเกี่ยวกับเรื่องวินัย].....	๔๔
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๕
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๕
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๖
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๖
[ช่างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา].....	๔๖
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๘

[พญาช้างสังเกตดูวัตรพระอนันท์].....	๔๘
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๙
[ช่างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๕๐
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๕๐
[แก้อรธ].....	๕๑
<b>๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.....</b>	<b>๕๓</b>
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๕๓
[มหากาลพึงธรรม แล้วลาน้องชายไปบวช].....	๕๓
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๕๔
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๕๔
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๕
[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา].....	๕๕
[พระมหากาลบรรลุปุระอรหัต].....	๕๕
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๖
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๗
[แก้อรธ].....	๕๗
[พระมหากาลหาหนิภรรยา].....	๕๙
<b>๗. เทวทตฺตวตฺถุ.....</b>	<b>๖๐</b>
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๖๐
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับประทาน].....	๖๐
[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร].....	๖๐
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๖๑
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๖๑
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๖๑
[ของดีย่อมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่].....	๖๓
[แก้อรธ].....	๖๓
<b>๘. สญชยวตฺถุ.....</b>	<b>๖๕</b>
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๖๕
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๖๖
[ทรงบรรลุปุระพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๖๖
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๗
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๗
[สองสหายทำกติกถา].....	๖๙
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๗๐
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๗๐

[สองสหายชวนสมุชชัยไปเฝ้าพระศาสดา].....๗๑

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์].....๗๒

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา].....๗๒

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ].....๗๓

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น].....๗๔

[บุรพกรรมของภัททาคีรี ๓๐ คน].....๗๕

[บุรพกรรมของขุณฺโณ ๓ พี่น้อง].....๗๕

[กินอาหารที่เขากุฑกัณฐิกขุณฺโณ ตายไปเป็นเปรต].....๗๖

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์].....๗๗

[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน].....๗๗

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒].....๗๘

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแก่พระศาสดา].....๘๓

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน].....๘๔

[แก้อรธ].....๘๔

**๙. นนทตเถรวตฺถุ.....๘๕**

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์].....๘๕

[นันทพุทธรอนุชา ออกบวช].....๘๕

[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติแก่พระศาสดา].....๘๖

[ราหุลกุมารบรรพชา].....๘๗

[พระนันทะอยากสึก].....๘๗

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ].....๘๘

[พระนันทะสำเร็จรหัตตผล].....๘๘

[พระนันทะถูกฟ้อง].....๘๙

[แก้อรธ].....๘๙

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม].....๙๐

[บุรพกรรมของพระนันทะ].....๙๐

**๑๐. จุนทสุกริวตฺถุ.....๙๓**

[นายจุนทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย].....๙๓

[อเวจีนรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา].....๙๓

[นายจุนทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น].....๙๔

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ].....๙๔

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาม่าสุกรทำการมงคล].....๙๔

[แก้อรธ].....๙๕

**๑๑. ธมมิกอุปาสกวตฺถุ.....๙๖**

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย].....๙๖

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม].....๙๖

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก].....๙๖

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด].....๙๗

[แก้อรธ].....๙๘

**๑๒. เทวตตตวตฺถุ.....๑๐๐**

[เจ้าศากย ๖ พระองค์ทรงผนวช].....๑๐๐

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการทำงาน].....๑๐๑

[เจ้าศากยทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภัตตร].....๑๐๑

[อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยทั้ง ๖].....๑๐๒

[ศากยทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ].....๑๐๓

[พระเทวทัตแสดงฤทธิ์แก่ชเวตศัตถุราชกุมาร].....๑๐๓

[พระเทวทัตพยายามฆ่าพระพุทธรเจ้า].....๑๐๓

[กรรมชั่วของพระเทวทัต ปรากฏแก่มหาชน].....๑๐๔

[พระเทวทัตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ].....๑๐๔

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์].....๑๐๕

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้].....๑๐๕

[บุรพกรรมของพระเทวทัต].....๑๐๖

[พระเทวทัตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๗

[พระเทวทัตถูกธรณีสูบ].....๑๐๘

[พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยท้าวเหล็ก].....๑๐๘

[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพฤติผิดในพระศาสดา].....๑๐๙

[ผู้ทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒].....๑๑๐

[แก้อรธ].....๑๑๐

**๑๓. สุมณาเทวีวตฺถุ.....๑๑๑**

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน].....๑๑๑

[นางสุมณาป่วยเรียกบิดาน้องชาย].....๑๑๑

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา].....๑๑๒

[คนทำบุญย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้ง ๒].....๑๑๓

[แก้อรธ].....๑๑๓

**๑๔. เทวสหายภิกษุวตฺถุ.....๑๑๔**

[สองสหายออกบวช].....๑๑๔

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน].....๑๑๔

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒].....๑๑๕

[พระวิปัสสโกเถระได้รับสาธุการ].....๑๑๕

[พูดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์].....๑๑๕

[แก้อรธ].....๑๑๖

## ปณามคาถา

มหาโมหตโมนุทธ	โลกะ โลกนตทสสิณา
เยน สหุทธมปชโชโต	ชลิโต ชลิติทธิณา
ตสส ปาเท นมสสิตวา	สมพุทตสส สิริมโต
สหุทธมณจสส ปุเชตวา	กตวา สงฆสส จณชลิ,
“ตํ ตํ การณมาคมม	ธมมารมเมสุ โกวิโท
สมปนฺนสหุทธมปโท	สตถา ธมมปํ สุกํ
เทเสสิ กรุณาเวค	สมุสสาหิตมานโส
ยํ เว เทวมนุสสานํ	ปีติปาโมชชวตฺตมนํ
ปรมฺปรากตา ตสส	นิปุณา อตถวณฺณนา,
ยา ตามพปณฺณิทีปฺมहि	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสसानํ	สตตฺตํ หิตสมฺปทํ,
อปฺเปว นาม สาธย	สพฺพโลกสฺส สา หิตํ
อิตฺติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารินา
กุมารกสฺสเปนาหํ	เถเรน ธิรเจตฺสา
สหุทธมณฺฐิติกาเมน	สกกจจํ อภฺยชาติ,
ตํ ภาสํ อตีติถารํ	คตฺถจ วจฺนกกมํ
ปหายาโรปยิตวาน	ตฺนตี ภาสํ มโนรมํ,
คากานํ พฺยณฺชนปทํ	ยํ ตตฺถ น วิภาวิทํ
เกวสนตํ วิภาเวตวา	เสสนตฺตเมว อตฺถโต
ภาสนตฺเรน ภาสิสฺสํ	อวทฺหนโต วิภาวินํ
มนโส ปีติปาโมชฺช	อตฺถธมฺมฺปนฺนสฺสิตนฺตี.

## ๑. ยมกวคฺควณฺณา

## ๑. จกขุपालตเถรวตถุ.

“มโนปุพพวงคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,  
มนสา เจ ปทุญฺเฐน ภาสติ วา กโรติ วา,  
ตโต นํ ทุกขมเนวติ จกแก้ว วหโต ปทํ -อิตติ.

อัย ฌมมเทสนา กตถ ภาสติตา -อิตติ.

“สาวตถิยํ.

“กํ อารพภ -อิตติ.

“จกขุपालตเถรี.

### [กุกุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิยํ กิร มหาสุวณฺโณ นาม กุกุมพีโก อโหสิ อชฺโฒ มหทฺธโน มหาโกโค อปุตตโก.

โส เอกทิวสํ นหันทิตถํ คนฺตวา นหตฺวา อากจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค สมปนฺนสาขํ เอกํ วนฺปตฺตี ทิสฺวา

“อัย มหเสกฺขาย เทวตฺตาย ปรีคฺคหิตโต ภวิสฺสตี -อิตติ

ตสฺส เภฏฐาภาคํ โสธาเปตฺวา ปาการปรีกฺเขปํ การฺยาเปตฺวา วาลุกํ โอกิราเปตฺวา ธชปตฺกํ อุสสาเปตฺวา วนฺปตฺตี อลงฺกิริตฺวา

“ปุตตํ วา ชีตฺรํ วา ลภิตฺวา ตุมหากํ มหาสกฺการํ กิริสฺสามิ -อิตติ ปตถนํ กตฺวา ปกฺกามิ.

### [กุกุมพีได้บุตรสองคน]

อถสฺส ภริยาย กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปตฺติภฺฐาสี.

โส ตสฺสา คพฺภปรีหารํ อทาสี.

สา ทสฺมาสจฺจเยน ปุตตํ วิชಾಯิ.

เสฏฺฐี อตตนา ปาลิตํ วนฺปตฺตี นิสฺสาย ลทฺตตฺตา ตสฺส “ปาโล -อิตติ นามํ อกาสี.

อปรภาเค อญฺญํ ปุตตํ ลภี.

ตสฺส “จุลฺลปาโล -อิตติ นามํ กตฺวา อิตฺรสฺส มหาปาโล -อิตติ นามํ กิร.

เต วยฺยปตฺเต ฆรพฺนฺธเนน พนฺธิสฺสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกฺสิ.

สพฺพํ โภคํ ทฺวินฺนํเยว วิวเรสฺสุ.

### [พระศาสนาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมิ สมเย สตถา ปวตติตปวธมมจกโก อนุப்புเพน คนตวา

อนาถปิณฑิกมหาเสฏฐินา จตูปถัญญาสโกฏฐินิ วิสสชเชตวา การิเต เขตวณมหาวิหารเ วิหริตี  
มหาชนิ สคคคคเค จ โมกขมคคเค จ ปติฏฐาปยมาโน.

ตถาคโต หิ

“มาติปกขโต อสีติยา ปติปกขโต อสีติยา -อิตี เทวอสีติญาติกุลสเสสเสหิ การิเต นิโครธมหาวิหารเ เอกเมว วสสาवासิ วสิ

อนาถปิณฑิกเณ การิเต เขตวณมหาวิหารเ เอกุณวิสติ

วิสาขาย สตตวิสติโกฏฐินปริจจาเคน การิเต ฟูพพาราเม ฉ วสสาวาเส -อิตี

ทวิณนิ กุลานิ คุณมหนตตี ปฏิจจ สาวัตถี นิสสาย ปญจวิสติ วสสาวาเส วสิ.

### [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิกโกปิ วิสาขาปิ มหาอุปาสิกา นิพพริ ทิวสสส เทว วาเร ตถาคตสส อุပ္ภูฏานิ คจจณตี.

คจจณตา จ “ทพรสามเณรา โน หตเถ โอลเเกสสนตี -อิตี ตจจหตถา น คตப்புพา

ปุเรภตตี คจจณตา ขาพนิยาทีนิ คาหาเปตวา คจจณตี

ปจจภตตี ปญจ เภสชชานิ อฏฐ จ ปานานิ.

นิเวสนesu ปน เตสึ ทวิณนิ ทวิณนิ ภิกขุสสสทานิ นิจจํ ปญญตตนาเวาสนานิ โหนตี.

อนนปานภสชชesu โย ยํ อิจจตี ตสส ตํ ยถิจจิตเมว สมปชชตี.

### [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิกเณ เอกเมว ทิวส สตถาริ<sup>๑</sup> ปญโท<sup>๒</sup> น ปุจจิตப்புโพ.

โส กิริ “ตถาคโต พุทฺธสุขุมาลอ ชตติยสุขุมาลอ ‘พหุปการิ เม คหปตีตี มยหิ ฌมมํ เทเสนโต กิลเมยย -อิตี

สตถริ อธิมตตสิเนเหน ปญหิ น ปุจจตี.

สตถา ปน ตสมิ นิสินนมตเตยว “อัย เสฏฐี มํ อรกขิตพพภูฏาเน รกขตี

อหิ หิ กปปสตสสสสาธิกานิ จตตาริ อสงเขยยานิ อลงกตப்புฎิยตตี อตตโน สีสึ ฉินทิตวา อกขินี อุปปาฏเฐตวา

พพมัสสิ อุกพตเตตวา ปาณสมมิ ปุตตทวาริ ปริจจชิตวา ปารมิโย ปุเรนโต ปเรสิ ฌมมเทสนตถเมว ปุเรสิ

เอส มํ อรกขิตพพภูฏาเน รกขตี -อิตี เอกิ ฌมมเทสนิ กเถสิยเว.

### [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวัตถิโย สตต มนุสสโกฏฐิโย วสนตี.

๑ สตถา -อิตีปิ.

๒ ปญหิ -อิตีปิ.

เตสุ สตถุ ฐมมกถึ สุตวา ปญจโกฏิมิตตา มนุสสา อริยสาวกา ซาตา, เทวโกฏิมิตตา ปุถุชชนา.

---

เตสุ อริยสาวกานึ เทเวเว กิจจานิ อเหตุสิ

ปุเรภตตึ ทานึ เทนตี

ปจฉภตตึ คนธมาลาทิตถถา วตถเสชชชปานกาที คาหาเปตวา ฐมมสสวนตถาย คจฉนตี.

---

### [มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อถกทิวสึ มหาปาโล อริยสาวเก คนธมาลาทิตถเถ วิหารึ คจฉนเต ทิสวา “อัย มหาชโน กุที คจฉตี -อิตี ปุจฉิตวา  
“ฐมมสสวนาย -อิตี สุตวา “อหึปี คมิสสามิ -อิตี คนตวา สตถารึ วนทิตวา ปริสปรียนเต นิสึที.

---

พุทธา จ นาม ฐมมึ เทเสนตา สรณสีลปพพชชาทีนึ อุปนิสสยึ โอลเกตวา อชฉมาสยวเสน ฐมมึ เทเสนตี.

---

### [อนุปุพพิถา ๕]

ตสมา ตัทิวสึ สตถา ตสส อุปนิสสยึ โอลเกตวา ฐมมึ เทเสนโต อนุปุพพิถึ กเถสิ.

---

เสยถึที ทานถึ ลีลถึ สคคถึ กามานึ อาทีนวิ โอลการึ สงกิลลสิ เนกขมเม อานิสึสึ ปกาเสสิ.

---

### [มหาปาละขอบวช]

ตึ สุตวา มหาปาโล กุฏุมพีโก จินเตสิ

“ปรโลกึ คจฉนตึ ปุตตธิตโร วา โภคา วา นานุคจฉนตี, สรวิปี อตตนา สทธี น คจฉตี, กึ เม ชรราวาเสน, ปพพชิสสามิ -อิตี.

---

โส เทสนาปรีโยसाने สตถารึ อุปสงกमितวา ปพพชชึ ยาจิ.

---

อล นึ สตถา “นตถิ เต โภจि อาปุจฉิตพพยุตโตโก ญาตี -อิตี อาห.

---

“กนิฐฐฐาตา เม อตถิ ฆนเต -อิตี.

---

“เตนหิ ตึ อาปุจฉาหิ -อิตี.

---

### [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธึ -อิตี สมปฏิจฉิตวา สตถารึ วนทิตวา เคหึ คนตวา กนิฐฐึ ปกโกสาเปตวา

“ตาท ยึ อิมสมึ กุเล สวิญญานกาวิญญานถึ ฐนึ กิลลิจิ อตถิ, สพพนตึ ตว ภาโร ปฏิปชชาหิ นึ -อิตี.

---

“ตุมเห ปน สามิ -อิตี.

---

“อหึ สตถุ สนตีเก ปพพชิสสามิ -อิตี.

---

“กึ กเถสิ ภาตีก, ตวั เม มาตริ มตาย มาตา วิย ปิตริ มเต ปิตา วิย ลทโธ,

เคเห วิ มหาวิภโว, สกกา เคหึ อชฉมาวสนเตเทเว ปุญญานิ กาคึ, มา เอวมกถถ -อิตี.

---



“ตาดต มยา สตถุ ฐมมเทสนา สุตา, สตถารา หิ สณหสุขุมิ ติลกขณิ อโรเปตวา อาทิมชมปริโยสานกถยาณธมโม เทสิโต.  
น สกกา โส อคารมชเม ปุเรตุ, ปพพชิสสามิ ตาดต -อิตติ.

---

“ภาติก ตรุณาปัจจ ตาว, มหุลลกาเล ปพพชิสสถ -อิตติ.

---

“ตาดต มหุลลกสส หิ อตตโน หตถปาทาปี อนสสวา โหนติ, น วเส วตตนติ,  
กิมงคํ ปน ญาตกา, สวาทํ ตว วจันนํ น กโรมิ, สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

---

“ชราชชชริตา โหนติ	หตถปาทา อนสสวา
ยสส โส วิหตตถาโม	กถํ ฐมมํ จริสสติ

“ปพพชิสสามีเมวาทํ ตาดต -อิตติ.

---

### [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตถุ สนติกํ คนตวา ปพพชชํ ยาจิตวา ลทฐปพพชชูปสมบโท  
อาจริยุชฌายานํ สนติเก ปถจ วสสานิ วสิตวา วุตถวสโส ปวาเรตวา สตถารํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา ปุจจิ  
“ภนเต อิมสมิ สาสเน กติ ฐรานิ -อิตติ.

---

### [จรุระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คนถฐุ วิปสสนาฐุ -อิตติ เทเวเยว ฐรานิ ภิกขุ -อิตติ.

---

“กตมํ ปน ภนเต คนถฐุ, กตมํ วิปสสนาฐุ -อิตติ.

---

“อตตโน ปถญานูรูปเน เอกํ วา เทเว วา นิกายเส สกถํ วา ปน เตปิฏกํ พุทธวจันนํ อุกคณทิตวา ตสส ธารณํ กถัน วาจันนํ -อิตติ  
อิทํ คนถฐุ นาม.

สลลหุกวตติโน ปน ปนตเสนาสนาภิตสส อตตภาเว ขยวยํ ปญฐเปตวา สาทจจกิริยาวเสน วิปสสนํ วชฌเมตวา อรหตตคคคณ  
-อิตติ อิทํ<sup>๑</sup> วิปสสนาฐุ นาม -อิตติ.

---

“ภนเต อทํ มหุลลกาเล ปพพชิตอ คนถฐุ ปุเรตุ น สกชิสสามิ, วิปสสนาฐุ ปน ปุเรสสามิ, กम्मญ्ञานํ เม กเถถ -อิตติ.

---

### [พระมหาปาละเดินทางไปบ้านปลายแดน]

อถสส สตถา ยาว อรหตตา กम्मญ्ञานํ กเถสิ.

---

โส สตถารํ วนทิตวา อตตนา สหคามิโน ภิกขุ ปริเยสนโต สญฐิ ภิกขุ ลภิตวา เตหิ สหธิ นิกขमितวา วิสโยชนสตมคคํ คนตวา  
เอกํ มหนตํ ปจจนตคามํ ปตวา ตตถ สปริวาโร ปิณฑาย ปาวิสสิ.

---

### [ชาวบ้านเลื่อมใส อารารณาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสสา วตตสมปนเน ภิกขุ ทิสวา ปสนนจิตตา อาสนานิ ปญญาเปตวา นิสีทาเปตวา ปณีเตนาหาเรน ปรีวิสิตวา

“ภนเต กุหิ อัยยา คจฉนติ -อิตติ ปุจฉิตวา “ยถาผาสุกุณฺธานํ อุปาสก -อิตติ วุตเต,

ปญชิตมนุสสา “วสสวาสา สေနาสนํ ปรีเยสนติ ภทนต์ตา -อิตติ ญุตวา

“ภนเต สเจ อัยยา อิมํ เตมาสํ อิช วเสยฺยํ, มยํ สรณฺสุ ปติญฺญาเย สीलานิ คณฺเหยยาม -อิตติ อาหํสุ.

เตปิ “มยํ อิมานิ กุลาณิ นิสสาย ภวานิสสรณํ กริสสาม -อิตติ อธิวาเสสุ.

มนุสสา เตสํ ปญฺญญํ คเหตุวา วิหารํ ปญฺชคคิตวา รตติญฺฐานทิวาญฺฐานานิ สมปาเหตุวา อหํสุ.

เต นิพพฺธํ ตเมว คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺนติ.

อล เน เอโก เวชฺโซ อุปสงกมิตวา

“ภนเต พหุณฺนํ วสนญฺฐานเณ อผาสุกปิ นาม โหติ. ตสมิ อุปปนฺเน, มยํ กเถยฺยถ, เกสชฺชํ กริสสามิ -อิตติ ปวาเรสิ.

### [พระมหาปาละถือนัลลขิกรุดงค์]

เถโร วสสุปนาเยกาทิวเส เต ภิกขุ อามนฺเตตวา ปุจฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตฺตี อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสถ -อิตติ.

“จตุหิ ภนเต -อิตติ.

“กิ ปเนตํ อาวุโส ปญฺญูปิ. นนุ อุปปมตเตหิ ภวิตพพํ. มยํ หิ ธรรมานสฺส พุทฺธสฺส สนฺติกา กมฺมญฺฐานํ คเหตุวา อาคตา.

พุทฺธา จ นาม น สกกา สเรณฺ อาราเธตฺ. กลยาณชฺฌาสเยน เหตุ อาราเธตพพวา.

ปมตตสฺส จ นาม จตฺตารโ อปายา สกเคหสทิสวา. อุปปมตตา โทถาวุโส -อิตติ.

“ตุมเห ปน ภนเต -อิตติ.

“อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสามิ. ปญฺญี น ปสาเรสสามิ อาวุโส -อิตติ.

“สาธุ ภนเต. อุปปมตตา โทถ -อิตติ.

### [จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสฺส นิตฺทํ อนนฺกมฺนตสฺส, ปญฺมมาเส อติกฺกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ.

ฉิทฺทชฺฌโถ อุกฺกธารวา วิย อุกฺขีหิ ธารวา ปคฺขรฺนติ.

โส สพฺพรตฺตี สมณธมฺมํ กตฺวา อรฺุณฺคฺคฺมเน คพฺภํ ปรีวิสิตวา นิสีหิ.

ภิกขุ ภิกฺขาจารเวลาย เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตวา “ภิกฺขาจารเวลา ภนเต -อิตติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คณฺหถ ปตฺตจิวริ -อิตติ อตฺตโน ปตฺตจิวริ คาทาเปตวา นิกฺขมิ.

ภิกขุ ตสฺส อุกฺขี ปคฺขรฺนเต ทิสวา “กิเมตํ ภนเต -อิตติ ปุจฉิสฺสุ.

“อกุซี เม อาวุโส วาตา วิชณนติ -อิติ.

---

“นनु ฆนเต เวชเชนมห ปวาริตา, ตสฺส กเถยยาม -อิติ.

---

“สาธาวุโส -อิติ.

---

### [หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชชสฺส กถียีส.

---

โส เตลํ ปจิตฺวา เปเสสิ.

---

เถโร นาสาย เตลํ อาสิญจนฺโต นิสินนโกว อาสิญจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวิสี.

---

เวชฺโซ ทิสฺวา อาห “ฆนเต อยฺยสฺส กิร อกุซี วาโต วิชณนติ -อิติ.

---

“อาม อุปาสก -อิติ.

---

“ฆนเต มยา เตลํ ปจิตฺวา เปสิตํ, นาสาย โว อาสิตตํ -อิติ.

---

“อาม อุปาสก -อิติ.

---

“อิทานิ กิทิสํ -อิติ.

---

“รฺชเตว อุปาสก -อิติ.

---

### [พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชฺโซ “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลํ เตลํ ปหิตํ, กิณฺนุ โข โรโค น วุปสนฺโต -อิติ จินฺเตตฺวา

“ฆนเต นิสิติตฺวา โว อาสิตตํ นิปชฺชิตฺวา -อิติ ปุจฺฉิ.

---

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ, ปุนฺนปฺปุนํ ปุจฺฉิยมาโนปิ น กเถสิ.

---

โส “วิหารํ คนฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกสฺสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา “เตนฺทึ ฆนเต คจฺฉณ -อิติ เถโร วิสฺสชฺเชตฺวา

วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกนฺโต จงฺกมนนฺิสิตฺนฺฐานเมว ทิสฺวา สยนฺนฺฐานํ อทิสฺวา

“ฆนเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตตํ นิปปฺนเนทึ -อิติ ปุจฺฉิ.

---

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ.

---

“มา ฆนเต เอวมนกตถ, สมณฺธมโม นาม, สรีเร ยาเปนฺเต, สกฺกา กาทฺตุ, นิปชฺชิตฺวา อาสิญจถ -อิติ ปุนฺนปฺปุนํ ยาจิ.

---

### [พระมหาปาละปรึกษาภริชกาย]

“คจฺฉาวุโส, มนฺเตตฺวา ชานิสฺสามิ -อิติ.

---

เถรสฺส จ ตตฺถ เนว ญฺาตี น สาลโหิตา<sup>๑</sup> อตฺถิ, เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

---

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนโต “เวเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต, ก็ อุกฺขี โอลเกสฺสสิ อุทาหุ พุทฺธสาสนํ,  
อนมตคคฺสมิ<sup>๒</sup> หิ สํสารวฏฺเฏ ตว อุกฺขิกาณสฺส คณนา นตฺถิ,  
อนเภานิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺธานิ อตีตานิ, เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน,  
อิทานิ ‘อิมํ อนฺโตวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสสามิตี เต มาณสํ พุทฺธํ,  
ตสฺมา จกฺขุณี เต นสฺสนตฺถ วา ภิชฺชนตฺถ วา, พุทฺธสาสนเมว ธาเรหิ, มา จกฺขุณี -อิตฺติ ภูตกาเย โอลวหนโต อีมา คาคา อภาสิ

---

“จกฺขุณี หายนตฺถ<sup>๓</sup> มมายิตานิ  
โสตานิ หายนตฺถ, ตเถว เทโห,  
สพฺพมปิทํ หายตฺถ เทหนิสฺสิตํ  
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมฺชชสิ.  
จกฺขุณี ชีรนตฺถ<sup>๔</sup> มมายิตานิ  
โสตานิ ชีรนตฺถ, ตเถว กาโย  
สพฺพมปิทํ ชีรตฺถ กายนิสฺสิตํ  
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมฺชชสิ.  
จกฺขุณี ภิชฺชนตฺถ<sup>๕</sup> มมายิตานิ  
โสตานิ ภิชฺชนตฺถ, ตเถว รูปี  
สพฺพมปิทํ ภิชฺชนตฺถ<sup>๕</sup> รูปนิสฺสิตํ  
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมฺชชสิ -อิตฺติ.

[หมอเล็กรักราชพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาคาหิ อตฺตโน โอลวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมฺมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสสิ.

---

เวชฺโช ทิสฺวา “ก็ ภาเน นตฺถกมฺมํ กตํ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

---

“อาม อุปาสก -อิตฺติ.

---

“ก็ทิสฺสํ ภาเน -อิตฺติ.

---

“รฺชเตว อุปาสก -อิตฺติ.

---

“นีสิตฺตวา โอล ภาเน กตํ นิปฺชชิตฺวา -อิตฺติ.

---

---

๑ ญฺาตีสาลโหิตาตีปิ ปาโร.

๒ สี. หายนติ.

๓ สี. ชีรนติ.

๔ สี. ภิชฺชนติ.

๕ สี. ภิชฺชนติ.

เถโร ตุนที อโหสิ ปุณปุณฺ ฺ ปุจฉิตฺปิ น กิณฺจิกิ กเถสิ.

---

อด น เวชฺโซ “ภนฺเต ตุมฺเห สฺปายํ น กโรถ, อชฺช ปุณฺณาย ‘อสุเกน เม เตลฺ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ,  
อหฺปิ ‘มยา โว เตลฺ ปกฺกนฺติ น วุขามิ -อิตฺติ อาห.

---

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺเชน ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตวา “เวชฺเชนาปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปลํ มา วิสฺสชฺชิสฺส สมณฺ -อิตฺติ  
อิมาย คากาย อตฺตานิ โอวทิตฺวา สมณฺธมฺมํ อกาสิ.

---

“ปฏิกฺขิตฺโต ติกิณฺจาย เวชฺเชนาสิ วิวชฺชิตฺโต  
นียโต มจฺจุราชฺสส กิ ปาลิต ปมชฺชสิ -อิตฺติ

อดสฺส มชฺฉิมยามเ อติกฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺริมํ อกฺขิณิ เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺส.

---

โส สุกฺขวิปฺสสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺติ.

---

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตวา “ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเต -อิตฺติ อาหฺส.

---

“กาโล อาวุโส -อิตฺติ.

---

“อาม ภนฺเต -อิตฺติ.

---

“เตนฺหิ คจฺฉถ -อิตฺติ.

---

“ตุมฺเห ปน ภนฺเต -อิตฺติ.

---

“อกฺขิณิ เม อาวุโส ปรีหิณานิ -อิตฺติ.

---

เต ตสฺส อกฺขิณิ โอลเกตฺวา อสฺสุปฺพนฺนเนตฺตา หุตฺวา

“ภนฺเต มา จินฺตยิตถ, มยํ โว ปฏฺิซฺชคฺคิสฺสาม -อิตฺติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพยฺตฺตํ กตฺตปฏฺิวิวตฺตํ กตฺวา คามํ ปวิสิสฺส.

---

มนุสฺสา เถรํ อทิสฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ อโย กุหิ -อิตฺติ ปุจฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ยาคุํ เปเสตฺวา สยํ ปิณฺหปาตํ อาทาย คนฺตวา  
เถรํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺมุเล ปวณฺณมานา โรทิตฺวา “มยํ ภนฺเต ปฏฺิซฺชคฺคิสฺสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถ -อิตฺติ สมสฺสาเสตฺวา ปกฺกมฺมิสฺส.

---

ตโต ปุณฺณาย นิพฺพุธํ ยาคุํ กตฺตํ วิหารเมว เปเสนฺติ.

---

เถโรปิ อิตฺเร สณฺณฺธิภิกฺขุ นินฺนตฺรํ โอวทิตฺติ.

---

เต ตสฺสโสภาเท รุทฺตา, อุปกฺกณฺณาย ปวารณาย, สพฺเพว สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปาปฺณิสฺส.

---

### [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฎฐุกามา หุตวา เถริ อาริสฺสุ “ภนเต สตถาริ ทฎฐุกามมเห -อิติ.

เถโร เตสํ วจันํ สุตวา จินเตสิ “อหํ ทุพฺพโล, อนตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฎฺฐวี อตถิ,  
มยิ เอเตหิ สทฺธิ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสนติ, ภิกฺขุปี ลภิตุํ น สกฺขิสฺสนติ, อิมเ ปุเรตรเมว เปเสสฺสามิ -อิติ.

อถ เน อาห “อารุโส ตุมฺเห ปุโรโต คจฺฉน -อิติ.

“ตุมฺเห ปน ภนเต -อิติ.

“อหํ ทุพฺพโล, อนตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฎฺฐวี อตถิ,  
มยิ ตุมฺเหหิ สทฺธิ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสน, ตุมฺเห ปุโรโต คจฺฉน -อิติ.

“มา ภนเต เอวํ กริตถ, มยํ ตุมฺเหหิ สทฺธิเยว คมิสฺสาม -อิติ.

“มา โว อารุโส เอวํ รุจฺจิตถ, เอวํ สนฺเต, มยํ อฆาสุกํ ภวิสฺสติ,  
มยํ กนิฎฺฐุํ ตุมฺเห ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสติ, อถสฺส มม จกฺขุณํ ปริหีนฺภาวํ อารโจะยฺยาถ, โส มยํ สนฺตํ กณฺจิทฺเว ปหิณฺสฺสติ,  
เตน สทฺธิ อากจฺฉิสฺสามิ, ตุมฺเห มม วจเนน ทสฺพลญจ อสฺสิตฺมหาเถเร จ วนฺทถ -อิติ เต อญฺโยเชสิ.

### [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถริ ขมาเปตฺวา อนฺโตคามํ ปวิสฺสิสุ.

มฺนุสฺสา เต นิสฺสีทาเปตฺวา ภิกฺขุํ ทตฺวา “กึ ภนเต อญฺยานํ คมนนากาโร ปญฺญาติ -อิติ.

“อาม อฺปาสกา สตถาริ ทฎฐุกามมเห -อิติ.

เต ปุณฺปุณฺนี ยาจิตฺวา เตสํ คมนนทฺเมว ญุตฺวา อนุคฺนตฺวา ปรีเทวิตฺวา นินฺตฺตีสฺสุ.

เตปิ อญฺปุพฺเพน เซตวนํ คนฺตฺวา สตถารญจ มหาเถเร จ เถรสฺส วจเนน วนฺทิตฺวา  
ปุณฺทิวเส, ยตถ เถรสฺส กนิฎฺฐุํ วสฺติ, ตํ วิถิ ปิณฺทาย ปวิสฺสิสุ.

กุกฺกุณฺพิโก เต สยฺขานิตฺวา นิสฺสีทาเปตฺวา กตปฏฺฐิสฺสนถาโร “ภาตฺกตเถโร เม กุหิ -อิติ ปุจฺฉิ.

อถสฺส เต ตํ ปวตฺตึ อารโจะสุ.

โส เตสํ ปาทุมฺเล ปวฏฺฏนฺโต โรทิตฺวา ปุจฺฉิ “อิทานิ ภนเต กึ กาทพฺพิ -อิติ.

### [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อีโต กสฺสจฺจ คมนํ ปจฺจาสิสฺสติ, คตกาเล เตน สทฺธิ อากมิสฺสติ -อิติ.

“อญํ เม ภนเต ภาคิเนยฺโย ปาลีโต นาม, เอตํ เปเสถ -อิติ.

“เอวี เปเสตุน สกกา, มคเค ปรีปนโถ อตถิ, ปพพาเซตวา เปเสตุน วุฏฐิติ -อิติ.

---

“เอวี กตวา เปเสถ ภนเต -อิติ.

---

อถ นํ ปพพาเซตวา อชตมมาสมตตํ จีวรคคหณานินิ สิกขาเปตวา มคคํ อาจิกขิตวา ปหิณีสสุ.

---

โส อนุพุพเพน ตํ คามํ ปตวา คามทวารเอ เอกํ มหุลลกํ ทิสวา “อิมํ คามํ นิสสาย โกจิ อารณญโก วิหาโร อตถิ -อิติ ปุจฉิ.

---

“อตถิ ภนเต -อิติ.

---

“โก ตตถ วสติ -อิติ.

---

“पालิตตเถโร นาม ภนเต -อิติ.

---

“มคคํ เม อาจิกขถ -อิติ.

---

“โกสิ ตวํ ภนเต -อิติ.

---

“เถรสส ภาคินโยมยหิ -อิติ.

---

### [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นํ คเหตุวา วิหารํ เนสิ.

---

โส เถโร วนทิตวา อชตมมาสมตตํ วตตปฏิวตตํ กตวา เถโร สมนมา ปฏิกคิตวา

“ภนเต มาตุลกุฎุมพีโก เม ตุมหากํ อาคมนํ ปจจาสิสตี, เอถ คจฉาม -อิติ อาห.

---

“เตนหิ เม ยญฺฐิโกฏฐิ คณหาหิ -อิติ.

---

โส ยญฺฐิโกฏฐิ คเหตุวา เถเรน สหธิ อนุโตคามํ ปาวิสี.

---

มนุสสา เถโร นิสีทาเปตวา “กิ ภนเต คมนากาโร โว ปญญาติ -อิติ ปุจฉีสสุ.

---

“อาม อุปาสกา คนตวา สตถารํ วนทิสสามิ -อิติ.

---

เต นานุปกาเรน ยาจิตวา อลภนตา เถโร อุโยเซนตา อุปทตมปถํ คนตวา โรทิตวา นีวตตีสุ.

---

### [สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียดหญิง]

สามเณโร เถโร ยญฺฐิโกฏฐิยา อาทาย คจฉนโต

อนตรามคเค อฏวิยํ สงกฏฐนคฺรํ นาม เถเรน อุปนีสสาย วุตถปพพคามํ สมปาปุณนิ.

---

โส ตโต นิขมิตวา อรณญเ คายิตวา ทารุณิ อุทธรนติยา เอกิสสา อิตถิยา คีตสหทํ สุตวา สเร นิมิตตํ คณหิ.

---

อิตถีสทโท วิย หิ อญฺญเ สทโท ปุริสานํ สกสสรีรํ ผริตวา ฐาตุํ สมตโถ นาม นตถิ.

---

เตนาค ภาควา “นาคิ ภิกขเว อญญิ เอกสททมิปี สมณุปสสามิ,  
โย” เอว ปุริสสส จิตตํ ปริยาทาย ติฏฐติ, ยถยิทํ ภิกขเว อิตถีสทโท -อิตติ.

สามเณโร ตตถ นิมิตตํ คเหตุวา ยญฺฐิโกญฺฐิ วิสสชเชตฺวา “ติฏฐถ ตาว ภาณเต, กิจจํ เม อตถิ -อิตติ ตสสา สนฺติกํ คโต.

สา ตํ ทิสฺวา ตุนฺทึ อโหสิ.

โส ตาย สทฺธิ สี่ลวิปตตี ปาปฺณิ.

เถโร จินฺตสิ “อิทาเนเวโก คิตสทโท สฺยิตถ, โส จ โข อิตถิยา, สามเณโรปี จิรายติ, โส สี่ลวิปตตี ปตฺโต ภวิสสติ -อิตติ.

โสปี อตตโน กิจจํ นิฏฐาเปตฺวา อาคนตฺวา “คจฺฉาม ภาณเต -อิตติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจฺฉิ “ปาโป ชาโตสิ สามเณร -อิตติ.

โส ตุนฺทึ หุตฺวา ปุนปฺปุนํ ปุญฺญโรปี น กิลยจิ กเถสิ.

### [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิสฺเสน ปาเปน มม ยญฺฐิโกญฺฐิคคฺชนกิจจํ นตถิ -อิตติ.

โส สํเวคปตฺโต กาสายานิ อปนตฺวา คิทินิยาเมน ปริทิตฺวา “ภาณเต อหํ ปุพฺเพ สามเณโร, อิทานิ ปนฺมฺหิ คิทึ ชาโต  
ปพฺพชนโตปีจาทํ น สทฺธาย ปพฺพชิตฺ, มคฺคปริปนฺนถายน ปพฺพชิตฺ, เอถ คจฺฉาม -อิตติ อาห.

“อาวุโส คิทิปาโปปี สมณปาโปปี ปาโปเยว, ตวํ สมณภาเว ฐตฺวาปี สี่ลมตตํ ปุเรตฺตํ นาสกฺขิ,  
คิทึ หุตฺวา กิณฺนาม กลยาณํ ภริสสสิ, ตาทิสฺเสน ปาเปน มม ยญฺฐิโกญฺฐิคคฺชนกิจจํ นตถิ -อิตติ.

“ภาณเต อมนุสฺสุปทฺทูโต มคฺโค, ตุมฺเห จ อนฺธา, ถลํ อีธ วสิสสถ -อิตติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตวํ มา เอวํ จินฺตยิ,

อิเธว เม นิปฺชชิตฺวา มรฺนตสฺสาปี อปราปรํ ปวญฺญนฺตสฺสาปี, ตยา สทฺธิ คมนํ นาม นตถิ -อิตติ วตฺวา อีมา คาคา อภาสิ

“หนฺทาทํ หตจฺกฺขุสฺมิ

กนฺตารทฺธานมาคโต

สยมาโน น คจฺฉามิ,

นตถิ พาเล สหายตา.

หนฺทาทํ หตจฺกฺขุสฺมิ

กนฺตารทฺธานมาคโต

มริสสามิ โน คมิสสามิ,

นตถิ พาเล สหายตา -อิตติ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สํเวคชาโต “ภาริยํ วต เม สาหสิกํ อนฺนุจจวิกํ กम्मํ กตํ -อิตติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทฺนโต วนฺณนํ ปกฺขนฺทิตฺวา  
ตถา ปกฺกนฺโตว อโหสิ.



[อาสนะท้าวสักกะร่อน]

เถรสสาปิ สีสเตเชน สภุชโยชฌายามิ ปณณาสโยชฌวิตถติ ปณณรสโยชฌนพหลิ ชยสุมนปุพพวณณิ  
นิสีทญญฐหนกาเลส โอนมนุนมนนปกติกั สกุกสส เทวราชสส ปณชุกมพลสิลาสนิ อุณหาการิ ทสเสสิ.

สกโก “โก นุ โข มั ฐานา จาเวตุกาโม -อิติ โอลเณโต ทิพเพน จกขุนา เถริ อททส.

เตนาหุ โปราณา

“สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ปาปครหิ อัย ปาโล	อาชีวิ ปริโสชยิ’,
สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ธมมครุโก อัย ปาโล	นิสินโน สาสเน รโต’ -อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจาทิ เอวรุปสส ปาปครหิโน ธมมครุกสส อัยยสส สนติกั น คมิสสามิ, มุทธา เม สตตธา ผละย, คมิสสามิสส สนติกั -อิติ.

ตโต

สทสสเนตโต เทวินโท	เทวราชสิริโร
ตังเณน อาคนตวา	จกขุपालิ อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสทหิ อกาสิ.

อถ นั เถโร ปุจฉิ “โก เอโส -อิติ.

“อหิ ฆนเต อทธิโก -อิติ.

“กุหิ ยาสิ อุปาสก -อิติ.

“สาวตถิยั ฆนเต -อิติ.

“ยาหิ อาวุโส -อิติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุหิ คมิสสติ -อิติ.

“อหิปี ตตเถว คมิสสามิ -อิติ.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิติ.

“อหิ ทุพพโล, มยา สทธี คจฉนตสส ตว ปปญโจ ภาวิสสติ -อิติ.

“มยหิ อจจาอิกั นตถิ, อหิปี อัยเยน สทธี คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาวตถุส เอกิ ลภิสสามิ, เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิติ.

เถโร “เอโส สปุริโส ภาวิสสติ -อิติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญิกอฏฐิ คณห อุปาสก -อิติ อาห.

[ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]

สกุโก ตลา กตวา ปฐวี สงฺฆิปนโต สายณฺหสมเย เชตวันํ สมฺปาเปสิ.

เถโร สงฺฆปนฺวาทิสทฺเท สุตฺวา “กตฺเถโส สทฺโท -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“สาวตฺถิยํ ภาณเต -อิตฺติ.

“มยํ คมนฺกาลเ จิเรณ คมิมฺหา -อิตฺติ.

“อหํ อุกฺกมคฺคํ ชานามิ ภาณเต -อิตฺติ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ เถโร “นายํ มนฺสุโส เทวตา ภาวิสฺสติ -อิตฺติ สลฺลกุเชสิ.

สหสฺสเนตฺโต เทวินฺโท

เทวราชสิริโร

สงฺฆิปิตฺวาน ตํ มคฺคํ

ชิปปิ สาวตฺถิมาคมิ. (อิตฺติ)

โส เถรสฺเสวตฺถาย ภาณฺนฺนฺกุณฺมพิเณน ภาริตํ ปณฺณสาละํ เนตฺวา ผลเก นิสฺสีทาเปตฺวา

ปิยสหายวณฺณเณน ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “สมฺม ปาล -อิตฺติ ปกุโกสิ.

“กึ สมฺม -อิตฺติ.

“เถรสฺส อาคตภาวํ ชานาสิ -อิตฺติ.

“น ชานามิ กึ ปน เถโร อาคโต -อิตฺติ.

“อาม สมฺม, อิทานาหํ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ตยา ภาริตปณฺณสาลาโย นิสฺสินนํ ทิสฺวา อาคโตมฺหิ -อิตฺติ วตฺวา ปกุคามิ.

กุณฺมพิโกปิ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ทิสฺวา ปาทยุเล ปวณฺณฺเนตฺโต โรทิตฺวา “อิหํ ทิสฺวา อหํ ภาณเต ตุมฺหากํ ปพฺพชิตฺตํ นาทาสินฺตฺวา

วตฺวา เทว ทาสทาเรเก ภูชิสฺเส กตฺวา เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพาเชตฺวา “อนฺโตคามโต ยาคฺคฺกตฺตาทินิ อาทริตฺวา เถโร อุกฺกฺกฺกฺกฺก -อิตฺติ

ปฏฺฐิปาเทสิ.

สามเณรา วตฺตปฏฺฐิตฺตํ กตฺวา เถโร อุกฺกฺกฺกฺกฺก.

อเถกทิวสํ ทิสฺวาสิโน ภาณฺนฺนฺกุ “สตฺถารํ ปสฺสิสฺสาม -อิตฺติ เชตวันํ อาคนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อสฺตีตฺติมหาเถเร ทิสฺวา

วิหารจาริกํ จรณฺตา จกขุपालตเถรสฺส วสนฺนฺนฺนฺนํ ปตฺวา “อิหํปี ปสฺสิสฺสาม -อิตฺติ สายํ ตทภิมฺขา อเหสุ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ มหาเมโฆ อุกฺกฺกฺกฺก.

เต “อิทานิ สายณฺจ เมโฆ จ อุกฺกฺกฺกฺกฺก, ปาโตว อาคนฺตฺวา ปสฺสิสฺสาม -อิตฺติ นินฺตฺตฺส.

เทโว ปฐฺมยาเม วสฺสิตฺวา มชฺฉิมฺยาเม วิคโต.

เถโร อารทฺธวิริโย อาจिณฺณจกฺกมโน ตสมฺมา ปจฺฉิมฺยาเม จกฺกมณํ โอตฺริ.

ตทา ปน นววณฺณาย ภูมฺิยา พหุ อินฺทโคปกกา อุกฺกฺกฺกฺก.

เต เถเร จงกมนเต เยภุญเณน วิปชชีสุ.

---

อนตเววาสิกา เถรสส จงกมนนุฐานัน กาลสเสว น สมมชชีสุ.

---

อิติเร ภิกขุ “เถรสส วสนนุฐานัน ปสสิสสาม -อิติ อาคนตวา จงกมนเ ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมิ” จงกมติ -อิติ ปุจฉีสุ.

---

“อมุหากัง อุปชฌาโย ภาเนเต -อิติ.

---

เต อุชฌายีสุ “ปสสถ สมณสส กम्म,

สจกขุกาเล นิปชชิตวา นิททายนโต กิลลิจิ อกตวา อิทานิ จกขุวิกัลกาเล ‘จงกมามีติ เอตตเก ปาณเ มาเรสิ,

‘อตถัง กริสสามีติ อนตถัง อกริ -อิติ.

---

อถ เต คนตวา ตถาคตสสุ आरोजेสุ “ภาเนเต จกขุपालตเถโร ‘จงกมามีติ พหู ปาณเก มาเรสิ -อิติ.

---

“กั ปน โส ตุมहेหิ มาเรนโต ทิฏฐุ -อิติ.

---

“น ทิฏฐุ ภาเนเต -อิติ.

---

“ยเถว ตุมहे ตัง น ปสสถ, ตถา โสปี เต ปาณเ น ปสสติ, ชีณาสวานัน มรณเจตนา นาม นตถิ ภิกขเว -อิติ.

---

“ภาเนเต อรหตตสสุ อุปนิสเสย สติ, กสฺมา อนโร ชาโต -อิติ.

---

“อตตนา กตกम्मวเสน ภิกขเว -อิติ.

---

“กั ปน ภาเนเต เตน กตัง -อิติ.

---

### [บุรพกรรมของพระเจ้ากษุपालเถระ]

เตนหิ ภิกขเว สุณาม

---

อตีเต พาราณสิยัม พาราณสีราเช รชชัม กาเรเนเต, เอโก เวชโซ คามนิคเม จริตวา เวชชกम्मัม กโรนโต

เอกัม จกขุทพฺพลัม อิตถิ ทิสวา ปุจฉิ “กัเนเต อฆาสุกัม -อิติ.

---

“อกุชชีหิ น ปสสามิ -อิติ.

---

“เภสชชเนเต กริสสามิ -อิติ.

---

“กโรหิ สามิ -อิติ.

---

“กั เม ทสสสิ -อิติ.

---

“สเจ เม อกุชชีนึ ปากติกาณิ กาทุมุ สกขิสสสิ, อหนเต สหธิ ปุตตธีตาหิ ทาสี ภวิสสามิ -อิติ.

---

โส “สาธู -อิติ เภสชชัม สิวหิ.

---

เอกภสชเชเนว อกขินี ปากติกาณี อหสิ.

---

สา จินเตสิ “อหิ เอตสส ‘สพุตตธีตา ทาสี ภวิสสามิติ ปฏิกขานี, น โข ปน มํ สนฺเหน สมฺทาจริสฺสตี วญฺเจสสามิ นํ -อติ.

---

สา เวชเชนาคนฺตวา “กัทิสํ ภทฺเท -อติ ปุณฺณํ “ปุพฺเพ เม อกขินี โลกํ รุชฺชิสฺส, อิทานิ อติเรกตฺรํ รุชฺชนฺติ -อติ อาท.

---

เวชโซ “อโย มํ วญฺเจตฺวา กิลฺลิจิ อทาตุกามา, น เม เอตาย ทินฺนภตฺติยา อตฺถโถ, อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิ -อติ จินฺเตตฺวา  
เคหํ คนฺตวา ภริยาย ตมตฺถํ อาจิกฺขี.

---

สา ตฺถนฺทึ อโหสิ.

---

โส เอกํ ภสชชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตวา “ภทฺเท อิมํ ภสชชํ อญฺชาหิ -อติ อญฺชาเปสิ.

---

เทว อกขินี ทีปสิชา วีย วิชฌายีสฺ.

---

โส เวชโซ จกขุปาโล อโหสิ.

---

“ภิกฺขเว ตทา มม ปุตฺเตน กตกมฺมํ ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนฺุพฺนฺธิ, ปาปกมฺมํ ทิ นามตฺถํ รุํ วหโต พลิวทฺทสฺส ปทํ จกฺกํ วีย อนฺุคฺจฺฉตี -อติ.

---

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺติกํ สาสนํ ราชมฺททฺทาย ลลณฺนโต วีย รมฺมราชา อิมํ คากมาท

---

“มโนปุพฺพงคฺมา รมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมฺยา,
มนฺสา เจ ปทฺฐุญฺเณ	ภาสตี วา กโรตี วา,
ตโต นํ ทฺกขมเนวตี	จกฺกํ วหโต ปทํ -อติ.

### [แก้บรรณ]

ตตถ มโน -อติ กามาวจรกฺุสลาทีเกทํ สพฺพมปี จตฺถุมิกจิตฺตํ.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสฺส เวชชสฺส อฺุปฺปนฺนจิตฺตวเสน นียมียมานํ ววตฺถาปิยมานํ ปริจฺฉิชฺชมานํ,

โทมฺนสฺสสทฺทํ ปฏฺิขสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภตี.

---

ปุพฺพงคฺมา -อติ: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนฺนาคตา.

---

รมฺมา -อติ: คฺุณฺเทสนาปริยตฺตินิสฺสตฺตนิชฺชิววเสน จตฺตารอ รมฺมา นาม.

---

เตสฺ

---

“น ทิ รมฺโม อรมฺโม จ อฺุโภ สมวิปากิโน,  
รมฺโม นิริยํ เนตี รมฺโม ปาเปตี สฺคฺคตี -อติ

อโย คฺุณฺรมฺโม นาม.

---

“รมฺมํ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อาทิกฺลยาณํ -อติ อโย เทสนารมฺโม นาม.

---

“อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ กฺุลปฺตฺตา รมฺมํ ปริยาปฺุณฺนตี สฺคฺคตี เคยฺยํ -อติ อโย ปริยตฺติรมฺโม นาม.

---

“ตสมึ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ, ขนธา โหนติ -อิติ อัย นิสสตตธมโม นาม.

---

“นิชชีวธมโม -อิติปี เอสเว นโย.

---

เตสุ อิมสมึ ฐาเน นิสสตตนิชชีวธมโม อธิปะเต.

---

โส อตถโต ตโย อรูปิโน ขนธา “เวทนากขนโธ สญญาขนโธ สงขารกขนโธ -อิติ.

---

เอเต หิ, มโน ปุพพกโม เอเตสึ -อิติ มโนปุพพกมา นาม.

---

“กถึ ปเนเตหิ สหึ อิกวตถุโก อิกการมมโณ อปุพพิ อจรัม อิกกขณ อูปุชชมาโน มโน ปุพพกโม นาม โหติ -อิติ.

---

อูปาหปปัจจยตเถน.

---

ยถา หิ พหุสุ เอกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรนเตสุ, “โก เตสึ ปุพพกโม -อิติ วุตเต,  
โย เตสึ ปัจจโย โหติ, ยั นิสสาโย เต ตั กम्म กโรนติ; โส ทตโต วา มตโต วา “เตสึ ปุพพกโม -อิติ วุจจติ;  
เอว สumpulมัทเท เวทิตัพพิ.

---

อิติ อูปาหปปัจจยตเถน มโน ปุพพกโม เอเตสึ -อิติ มโนปุพพกมา.

---

น หิ เต, มเน อูปุชชชเน, อูปุชชิตุ สุกโกนติ. มโน ปน, อิกจเจสุ เจตสิเกสุ อูปุชชชเนตสุปี, อูปุชชชชชเยว.

---

อธิปะตเวสน ปน มโน เสฎฐุ เอเตสึ -อิติ มโนเสฎฐา.

---

ยถา หิ โจราทินิ โจระชฎฐกาทยอ อธิปะตโน เสฎฐา; ตถา เตสมปิ มโน -อิติ มโนเสฎฐา.

---

ยถา ปน ทารุอาทิติ นิปนุนานิ ตานิ ตานิ ภณชานิ ทารุมยาทินิ นาม โหนติ; ตถา เอเตปิ มนโต นิปนุนตตา มโนมยา นาม.

---

**ปทุณฐเณ** -อิติ: อากนตฺเกหิ อิกิชมาทิติ โทเสหิ ปทุณฐเณ.

---

ปกติมโน หิ ภางคจิตตํ. ตํ อปปทุณฐึ,

---

ยถา หิ ปสนนํ อุกกํ อากนตฺเกหิ นีลาทิติ อุกกิกิลิณฺฐึ นีโลทกาทิกเกทํ โหติ, น จ นวํ อุกกํ นาปี ปุริมํ ปสนนํ อุกกเมว;  
ตถา ตมปิ อากนตฺเกหิ อิกิชมาทิติ โทเสหิ ปทุณฐึ โหติ, น จ นวํ จิตตํ, นาปี ปุริมํ ภางคจิตตเมว.

---

เตนาท ภควา “ปกสสมิทํ ภิกขเว จิตตํ. ตถจ โข อากนตฺเกหิ อุกกิกิลิณฺฐึ อุกกิกิลิณฺฐึ -อิติ.

---

เอว มนสา เจ ปทุณฐเณ.

---

**ภาสตี วา กโรตี วา -อิติ:** โส ภาสมาโน จตฺพุทฺธิํ วจิจฺจจฺริตเมว ภาสตี, กโรนโต ติวริํ ภายทฺจจฺริตเมว กโรตี,  
อภาสนโต อกรอนโต ตาย อิกิชมาทิติ ปทุณฐฺมานสตาย ติวริํ มโนทฺจจฺริตํ ปุเรตี.

---

เอวสมส ทส อุกฺสลกम्मปลา ปาริปุรี คจฺจนตี.

---

**ตโต นั ทุกขมเนวติ** -อิตติ: ตโต ติวริทุจจริตโต ตั ปุคคัล ทุกขมเนวติ:

ทุจจริตานุภาเวณ จตุส อปาเยส วา มนุสเสส วา ตมตตภาว คจฉนต กายวตถุภมิ อิตรวตถุภมิ -อิตติ  
อิมินา ปริยาเยน กายิกเจตสิก วิปากทุกข อนุคจฉติ.

---

ยถากิ?

---

**จกั กั ว วหโต ปท** -อิตติ: ชุเร ยุตตสส ชุรั วหโต พลิวททสส ปท จกั กั วिय.

---

ยถา ทิ โส เอกปิ ทิวสั เทวปิ ปณจปิ ทสปิ อพมมาสปิ วหนโต จกั กั นีวตเตต্তু ชหิตุ น สกโกติ;  
อถขวสส ปุโรโต อติภกมณฑสส ยัค คิว พาทติ, ปจฉโต ปฏิกภมณฑสส จกั กั อูรัมสั ปฏินนติ;  
อิมหิ ทิวหิ การณหิ พารนต จกั กั ตสส ปทานุปทิก โหนติ,  
ตเถว มนสา ปทุฐฐณ ตีณิ ทุจจริตานิ ปุเรตวา ชุตตุ ปุคคัล นีรยาทีสุ ตตถ ตตถ คตถฐาเนส  
ทุจจริตมุลกั กายิกภมิ เจตสิกภมิ ทุกข อนุพนชติ -อิตติ.

---

คาถาปริโยसानเ ตัสสสสสา ภิกขุ สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตต ปาปุณิส.

---

สมปตตปรัสายปิ เทสนา สาทถิกา สผลา อโหสิ -อิตติ.

---

## ๒. มรรณุกุณทิวตฤ.

“มโนปุพพวงมา -อิติ พุติยคาถาปิ สวตถิยเยว มรรณุกุณทิวตฤ อารพภ ภาสิตา.

### [พราหมณ์ทำคัมพูให้บุตร]

สวตถิยัม กิร อทินนปุพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสสจิจิ กิณจि น ทินนปุพพัม เตน ตัม “อทินนปุพพโกเตว สยชานีสู.

ตสเสกปุตตโก อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสส ปิลนุณน กาทเรตุกาโม “สเจ สุวณณการสสาจิกขิสสามิ, เวตณัม ทาทพพัม ภวิสสตี -อิติ  
สยเมว สุวณณัม โภฏฏเวตวา มรรณุกุณ ทิวตลลนนิ กตวา อทาสี.

เตนสส ปุตโต “มรรณุกุณทิวตฤเตว ปณญายิตถ.

### [รักษานบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสส โสฬสวสสกาเล ปณทโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตตัม โอโลเกตวา “พราหมณ ปุตตสส เต โรโค อุปปโน, ติกิจฉาเปตี น -อิติ อาท.

“โภตี สเจ เวชชัม อาเนสสามิ, ภตตเวตณัม ทาทพพัม ภวิสสตี, ตวัม มม ธนจเจทัม น โอโลเกสิ -อิติ.

“อถ ก็ ภวิสสตี พราหมณ -อิติ.

“ยถา เม ธนจเจโท น โหตี, ตถา ภวิสสามิ -อิติ.

โส เวชชานัม สนตีกัม คนตวา “อสุภโรคสส นาม ตุมहे ก็ เกสชชัม ภโรถ -อิติ ปุจฉิ.

อถสส เต ยัม วา ตัม วา รุกขตจาทิ อัจจิกขณตี.

โส ตัม อหริตวา ปุตตสส เกสชชัม ภโรตี.

ตัม ภโรตสเสวสส, โรโค พลวา อโหสิ อเตกัจฉภาวัม อุปาคมิ.

พราหมโณ ตสส ทพพผลภาวัม ญตวา เอกัม เวชชัม ปกโกสิ.

โส โอโลเกตวา “อมหากัม เอกัม กิจจัม อตถิ, อณญัม เวชชัม ปกโกสิตวา ติกิจฉาเปตี -อิติ ตัม ปจจกขาย นิภขมิ.

### [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสส มรณสมมัม ญตวา “อิมสส ทสสนตถาย อาคตาคตา อนนโตเคเห สาทเตยยัม ปสสิสสนตี, พหิ นัม ภวิสสามิ -อิติ  
ปุตตัม นีหริตวา พหิ อาลินเท นิปชชาเปสิ.

[พระพุทธรเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมรรณฺณกฺขณฺทลิว]

ตํ ทิวสํ ภควา พลวปจฺจสสมเย มหากรุณฺณาสมาปตฺติโต วุฏฺฐาย  
ปุพฺพพุทฺเธสุ กตาทิการานํ อุตฺตมกฺขณฺทลิวานํ เวเนยฺยพฺนธฺวานํ ทสฺสนตฺถํ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวโลเกนฺโต  
ทสฺสทสฺสจกฺกฺวาเพ ญฺญาณชาลํ ปตฺถริ.

---

มรรณฺณกฺขณฺทลิว พหิอาลินฺเท นิปนฺนาการเณว ตสฺส อนฺโต ปณฺญาเย.

---

สตถา ตํ ทิวสวา ตสฺส อนฺโตเคหา นีหริตฺวา ตตฺถ นิปฺพชฺชาปิตถาวํ ญฺตฺวา “อตฺถิ นฺุ โข มยํ เอตฺถ คตฺตปจฺจเยน อตฺถิ -อิตฺติ  
อุปฺชาเรนฺโต อิทํ อทฺทส

---

“อโย มาณโว มยิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กาลํ กตฺวา ตาวตีสทฺเววโลเก ตีสโยชนิกเก กนกฺวิมาเน นิพฺพตฺติสฺสตี  
อจฺจราสทฺสปริวาริ ภาวิสฺสตี

---

พฺราหฺมโณปิ ตํ ญาเปตฺวา โรทฺนโต อาพาหเน วิจฺริสฺสตี.

---

เทวปฺตฺโต ติวาตฺตปฺปมาณํ สฺมฺมฺมฺกฺกฺการาลงฺการปฺปฺมณฺทิตํ อจฺจราสทฺสปริวาริ อตฺตถาวํ โอลเกตฺวา  
‘เกน นฺุ โข กมฺเมเน มยา อโย สิริสมปตฺติ ลทฺธาติ โอลเกนฺโต มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน ลทฺธถาวํ ญฺตฺวา  
‘รณฺจเททฺยเนน มม ภาสชฺชํ อการเตตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทฺติ วิปฺปการปฺตฺตํ นํ กริสฺสามิตฺติ  
ปิตฺริ อกฺขณฺติยา มรรณฺณกฺขณฺทลิวณฺเณนาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺวเร นิปฺพชฺชิตฺวา โรทฺติสฺสตี.

---

อถ นํ พฺราหฺมโณ ‘โกสิ ตวํ -อิตฺติ ปุจฺฉิสฺสตี

---

‘อหนเต ปฺตฺโต มรรณฺณกฺขณฺทลิว -อิตฺติ

---

‘กฺุหิ นิพฺพตฺโตสิ -อิตฺติ

---

‘ตาวตีสทฺวาเน -อิตฺติ

---

‘กิ กมฺมํ กตฺวา -อิตฺติ วุตฺเต, มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน นิพฺพตฺถถาวํ อาจิกฺขิสฺสตี

---

พฺราหฺมโณ ‘ตฺมฺเฮสุ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา สคฺเค นิพฺพตฺตา<sup>๑</sup> นาม อตฺถิ -อิตฺติ มํ ปุจฺฉิสฺสตี

---

อถสฺสาหํ ‘เอตฺตกานิ สฺตานิ วา สทฺสฺสานิ วา สตฺสทฺสฺสานิ วาติ น สกฺกา คณฺนาย ปฺริจฺฉินฺทิตฺตํ -อิตฺติ วตฺวา  
ธมฺมปเท คาลํ ภาสิสฺสามิ

---

คาถาปฺริโยสาเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสทฺสฺसानํ ธมฺมาภิสฺมโย ภาวิสฺสตี

---

มรรณฺณกฺขณฺทลิว โสตาปนฺโน ภาวิสฺสตี, ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ

---

อิตฺติ อิมํ กุลปฺตฺตํ นิสฺสาย ธมฺมยาโค มหา<sup>๒</sup> ภาวิสฺสตี -อิตฺติ ญฺตฺวา

---

---

๑ นิพฺพตฺตนฺนตฺติ.

๒ กตฺถจิ มหาติ ปทํ นตฺถิ.



ปุนทิวเส กตสรีรปฏิชคฺคโน มหาภิกขุสงฆปริวฺโต สาวตฺถิ ปินฺชทาย ปวิสิตฺวา อนุปุพเพน พุราหมณฺสส เคหทวารํ คโต.

---

### [มรรณฺณทลิวทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทเจ้า]

ตสมิ ฆณฺ มรรณฺณทลิว อนโตเคหาภิมฺโข นิปนฺโน โทติ.

---

สตถา อตฺตโน อปสฺสนภาวํ ญตฺวา เอกํ รสมิ วิสสฺชเชสิ.

---

มาณโว “กี โอบาสฺ นามโส -อิติ ปริวตฺติตฺวา นิปนฺโนว สตถารํ ทิสฺวา

“อนฺธพาลปิตฺรํ นิสฺสาย เอรุรูปํ พุทฺธํ อุปสงฺกมิตฺวา กายเวยฺยาวุทฺธิกํ วา กาคฺคํ ทานํ วา ทาคฺคํ ฆมฺมํ วา สิตฺตํ นาลตฺถํ,  
อิทานิ เม หตฺถาปิ อวิเรยฺยา, อญฺญํ กตฺตพฺพํ นตฺถิ -อิติ มนฺเมว ปสาเทสิ.

---

### [เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก]

สตถา “อลํ เอตฺตเกน อิมสฺส -อิติ ปกฺกามิ.

---

โส, ตถาคเต จกฺขุปลํ วิชฺหนเตเยว, ปสนฺนมนฺโน กาลํ กตฺวา สุตฺตปฺปพฺพุโธ วิย เทวโลกํ ตีสโยชนิกํ กนกฺวิมาเน นิพฺพตฺติ.

---

### [พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร]

พราหมโณปิสฺส สริริ ฌาเปตฺวา อาพาหเน โรทนฺปรายโน อโหสิ

เทวสิทํ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ “กหํ เอกปฺตฺตก, กหํ เอกปฺตฺตก -อิติ.

---

### [เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์]

เทวปฺตฺโตปิ อตฺตโน สมปตฺตี โอลฺเกตฺวา “เกน กมฺเมน ลทฺธา -อิติ

อุปฺชาเรนฺโต “สตฺถริ มโนปฺสาเทน -อิติ ญตฺวา

“อโย พุราหมโณ มม อผาสฺกกาเล เกสฺซชฺ อกาเรตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ, วิปฺปการปฺปตฺตเมตฺถํ กาคฺคํ วญฺญตฺติ -อิติ  
มรรณฺณทลิวณฺณณาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺวเร พาหา ปคฺคยฺห โรทนฺโต อญฺฐาสิ.

---

### [เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน]

พราหมโณ ตํ ทิสฺวา “อหํ ตาว ปฺตฺตโสเกน โรทามิ, เอส กิมตฺถํ โรทติ, ปุจฺฉิสฺสามิ นํ -อิติ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาถมาห

---

“อลงฺกโต มรรณฺณทลิว

มาลาภาริ หริจฺนทฺนุสฺสโต

พาหา ปคฺคยฺห กนฺทสิ

วณฺชเม กิ ทฺกฺขิตฺโต ตฺวํ -อิติ.

โส อาห

---

“โสวณฺณมโย ปกฺสฺสโร

อุปนฺโน รลฺปฺลฺลฺลโร มม

ตสส จกุกุคํ น วินทามิ  
เตน ทุกเขน ชทิสสามิ ชิวติ -อิติ.

ธอ นั พราหมโณ อาท

---

“โสวณณมยํ มณิมยํ  
โลหมยํ ธอ รุปิมยํ  
อาจิกข เม ภททมาณว  
จกุกุคํ ปฏิลากยามิ เต -อิติ.

ตํ สุตวา มาณโว “อัยํ ปุตตสสส เกสซซํ อกตวา ปุตตปฏิจูปกํ มํ ทิสวา โรทนต์โต ‘สวณณาทิมยํ ธจกุกํ กโรมีติ วทติ,  
โหตุ, นิคคณทิสสามิ น -อิติ จินเตตวา “กัวมหนตํ เม จกุกุคํ กริสสสิ -อิติ วตวา  
“ยววมหนตํ อากงขสิ -อิติ วุตเต

---

“จนทสุริเยหิ เม ธตโธ, เต เม เทหิติ ยาจิต  
โส มาณโว ตสส ปาวท  
จนทสุริยา อุภยตถ ภาตโร  
โสวณณมโย รโธ มม  
เตน จกุกุเคน โสภติ -อิติ.

ธอ นั พราหมโณ อาท

---

“พาลो โข ตวมสิ มาณว  
โย ตวํ ปตถยเส อปตถिय  
มณญามิ ตวํ มริสสสิ  
น ทิ ตวํ ลจจสิ จนทสุริเย -อิติ.

ธอ นั มาณโว “กั ปน ปณญายมานสสตถาย โรทนต์โต พาลो โหติ, อุทาทุ อปณญายมานสส -อิติ วตวา

---

“คมนาคนปี ทิสสติ  
วณณธาตุ อุภยตถ วิถिया  
เปโต กาลกโต น ทิสสติ  
โก นิธ กนทตํ พาลยตโร -อิติ.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ตํ สุตวา พราหมโณ “ยุตตํ เอส วทติ -อิติ สลลกุเขตวา

---

“สจจํ โข วเทสิ มาณว  
อหเมว กนทตํ พาลยตโร  
จนทํ วิย ทารโก รุทํ

ปุตุต กาลกตภาปิณฑิตถ - อิติ

วตวา ตสส กถาย นิสสโก หุตวา มาณวสส ฤตี กโรนโต อีมา คากา อภาสิ

---

“อาทิตต วต มัง สนตัง	ชตลิตตว ปาวกั
วารินา วีย โอสถิจัง	สพพ นีพพاپเย ทร์
อพพหิ วต เม สลลัง	โสภัง ทพนิสสิตัง
โย เม โสภปรตสส	ปุตุตโสภัง อปานุท
สวาทัง อพพหุสสโลสมิ	สิตฺถุโตสมิ นีพพุโต
น โสจามิ น โรทามิ	ตว สุตฺวาน มาณว - อิติ.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อถ นัง “โก นาม ตวํ - อิติ ปุจฺจนฺโต

---

“เทวดา นุสิ คนธพโพ	อาหุ สกโก ปุรินทโท
โก วา ตวํ กสส วา ปุตุโต	กถัง ชาเนมุ ตัง มยํ - อิติ.

อถสส มาณโว

---

“ยถจ กนทลสิ ยถจ โรทลสิ  
ปุตุต อพพหเน สยํ ทหิตวา  
สวาทัง กุสลัง กริตวาน กมมํ  
ติทธานัง สหพฺยตัง ปตุโต - อิติ อัจจิกขิ.

พราหมโณ อาห

---

“อุปปี วา พหุ วา นาททสาม  
ทานัง ทนตสส สเก อคาเร  
อุโปสถกมมํ วา ตาทิสํ  
เกน กมเมเน คโตสิ เทวโลภัง - อิติ.

माणโว อาห

---

“อาพาทิโกหัง ทุกฺขิตโต คิลานो  
อาตุรฺรุโปมติ สเก นิเวสเน  
พฺพุทัง วิคตฺรชัง วิตฺถณฺณกขัง  
อททกขี สุกตัง อนมปณฺณํ  
สวาทัง มุทิตมโน ปสนนจิตโต  
อถชลสิ อกรี ตถาคตสส  
ตาทัง กุสลัง กริตวาน กมมํ  
ติทธานัง สหพฺยตัง ปตุโต - อิติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ]

ตสมิ กเถนเต กเถนเตเยว, พราหมณสส สกลสรีรํ ปีติยา ปริปุริ.

โส ตํ ปีตี ปเวเทนโต

“อจฺฉริยํ วต อพฺภูตํ  
อณฺชลิคมมสส อยมิตฺติโส วิปาโก.  
อหํปี มุทิตมโน ปสนฺนจิตฺโต  
อชฺเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิ -อิตฺติ อาท.

[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อถ นํ มาณโว

“อชฺเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิ  
ธมฺมณฺจ สงฺฆณฺจ ปสนฺนจิตฺโต  
ตเถว สิग्ขาปทานิ ปณฺจ  
อณฺชทผลลานิ สมามิยสฺสุ.  
ปาณาติปาตา วิรมสฺสุ ชิปปิ  
โลเก อทินนํ ปริวชยสฺสุ  
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ  
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุณฺโณ -อิตฺติ อาท.

โส “สาธ -อิตฺติ สมปฺปฏิจฉิตฺวา อิมมา คาคา อภาสิ

“อตุตฺถกาโมสิ เม ยกฺข	ทิตฺถกาโมสิ เทวเต
กโรมิ ตฺยหํ วจฺนํ	ตวฺมสิ อจฺฉริโย มม
อุเปมิ สรณํ พุทฺธํ	ธมฺมณฺจปิ อนฺุตฺตรํ
สงฺฆณฺจ นรเทวสส	คจฺฉามิ สรณํ อหํ.

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปปิ  
โลเก อทินนํ ปริวชยามิ  
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ  
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตุณฺโณ -อิตฺติ.

อถ นํ เทวปฺุตฺโต “พราหมณ ตว เคเท พหุํ ธนํ อตฺถิ, สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ทานํ เทหิ, ธมฺมํ สฺสุณามิ, ปณฺหํ ปุจฺฉามิ -อิตฺติ วตฺวา  
ตตฺถเฏว นฺตรธายี.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า]

พราหมณ์โณปี เคหิ คนตวา พราหมณ์ อามนเตตวา “ภทเท อหิ สมณิ โคตมึ นิมนเตตวา ปญหิ ปุจฉิสสามิ, สกการึ กโรหิ -อติ  
วตวา วิหาริ คนตวา สตถารึ เนว อธิวาเทตวา น ปฏิสนถารึ กตวา เอกมนตึ สฺฐิต  
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชชตนาย ภตตึ สทธี ภิกขุสงฺฆเณ -อติ อาห.

สตถา อธิวาเสหิ.

โส สตถ อธิวาสนึ วิทิตวา เวเคนาคคนตวา สกนิเวสเน ชาทนียึ โภชนียึ ปฏียาทาเปสิ.

สตถา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต ตสส เคหิ คนตวา ปญญตตาสเน นิสีหิ.

พราหมโณ สกกจจึ ปริวิสิ.

มหาชนโน สนนิปติ.

มิจฉาทิภฺฐิกเณ กิร ตถาคเต นิมนตเต, เทว ชนกายา สนนิปตฺนติ.

มิจฉาทิภฺฐิกา “อชช สมณิ โคตมึ ปญหิ ปุจฉาย วิเทฐียมานึ ปสฺสิสสาม -อติ สนนิปตฺนติ.

สมมาทิภฺฐิกา “อชช พุทฺธวิสัยึ พุทฺธสิหึ ปสฺสิสสาม -อติ สนนิปตฺนติ.

อถ พราหมโณ กตภตตักิจจึ ตถาคตึ อุปสงฺกมิตวา นิจาสเน นิสินโน ปญหิ ปุจฉิ

“โภ โคตม ตุมหากึ ทานึ อทตวา ปุชึ อกตวา ฆมมึ อสฺสุตวา อุโปสถวาสึ อวสิตวา

เกวลึ มโนปสาทมตเตเนว สคเค นิพพตฺตา นาม โหนติ -อติ.

“พราหมณ กสฺมา มึ ปุจฉสิ, นนุ เต ปุตเตน มรรคกถาปิณฑิตา มยิ มนึ ปสาเทตวา อตตโน สคเค นิพพตฺตาโว กถิต -อติ.

“กทา โภ โคตม -อติ.

“นนุ ตวึ อชช สฺसानึ คนตวา กนฺทนโต อวิทุเร พาหา ปคคยฺห กนฺทนตึ เอกึ มาณวึ ทิสฺวา

‘อลงกโต มรรคกถาปิณฑิต

มาลาการี หริจฺนฺทฺนุสฺสโท -อติ

ทวิหิ ชเนหิ กถิตึ กถึ ปกาเสนโต สพฺพิ มรรคกถาปิณฑิตึ กเถสิ.

เตเนเวตึ พุทฺธภาสิตึ นาม ชาตึ.

ตึ กเถตวา จ ปน “น โช พราหมณ เอกสฺตึ, น เทว, อถโช มยิ มนึ ปสาเทตวา สคเค นิพพตฺตานึ คณนา นตฺถิ -อติ อาห.

มหาชนโน เวมตีโก อโหสิ.

อถสฺส อนิพฺเพตติกาวึ วิทิตวา สตถา “มรรคกถาปิณฑิตเทวปุตโต วิมานเนเนว สทธี อากจฺจตุ -อติ อธิภฺฐาสึ.

โส ติคาวุตฺตปฺปมาเณน ทิพฺพาภรณปฏิมณฺชิเตน อตตภาเวนาคนตวา วิมานา อโรยฺห สตถารึ วนฺทิตวา เอกมนตึ อภฺฐาสึ.

อถ น สดถา “ตว อิม สมปตตี กิ กมม กตวา ปฏิลลิก -อิติ ปุจจนโต

อภิกกนเตน วณเณน ยา ตว ติฏฐสิ เทเวเต  
โสภาเสนตี ทิสสา สพพา โอสธี วिय ตารกา  
ปุจฉามิ ต เตว महानुภาว  
มนุสสญโต กิมกาสิ ปุญญ -อิติ

คาถมาห.

เทวปุตโต “อัย ภาเนเต สมปตตี ตุมहेสุ มน ปสาเทตวา लठठा -อิติ.

“มย มน ปสาเทตวา लठठा ते -อิติ.

“อาม ภาเนเต -อิติ.

มหาชน เทวปุตต์ โอลเกตวา “อจฉริยา วต โภ พุทธคณา,  
อทินนพุพพพราหมณสส นาม ปุตโต อลญ กิลจิจิ ปุญญ ออกตวา สดถริ มน ปสาเทตวา เอวรูป สมปตตี ปฏิลลิก -อิติ  
ตุมญี ปเวเทสิ.

### [ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

อถ เนส “กุสลาคุสลกมมกรเณ มโน พุพพคโม มโน เสฏฐี,  
ปสนเนน ทิ มเนน กตกมม เทวโลก มนุสสโลก คจจนต ปุคคัล ฉายาว น วิชหติ -อิติ

อิท วตถุ กเถตวา อนุสนธิ ฉญเตวา ปติฏฐาปิตมตติก สาสน ราชมุททาย ลถจนโต วिय ธรรมราชา อิม คาถมาห

“มโนพุพพคมา ธรรมา มโนเสฏฐา มโนมยา  
มนสา เจ ปสนเนน, ภาสติ วา กโรติ วา  
ตโต น สุขมเนวติ ฉายาว อนุปายินี -อิติ.

### [แก้อรรถ]

ตตถ กิลจาปี มโน -อิติ อวิเสเสน สพพมปิ จตุภูมิจจิตต วุจจติ;  
อิมสมิ ปน ปเท นียมียมาน วตถาปิยมาน ปริจฉิชชมาน อฏฐวิธิ กามาวจรกุสลจิตต ลพภติ;  
วตถวเสน ปนาหริยมาน ตโตปี โสมนสสสหคต ญาณสมปยุตต จิตตเมว ลพภติ.

พุพพคมา -อิติ: เตน ปฐมคามินา หุตวา สมนุภาคตา.

ธรรมา -อิติ: เวทนาทโย ตโย ขนธา.

เอเตส ทิ อุปปาทปจจยตเถน มโน พุพพคโม, เตน มโนพุพพคมา นาม.

ยถา ทิ พุทฺธสฺส เอกโธ มหาภิกขุสงฆสฺส ปตตจิวรทานาทินิ วา อุฬารปฺุชาธมมสฺสวณทปมาลากรณาทินิ วา ปุณฺณยานิ กโรนเตสฺสุ,  
“โก เตสํ ปุพฺพวงคโม -อิตฺติ วุตฺเต,  
โย เตสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานิ ปุณฺณยานิ กโรนติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสํ ปุพฺพวงคโม -อิตฺติ วุจฺจติ;  
เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพ.

---

อิตฺติ อุปฺปาทปจฺจยตเถณ มโน ปุพฺพวงคโม เอเตสํ -อิตฺติ มโนปุพฺพวงคมา.

---

น ทิ เต มเน อุนุปฺปชฺชนเต, อุปฺปชฺชิตฺตุํ สกโกณติ, มโน ปน, เอกจฺเจสุ เจตฺตสิเกสุ อุนุปฺปชฺชนเตสฺสปี, อุปฺปชฺชติเยว.  
เอวํ อธิปตฺวาเสน ปน มโน เสฏฺฐโฐ เอเตสํ -อิตฺติ มโนเสฏฺฐา.

---

ยถา ทิ คณาทินํ อธิปติ ปุริโส “คณเสฏฺฐโฐ เสนีเสฏฺฐโฐ -อิตฺติ วุจฺจติ; ตถา เตสํปี มโน -อิตฺติ มโนเสฏฺฐา.

---

ยถา ปน สุวณฺณาทินิ นิปฺพนานิ ตานิ ตานิ ภาณฺทานิ สุวณฺณมยาทินิ นาม โหนติ;  
ตถา เอเตปี มนโต นิปฺพนนตฺตา มโนมยา นาม.

---

**ปสนฺเนน** -อิตฺติ: อนภิชฺฌาที่ทึ कुณฺเหทึ ปสนฺเนน.

---

**ภาสตี วา กโรตี วา** -อิตฺติ: เอวารูเปน มเนน ภาสฺนโต จตฺตพฺพิธํ วจฺสิจฺจิตฺเมว ภาสตี, กโรนโต ติวริธํ กายสุจฺจิตฺเมว กโรตี,  
อภาสฺนโต อกโรนโต ตาย อนภิชฺฌาที่ทึ ปสนฺนมานสฺตาย ติวริธํ มโนสุจฺจิตฺํ ปุเรตี.

---

เอวมสฺส ทส กุสลกมฺมปฺลา ปาริปุริ คจฺจนฺติ.

---

**ตโต นํ สุขมเนวตี** -อิตฺติ: ตโต ติวริธสุจฺจิตโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวตี.

---

อิธ เตภูมิกปี กุสลํ อธิปเปตฺ;

---

ตสฺมา “เตภูมิกสุจฺจิตานุกาเวณ สุกฺคตฺถเว นิพฺพตฺตํ สุกฺคตฺถิยํ วา สุขานุกาเวณฐฺฐาเน ฐิตํ  
‘กายวตฺถกมฺปิ อิตฺรวตฺถกมฺปิ -อิตฺติ กายิกเจตฺตสิกํ วิปากสุขํ อุนุคจฺจติ น วิชฺหตี -อิตฺติ อตฺถโถ เวทิตพฺพ.

---

ยถากิ? **ฉายาว อุนุปายินิ** -อิตฺติ: ยถา ทิ ฉายา นาม สรีรปฺปฏิพฺพทฺธา สรีเร คจฺจนฺเต, คจฺจติ, ติฏฺฐนฺเต, ติฏฺฐตี,  
นีสิตฺนเต, นีสิตฺตี, น สกกา สณฺเนน วา ผรุเสน วา ‘นิตฺตาทา ทิ -อิตฺติ วตฺวา วา โปเถตฺวา วา นิตฺตาทาเปตฺ.

---

กสฺมา? สรีรปฺปฏิพฺพทฺตฺตา.

---

เอวเมว อิมํสํ ทสนฺนํ กุสลกมฺมปฺธานํ อาจฺฉินฺณสฺมาจฺฉินฺณกุสลมฺมุลกํ กามาวจฺจราทึเกทํ กายิกเจตฺตสิกํ สุขํ คตฺตคตฺถฺฐาเน  
อุนุปายินิ ฉายา วิย หุตฺวา น วิชฺหตี -อิตฺติ.

---

คาถาปริโยสาเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสฺสสฺसानํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ.

---

มรรณุกุณฑลิตฺเตวปฺตโต โสตาปตฺตติลฺเล ปติฏฺฐตี.

---

ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ.

---

โส ตาวมหนฺตํ วิภวํ พุทฺธสฺสเนน วิปฺปกิริ -อิตฺติ.

---

มรรฐกฤษทลิวตฤ.

---



### ๓. ติสสตะเถรวตถุ.

“อกโกจฉิ มํ อวธิ มํ -อิติ อิมํ ฆมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหระนโต ติสสตะเถรํ อารพภ กเถสิ.

#### [พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสมา ภควโต ปิตุจฉาปุตโต มหาลกกาเล ปพพิชิตो พุทธสาสเน อุปปนํ ลากสกการํ ปริภุญชฺชนโต ฤทธสรีโร  
อาโกฏิตปจจาโกฏิตเทหิ จิวเรหิ เยภุเยเน วิหารมชฺเชม อุกุฏฐานสาลาเย นิสีหติ.

ตถาคตสส ทสสนตถาย อาคตา อากนตฺถกา ภิกขุ “เอโส มหาเถโร ภวิสสตี -อิติ สญญาย ตสส สนตีกํ คนตฺวา วตตํ อापฺจฉนตี  
ปาทสมพาทนาทีนึ อापฺจฉนตี.

โส ตฺถนที โหตี.

อถ นํ เอโก ทหระภิกขุ “กติวสสา ตฺมเห -อิติ ปุจฉิตฺวา “วสฺสํ นตฺถิ, มหาลกกาเล ปพพิชิตา มยํ -อิติ วุตเต  
“อาวุโส พุพพิชิต มหาลก อตตโน ปมาณํ น ชานาสี, เอตตเก มหาลกตเถเร ทิสฺวา สามิจิมตตปี น กโรสิ,  
วตเต อापฺจฉิมานเ, ตฺถนที โหตี, กุกุกจจมตตปี เต นตฺถิ -อิติ อจฺฉรํ ปหริ.

โส ขตฺติยมานํ ชเนตฺวา “ตฺมเห กสฺส สนตีกํ อาคตา -อิติ ปุจฉิตฺวา, “สตฺถุ สนตีกํ -อิติ วุตเต,  
มํ ปน ‘โก เอโสตี สลลกเขต, มุลเมว โว ฉินฺทิสฺสามิ -อิติ วตฺวา รุทฺนโต ทุกฺขี ทุมมโน สตฺถุ สนตีกํ อคมาสิ.

#### [พระติสสทะทุลเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตถา “กินฺนุ ตวํ ติสส ทุกฺขี ทุมมโน อสฺสุมุโข รุทฺมาโน อาคโตสิ -อิติ ปุจฉิ.

เตปิ ภิกขุ “เอส คนตฺวา ภิลฺลิจิ อาลฺลิกํ กเรยฺย -อิติ จินฺเตตฺวา เตเนว สหฺธี คนตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนตํ นิสีหฺสิ.

โส สตถารา ปุจฉิตโต “อิมเ มํ ภนฺเต ภิกขุ อุกโกสนตี -อิติ อาห.

“กหํ ปน ตวํ นิสินฺโนสิ -อิติ.

“วิหารมชฺเชม อุกุฏฐานสาลาเย ภนฺเต -อิติ.

“อิมเ เต ภิกขุ อากจฉนตา ทิฏฐา -อิติ.

“ทิฏฐา ภนฺเต -อิติ.

“อุกุฏฐาย เต ปจฺจคฺคมนํ กตํ -อิติ.

“น กตํ ภนฺเต -อิติ.

“เตสํ ปริกขารคฺคหนํ เต อापฺจฉิตํ -อิติ.

“นาปุจฉิตํ ภนฺเต -อิติ.

“วตตี วา ปานียี วา อาปุจฉิตี -อิตี.

---

“นาปุจฉิตี ฆนเต -อิตี.

---

“อาสนน อภิหริตวา ปาทสมพาทน กต -อิตี.

---

“น กต ฆนเต -อิตี.

---

### [พระตีสสะไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ตีสส มหุลลภิกขุณ สพพเมต วตตี กตตพพ, เอต อภิโรนเตน วิหารมชเม นิสีทิตุ น วฏฏติ, ตเวว โทโส, เอเต ภิกขุ ขมาเปหิ -อิตี.

---

“เอเต ม ฆนเต อภิโส, นาน เอเต ขมาเปมิ -อิตี.

---

“ตีสส มา เอว กิ, ตเวว โทโส, ขมาเปหิ เน -อิตี.

---

“น ขมาเปมิ ฆนเต -อิตี.

---

อถ สตถา, “ทพพเจ เอส ฆนเต -อิตี ภิกขุหิ วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส ทพพเจเยว -อิตี วตวา

“อิทานิ ตาวสส ฆนเต ทพพเจภาโว อมเหหิ ญาโต, อตีเต กิมกาสี -อิตี วุตเต “เตนหิ ภิกขเว สุนาถ -อิตี วตวา อตีต อหริ:

---

### [บุรพกรรมของพระตีสสะ]

อตีเต, พาราณสียี พาราณสีราเช รชช กาเรนเต, เทวโล นาม ตาปโส อฏฐ มาเส หิมวเนต วสิตวา

โลณมพิลเสวนตถาย จตตาร มาเส นคร อุนิสสาย วสิตกาโม หิมวเนตโต อาคนตวา นครทวารपालเก ทิสวา ปุจฉิ

“อิม นคร สมปตตพพชิตา กตถ วสนติ -อิตี.

---

“กุมภการสาลาญ ฆนเต -อิตี.

---

โส กุมภการสาละ คนตวา ทวาเร ฐตวา “สเจ เต อครุ วเสยยาม, เอกเรตตี สาลาญ -อิตี อาห.

---

กุมภกาโร “มยห รตตี สาลาญ กิจจ นตถิ, มหตี สาลา, ยถาสุข วสถ ฆนเต -อิตี สาละ นิยยาเทสิ.

---

ตสมิ ปวิสิตวา นิสินเน, อปโรปี นารโท นาม ตาปโส หิมวเนตโต อาคนตวา กุมภการ เอกเรตตีวาส ยาจิ.

---

กุมภกาโร “ปฐมาคโต อิมินา สหตี เอกโต วสิตกาโม ภเวยว วา โน วา, อตตานัน ปรีโมเจสสามิ -อิตี จินเตตวา

“สเจ ฆนเต ปฐมุปคโต โรเจสสติ, ตสส รุจียา วสถ -อิตี อาห.

---

โส ต อุปสงกมิตวา “สเจ เต อาจริย อครุ, มยเมตถ เอกเรตตี วเสยยาม -อิตี.

“มหตี สาลา, ปวิสิตวา เอกมเนต วส -อิตี วุตเต, ปวิสิตวา ปุเรตริ ปวิฏฐสส อปรภาเค นิสีหิ.

---

### [โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโภปิ สาราณียํ ถํ กเถตฺวา สยนาเล นารโห เทวลสฺส นิปชชณฺฐานญจ ทวารญจ สลลกฺเขตฺวา นิปชฺช.

โส ปน เทวโล นิปชชมาโน อตตโน นิสินนฺฐานเ อนิปชฺชิตฺวา ทวารมชเเม ติริยํ นิปชฺช.

นารโห รตตี นิกขมนฺโต ตสฺส ชฺฐาสฺ อุกกมิ.

“โก มํ อุกกมิ -อิติ วุตฺเต, “อาจริย อหํ -อิติ อาห.

“กฺกุชฺฉิล อรณฺญโต อาคนฺตฺวา มม ชฺฐาสฺ อุกกมสิ -อิติ.

“อาจริย ตุมหากํ อึช นินฺนภาวํ น ชานามิ, ชมถ เม -อิติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนฺตสฺเสว, พหิ นิกขมิ.

อิตรโ “อํ ปวิสฺนฺโตปิ มํ อุกกเมยฺย -อิติ ปวิวตฺเตตฺวา ปาทฐานเ สีสํ กตฺวา นิปชฺช.

นารโหปิ ปวิสฺนฺโต “ปฐมฺมปาหํ อาจริเย อปรชฺฉิ, อิทานิสฺส ปาทปสฺเสน ปวิสฺสสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา อาคจฺฉนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโส -อิติ วุตฺเต, “อหํ อาจริย -อิติ วตฺวา

“กฺกุชฺฉิล ปฐมํ ชฺฐาสฺ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมสิ อภิสปฺสสามิ ตํ -อิติ วุตฺเต

“อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ, อหํ ตุมหากํ เอวํ นินฺนภาวํ น ชานามิ,

‘ปฐมํปิ เม อปรารํ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปสฺเสน ปวิสฺสสามิติ ปวิญฺฐุมหิ, ชมถ เม -อิติ อาห.

### [ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กฺกุชฺฉิล อภิสปฺสสามิ ตํ -อิติ.

“มา เอวํ อภิสปฺสสามิ -อิติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาถิตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺหุชา เต ผลตุ สตตธา -อิติ

ตํ อภิสปิเยว.

นารโห “อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ. มม วทฺนตฺสเสว, ตุมเห อภิสปิถถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺหุชา ผลตุ, มา นิทฺโทสส -อิติ วตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺหุชา เต ผลตุ สตตธา -อิติ

อภิสปิ.

โส ปน มหฺนภาโว อตีเต จตฺตาฬีส อนาคเต จตฺตาฬีส -อิติ อสีติกฺกเป อนุสฺสรตี

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสฺสตี -อิตฺติ อุปฺชาเรณฺโต “อาจริยสฺส -อิตฺติ ญตฺวา  
ตสฺมี อนุภมฺปํ ปฏิจฺจ อิทฺธิพฺเพน อรุณฺคฺคฺมณํ นินฺวาเรสิ.

---

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชา]

นาคฺรา, อรุณฺ ออนุคฺคฺจณฺเต, ราชนวารี คนฺตฺวา “เทว, ตฺยิ รชฺชํ กาเรณฺเต, อรุณฺ น อรุณฺธาตี” อรุณฺ โน อรุณฺธาเปหิ -อิตฺติ กนฺทิสฺสุ.

---

ราชา อตฺตโน ภายภมฺมาทินิ โอลเณนฺโต กิลฺลิจิ อยฺตุตฺตํ อทิสฺวา “กั นุ โข การณฺ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา  
“ปพฺพชิตานํ วิวาทฺเพน ภาวิตพฺพ -อิตฺติ ปฺริสฺงกฺมาโน “กจฺจि อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

---

“หิโยโย สายํ กุมฺภการสาละ อาคตา อตฺถิ เทว -อิตฺติ วุตฺเต, ตํขณฺณญฺเวย ราชา อุกฺกาหิ ธาริยมานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา  
นารทํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน อาห

---

“กมฺมฺนตา นปฺวตฺตฺนตี ชมฺพฺพิปฺสส นารท  
เกน โลโก ตโมฏฺโต ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉิต -อิตฺติ.

นารท สพฺพํ ปวตฺตี อากฺกชิตฺวา “อิมินา การณฺนาหํ อิมินา อภิสฺปิโต,  
อถาหํ ‘มยํ โทโส นตฺถิ ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺเสว อุปริ สาโป ปตฺตฺตฺติ วตฺวา อภิสฺปี.  
อภิสฺปีตฺวา จ ปน ‘กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสฺสตีติ อุปฺชาเรณฺโต ‘สุริยคฺคฺมณฺเวลาย อาจริยสฺส มุทฺธา สตฺตธา ผลิสฺสตีติ  
ทิสฺวา เอตสฺมี อนุภมฺปํ ปฏิจฺจ อรุณฺสส อุกฺคนฺตํ น เทมิ -อิตฺติ.

---

“ถลํ ปนสฺส ภาเน อนฺตราโย น ภาเวย -อิตฺติ.

---

“สเจ มํ ขมาเปยฺย, น ภาเวย -อิตฺติ.

---

“เตนหิ ขมาเปหิ -อิตฺติ.

---

“เอโส มํ ชฺฆาสุ จ คีวาย จ อุกฺกมิ, นาหํ เอตํ กุญฺชฺฉิตํ ขมาเปมิ -อิตฺติ.

---

“ขมาเปหิ ภาเน, มา เอวํ กริ -อิตฺติ.

---

“น ขมาเปมิ -อิตฺติ, “มุทฺธา เต สตฺตธา ผลิสฺสตี -อิตฺติ วุตฺเตปิ, น ขมาเปสิเยว.

---

อถ นํ ราชา “น ตวํ อตฺตโน รุจฺจยา ขมาเปสฺสตี -อิตฺติ หตฺถปาทกฺจฺฉิตฺวาสุ ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส ปาทฺมุเล โอนมาเปสิ.

---

นารท “อฺภูเรหิ อาจริย, ขมามิ เต -อิตฺติ วตฺวา “มหาราช นายํ ยถาเมเนน ขมาเปติ, อวิทุเร เอโก สโร อตฺถิ,  
ตตฺถ นํ สีเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺมาเน อุกฺเก ฐปาเปหิ -อิตฺติ อาห.

---

ราชา ตถา กาเรสิ.

---

นารท เทวลํ อามนฺเตตฺวา “อาจริย, มยา อิทฺธิยา วิสสฺสฺฐาย, สุริยสนฺตาเป อฺภูรฺหนฺเต,  
ตวํ อุกฺเก นิมฺชชิตฺวา อถญฺเวย ฐาเนน อุตฺตริตฺวา คจฺเจยฺยาสี -อิตฺติ อาห.

---

ตสส สूरียร้อสีหิ สมณูถุมต้อตว มตติกาปิณโฑ สตตธา ผลิ.

โส นิมุชชิตวา อณูณูฐาเนน ปลายิ.

### [เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร]

สตถา อิมั ฐมมเทสนั อหริตวา “ตทา ภิกขเว ราชา อานนโฑ อโหสิ, เทวโล ติสโส, นารโฑ อหเมว,  
เอวံ ตทาเปส ทุพพโจเยว -อิติ วตวา ติสสตะเถร้อ อามนเตตวา  
“ติสส ภิกขุโน หิ ‘อสุเกนาห้ อุกกุฏโฐ, อสุเกน ปหโฐ, อสุเกน ชิต, อสุโก เม ภณูห้ อหาสีติ จินเตนตสส,  
เวรณนาม น วุสสมมติ. เอวံ ปน ออนุปนยहनตสเสว อุปสมมติ -อิติ วตวา อีมา คาถา อภาสิ

“อกโกจฉิ มั, อวริ มั,	อชินิ มั, อหาสี เม’
เย จ ตั ออนุปนยहनติ,	เวรึ เตสั น สมมติ.
‘อกโกจฉิ มั, อวริ มั,	อชินิ มั, อหาสี เม’
เย จ ตั อนุปนยहनติ,	เวรึ เตสुปสมมติ -อิติ.

### [แก้เอรธ]

ตตถ **อกโกจฉิ** -อิติ: อกโกสิ.

**อวริ** -อิติ: ปหริ.

**อชินิ** -อิติ: กุฏสกุขี โอตารเณน วา วาทปปฏิวาเทน วา กรณตตริยกรเณน วา มั อเชสิ.

**อหาสี** -อิติ: มม สนตกั วตถาทีสุ ยงกิลยจิเทว อวหริ.

**เย จ ตั** -อิติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสสา วา คหฐฐา วา ปพพชิตา วา ตั ‘อกโกจฉิ มนตอาทิวตถุกั โกรธั  
สกุฏจूरั วิย นหธินา ปุตติมจฉาทีนิ วิย จ กุสาทีหิ ปุนปปุณั เวฐุนดา ออนุปนยहनติ, เตสั สกั ออนุปนนั เวรึ น สมมติ น อุปสมมติ.

**เย จ ตั อนุปนยहनติ** -อิติ: อสตีอมนสิการวเสน วา กम्मปจจเวกขณวเสน วา เย ตั อกโกสาทิวตถุกั โกรธั  
“ตยาปิ โกจิ นิทโธโส ปุริมภเว อุกกุฏโฐ ภวิสสติ, ปหโฐ ภวิสสติ, กุฏสกุขี โอตารेतวา ชิต ภวิสสติ,  
กสสจि เต ปสยห กิลยจิ อจฉินนั ภวิสสติ;

ตสมา นิทโธโส หุตวาปิ อกโกสาทีนิ ปาปุณาสี -อิติ เอวံ น ออนุปนยहनติ, เตสั ปมาเทน ออนุปนนัมปิ เวรึ  
อิมินา ออนุปนยहेเนน นิรินธโน วิย ชาตเวโท อุปสมมติ -อิติ.

เทสนาปริโยसाने สตสทสสภิกขุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณัสสุ.

ฐมมเทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ.

ทุพพโจปิ สวโจ ชาโต -อิติ.

## ๔. กาลียกขินิยา อุปตติวตถุ.

“น ทิ เวเรน เวรานิ -อิติ อิมม เทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตร วณมิตถิ อารพภ กเถสิ.

### [มารดาหกรรยาให้บุตร]

เอโก กิร กุญมพิกปุโต ปิตริ กาลกเต เขตเต จ ฆเร จ สพพกมมานิ อตตนาเว กโรนโต มาตริ ปฏิกคิ.

อถสสา มาตา “กุมาริกิ เต ตาต อาเนสสามิ -อิติ อาห.

“อมม มา เอว เวถ, อห ยาวซีว ตุมเห ปฏิกคิสสามิ -อิติ.

“ตาต เขตเต จ ฆเร จ กิจจ ทวเมว กโรสิ, เตน มยห จิตตสุขิ นาม น โหติ, อาเนสสามิ เต -อิติ.

โส ปุนปุน ปฏิกขิปิตวาปิ ตุนหิ อโหสิ.

สา เอกิ กุลิ คนตุ เคหา นิภขมิ.

อถ น ปุโต “กตรกุลิ คจจถ -อิติ ปุจจิตวา, “อสุกนนาม -อิติ วุตเต, ตถถ คมนิ ปฏิสเสตวา อตตโน อภิจิติ กุลิ อจิกขิ.

สา ตถถ คนตวา กุมาริกิ วาเรตวา ทิวสิ ววญญเปตวา ต อาเนตวา ตสส ฆเร อกาสิ.

สา วณมา อโหสิ.

อถ น มาตา “ปุตต ตว อตตโน รุจिया กุมาริกิ อานาเปสิ. สา อิทานิ วณมา ซาตา. อุปตตคภจ นาม กุลิ วินสสติ.

ปเวณิ น ฆฎิยติ. เตน อญญ เต กุมาริกิ อาเนสสามิ -อิติ “เตน อล อมม -อิติ วุจจมานาปิ ปุนปุน กเถสิ.

วณมิตถิ ต กถ สุตวา “ปุตตา นาม มาตาปิตูน วจัน อติกมิตุ น สกโกนติ.

อิทานิ อญญ วิชานิ อิตถิ อาเนตวา ม ทาสีโกเคน ภุชิสสติ ยนุนนาห สยเมเวกิ กุมาริกิ อาเนยย -อิติ จินเตตวา

เอกิ กุลิ คนตวา ตสสตาถ กุมาริกิ วาเรตวา “กินนามเต อมม เวสิ -อิติ เตหิ ปฏิกขิตตา

“อห วณมา. อุปตต กุลิ วินสสติ. ตุมหากิ ซิตา ปุตติ ปฏิลภิตวา กุญมพสส สามินิ ภวิสสติ. เทถ ต มยห สามิกสส -อิติ ยาจิตวา สมภุจจาเปตวา อาเนตวา สามิกสส ฆเร อกาสิ.

อถสสา เอตทโหสิ “สจาย ปุตติ วา ซิตริ วา ลภิสสติ, อยเมว กุญมพสส สามินิ ภวิสสติ,

ยถา ทารกิ น ลภติ, ตเถว น กาคู วญญติ -อิติ.

### [เมียบลวงปรุงยาทำลายครรรค์เมียน้อย]

อถ น อาห “ยทา เต กุจฉिय คพโก ปติภุฐาติ, ตทา เม อโรเจยยาสิ -อิติ.

สา “สาธุ -อิติ ปฏิสุตวา, คพเก ปติภุฐิต, ตสสา อโรเจสิ.

ตสสา ปน สาเยว นิจจ ยาคุกตติ เทติ.

อถสสา อหาเรเนว สหธิ คพภปาตนเกสซช อทาสี.

---

คพโก ปติ.

---

หุติยมปิ คพเก ปติภูจฺจเต, ตสสา อโรเจสิ.

---

อิตรปิ หุติยมปิ ตเถว ปาเตสิ.

---

อถ นํ ปฏฺวิสสทฺธิโย ปุจฺฉิสฺสุ “กจฺจ เต สปัตตี อนฺตรายํ กโรติ -อิติ.

---

สา ตมตฺถํ อโรเจตวา “อนฺรพาลे กสฺมา เอวมกาสี, อยํ ทว อิสฺสรียภเยน คพภปาตนเกสซช โยเซตวา เทติ,  
เตน เต คพโก ปตติ, มา ปุน เอวมกาสี -อิติ วุตฺตา ตติยวาระน กเถสิ.

---

อถสสา อิตรา อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูจฺจิตถาวํ น กเถสิ -อิติ วุตฺวา,  
“ตวํ มํ อานตฺวา เทว วาเร คพภํ ปาเตสิ กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมิ -อิติ วุตฺเต, “นฏฺฐาทานิเมหิ -อิติ จินฺเตตฺวา  
ตสสา ปมาทํ โอโลเกนฺตี, ปรีณเต คพเก, โอภาสํ ลภิตฺวา เกสซช โยเซตวา อทาสี.

---

คพโก ปรีณตตฺตา ปตติ อสภโกนฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

---

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

---

ชีวิตสฺสยํ<sup>๑</sup> ปาปุณฺนิ.

---

สา “นาสิตมฺหิ ตยา, ตวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ,  
อิทานิ สยํปิ นสฺสามิ อิตฺทานิ จุตฺตา ยกฺขิณี หุตฺวา ตว ทารเก ขาทิตฺถํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยํ -อิติ ปตฺถนํ ฐฺเปตฺวา  
กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

---

อิตรปิ สามิโก คเหตฺวา “ตยา เม กุลฺลฺปะจฺเจเท กโต -อิติ กปฺปฺรชนฺนุกาทีหิ สฺโปกิตํ โปเถสิ.

---

สา เตเนววาพาเรน กาลํ กตฺวา ตตฺเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

---

### [ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรสฺเสว กุกฺกุฏี อณฺฑทานิ วิชಾಯิ.

---

มชฺชารี อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิ.

---

หุติยมปิ ตติยมปิ ขาทิเยว.

---

กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อณฺฑทานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มํปิ ขาทิตฺถากามาสี, อิตฺทานิ จุตฺตา ตํ สปัตตํ ขาทิตฺถํ ลเภยฺยํ -อิติ  
ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา ทีปนี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

---

อิตรปิ มิคี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

---

ตสสา วิชาตวิชาตกาเล ทีปนี อาคนตวา ตโย วาเร ปุตตเก ขาทิ.

---

มิตี มรณกาเล “อิมาย เม ติกขตตฺ ปุตตา ขาทิตา, อิทานิ มปี ขาทิสฺสตี, อีโตทานิ จุตตา เอตํ สปุตตํ ขาทิตุํ ลเภยฺยํ -อิตี ปตถนํ กตวา กาลํ กตวา ยกขินี หุตวา นิพพตติ.

---

ทีปนีปี ตโต จุตตา สาวตถิยํ กุลธิตา หุตวา นิพพตติ.

---

สา วุฑฒิปุตตา ทวารคาเม ปติกุลํ อคมาสี.

---

อปรภาเค ปุตตํ วิชาเย.

---

ยกขินี ตสสา ปยสหายิกาวณณเณ อาคนตวา “กุหี เม สหายิกา -อิตี ปุจฺฉิ.

---

“อนโตคพะเภ วิชาตา -อิตี อาหํสุ.

---

สา ตํ สุตวา “ปุตตํ นุ โข วิชาตา อุทาทุ ธีตฺรํ, ปสฺสิสฺสามิ นํ -อิตี ปวิสิตฺวา ปสฺสนตี วีย ทารกํ คเหตุวา ขาทิตฺวา คตา.

---

หุตยวาระปี ตเถว ขาทิ.

---

ตติยวาระ อิตรา ครุคพะภา” หุตวา สามิกํ อามนเตตฺวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยกขินี มม เทว ปุตเต ขาทิตฺวา คตา, อิทานิ มม กุลเคหํ คนตฺวา วิชาเยสฺสามิ -อิตี กุลเคหํ คนตฺวา วิชาเย.

---

ตทา सा ยกขินี อุทกวารํ คตา โหติ.

---

เวสฺสวณฺสสฺส ทิ ยกขินิโย วาเรน อนโตตตโต สีสปรมฺปราย อุทกํ ออาหารนฺติโย จาตุมาสจฺเจนปี ปณฺจมาสจฺเจนปี มุจฺฉนฺติ.

---

อปรา กิลนตกาเยา ซีวิตกขยปี ปาปุณฺนตี.

---

สา ปน อุทกวารโต มุตตมตฺตาว เวเคน ตํ ชรํ คนตฺวา “กุหี เม สหายิกา -อิตี ปุจฺฉิ.

---

“กุหี นํ ปสฺสิสฺสตี, ตสสา อิมสมิ ฐาเน ชาตทารเก ยกขินี ขาทิติ, ตสฺมา กุลเคหํ คตา -อิตี.

---

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจฺฉตฺ, น เม มุจฺฉิสฺสตี -อิตี เวรเวคสมุสฺสาหิตา นคราภิมุขี” ปกฺขนฺนตี.

---

อิตราปี นามคฺคหฺมทิวเส ตํ ทารกํ นหาเปตฺวา นามํ กตฺวา “สามิ อิทานิ สกชฺรํ คจฺฉาม -อิตี ปุตตํ อาทาย

สามิเกน สหฺวี วิหารมชฺมคเตน มคฺเคน คจฺฉนฺตี ปุตตํ สามิกสฺส ทตฺวา วิหารโปกฺขรณิยํ นหาตฺวา อุตฺตริตฺวา ปุตตํ คเหตุวา,

สามิเก นหายนฺเต, ปุตตํ ปายมานา ฐิตา ยกขินี อาคจฺฉนฺตี ทิสฺวา สยฺขานิตฺวา

“สามิ เวเคน เอหิ อโย สา ยกขินิ -อิตี อุจฺจาสทํ กตฺวา ยาว ตสฺสาคมนํ สณฺฐาตุํ อสกโกณตี นินฺวตฺติตฺวา

อนโตวิหาราภิมุขี” ปกฺขนฺนตี.

---

๑ ม. ย. ครุภารา.

๒ นคราภิมุขินีตี ยุตตฺตร.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินีตี ยุตตฺตร.



[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตถา ปริสมชฺเฒ ฌมมึ เทเสติ.

สา ปุตตํ ตถาคตสฺส ปาทปิฏฐฺเฐ นิปชฺชาเปตฺวา “ตุมหากํ มยา เอส ทินฺโน, ปุตตสฺส เม ชีวิตํ เทถ -อิตฺติ อาท.

ทวารโกฏฐฺเก อธิวตฺถ สุมฺนเทโว ยกฺขินิยา อนฺโต ปวิสิตฺตํ นาทาสี.

สตถา อานนฺทเถโร อามนฺเตตฺวา “คจฺฉานนฺท, ตํ ยกฺขินี ปกฺโกส -อิตฺติ อาท.

เถโร ตํ ปกฺโกสิ.

อิตรฺวา “อโย ภาเน อากจฺฉติ -อิตฺติ อาท.

สตถา “เอตฺถ, มา สทฺทํ อกาสิ -อิตฺติ วตฺวา ตํ อากนฺตฺวา ฐิตํ

“กสมฺมา เอวํ กโรสิ, สเจ ทิ ตุมฺहे มาทิสสฺส พุทฺธสฺส สมฺมุขีภาวํ นาคมิสฺสถ,

อหิณฺกุลานํ วิย เวรํ อจฺฉนฺทนนํ วิย กาโกพฺพานํ วิย จ กปฺปฏฺฐิติกํ โว เวรํ อภวิสฺส. กสมฺมา เวรปฏิเวรํ กโรถ.

เวรํ ทิ อเวเรน อุปสมฺมตี, โน เวเรน -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมฺมตฺติช กุทาจนํ.

อเวเรน จ สมฺมตฺติ

เอส ฌมฺโม สนนฺตโน -อิตฺติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ น ทิ เวเรน -อิตฺติ: ยถา ทิ เขฬสฺสจฺฉานิกาทิสฺสจฺฉิมกฺขิตฺตฺถานํ เตเหว อสฺสจฺฉิทฺติ โชวณฺโตปิ สฺสทฺธํ นิคคนฺธํ กาทฺตํ น สกโกติ,  
อถโข ตํ ฐานํ ภิชฺชโยโส มตฺตาย อสฺสทฺธตรณฺจ ทฺคคฺนธตรณฺจ โหติ;

เอวเมว อกโกสนฺตํ ปจฺจกโกสนฺโต ปหฺรณฺตํ ปฏิปฺปหฺรณฺโต เวเรน เวรํ วุสฺสมตฺตํ น สกโกติ, อถโข ภิชฺชโย ภิชฺชโย เวรเมว กโรติ.

อิตฺติ เวรานิ นาม เวเรน กิสฺสมิถฺยปิ กาลเ น สมฺมตฺติ, อถโข วทณฺตฺติเยว.

อเวเรน จ สมฺมตฺติ -อิตฺติ:

ยถา ปน ตานิ เขฬาทินิ อสฺสจฺฉินิ วิปฺปสนฺเนน อุตฺเทน โหวิยมานานิ วินสฺสนฺติ, ตํ ฐานํ สฺสทฺธํ โหติ นิคคนฺธํ;

เอวเมว อเวเรน ขนฺติเมตฺตฺตฺถเณ โยนิสฺสมนฺสิกาเรน ปจฺจเวกฺขณฺเนน เวรานิ วุสฺสมตฺติ ปฏิปฺปสฺสมณฺตฺติ อภาวํ คจฺฉนฺติ.

เอส ฌมฺโม สนนฺตโน -อิตฺติ:

เอส อเวเรน เวรฺวสุสฺมณฺสงฺขาโต ปฺปรานโก ฌมฺโม สพฺเพสํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺชีนาสวานํ คตฺมคฺโค -อิตฺติ.

คาคาปริยฺยสาเน สา ยกฺขินี โสตาปตฺติมฺเล ปตฺติฏฺฐทฺติ.

สมฺปตฺตปริสายปิ เทสนา สาทฺถิกา อโหสิ.

[นางยักขินิรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตถา ตํ อิตฺถิ อาท “เอตฺติสฺสา ตว ปุตฺตํ เททฺติ -อิตฺติ.

“ภายามิ ภนเต -อิติ.

---

“มา ภายิ, นตถิ เต เอตํ นิสสาย ปริปนโถ -อิติ.

---

สา ปุตตํ ตสสา อทาสี.

---

สา ตํ คเหตุวา จุมพิตวา อาลึงคิตวา ปุน มาตเยว ทตวา โรทิตุํ อารภิ.

---

อถ นํ สตถา “กิเมตํ -อิติ ปุจฉิ.

---

“ภนเต อหํ ปุพเพ ยถา ตถา ชีวิตํ กปเปตตีปี กุจฉิปูร์ นาม นาลตถํ, อิทานิ กถํ ชีวิสสามิ -อิติ.

---

อถ นํ สตถา “มา จินตยิ -อิติ สมสสาเสตวา ตํ อิตถิ อาท

“อิมิ เนตวา อตตโน เคะ นิवासาเปตวา อคคยาคุมตเตหิ ปฏิกุคคาหิ -อิติ.

---

สา ตํ เนตวา ปิฏฐิวเส ปติฏฐาเปตวา อคคยาคุมตเตหิ ปฏิกุคคิ.

---

ตสสา วิหิพรรณกาลे मुसलं मुत्थं पहरन्तं विय उपगुฐादि.

---

สา สหายิกं อามนเตตวา “อิมสมิ ฐาเน วสิตุํ น สกขิสสามิ, อณญตถ มํ ปติฏฐาเปหิ -อิติ วตวา

“มุสลสาลาญํ อุทกจาญญิ อุทเธเน นิมพโกเส สงการกุญ्णे कामทวारे -อิติ เอเตสุ ฐาเนสสุ ปติฏฐาปีตานิ

“อิธ เม มุสลํ สีสํ ภินทนต์ วिय อุปगुฐादि, อิธ ทารกา อุจฉิฏฐทกํ โอตารนตติ, อิธ สุนขา นิปชชตติ,

อิธ ทารกา อสุจिं กโรนตติ, อิธ กจวรรं ฉพเพนตติ, อิธ कामทारका लक्षणेकं कโรनतति -อิติ สพพานิ ตานิ ปฏิกุคปิ.

---

อถ นํ พหิตาเม วิวิตโตกาเส ปติฏฐาเปตวา ตตถ ตสสา อคคยาคุมตตาทินิ หริตวา ปฏิกุคคิ.

---

สา ยกขินิ เอวํ จินตเสสิ “ออย் เม สหายิกา อิทานิ พหุปการรา, หนทาหํ กิลฉิ ปฏิกุณํ กโรมิ -อิติ

“อิมสมิ สัจฉเร สุพพุฏฐิกา ภวิสสติ, ถลฐาเน สสสํ กโรหิ,

อิมสมิ สัจฉเร พุพพุฏฐิกา ภวิสสติ, นินนฐาเนเยว สสสํ กโรหิ -อิติ สหายิกาย อารโจะสิ.

---

เสสขเนหิ กตสสสํ อติอุทเก<sup>๑</sup> วา อนนทเกน<sup>๒</sup> วา นสสติ.

---

ตสสา สสสํ อติวिय สมปชชตติ.

---

### [นางยักษิณีนีเริ่มตั้งสลาภภัตร]

อถ นํ “อมม ตยา กตํ สสสํ เนว อจโจทเกน นสสติ น อนนทเกน<sup>๒</sup> นสสติ, สุพพุฏฐิทุพพุฏฐิภาวํ ญตวา กम्मํ กโรสิ,

กิ นุ โข เอตํ -อิติ ปุจฉิสสุ.

---

๑ อจจุทเกนาติ ยุตตตรํ.

๒ อนนทเกนาติ ยุตตตรํ.

“อมหากัม สหายิกา ยกษินิ สุปพญฐิตุพพญฐิภาวํ อัจจกชติ, มยํ ตสสา วจเนน ถลนินนเนสฺ สสสานิ กโรม,  
เตน โน สสสํ สมปชชติ, กีนํ ปสฺสถ นินพทํ อมหากัม เคหโต ยาคุกตตาทินิ หริยมานานิ, ตานิ เอติสฺสา หริยนฺติ,  
ตุมเหปิ เอติสฺสา อคฺคยาคุตตาทินิ หรถ, ตุมหากมปิ กมมนเต โอลเกสฺสติ -อิติ.

---

อถสสา สกลนคฺรวาสินํ สกฺการํ กรีสฺสุ.

---

สาปิ ตโต ปญฺญาย สพฺเพสํ กมมนเต โอลเกนตี ลากคฺคปุตฺตา อโหสิ มหาปริวารา.

---

สา อปรภาเค อญฺฐ สลากภตฺตานิ ปญฺฐเปสิ.

---

ตานิ ยาวชชกาลา ทิยนฺติเยว.

---

อิทํ กาลียกษินิยา อุปุตติวตถุ.

---

## ๕. โสสมพิทกตถุ.

“ปเร จ น วิชานนติ -อติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เขตวเน วิหรนโต โสสมพิเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระวินัยตรงกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โสสมพิยั ทิ ไสสิตารามะ ปญจสตปญจสตปริวาราว เทว ภิกขุ วิหรัสสุ วินยโร จ ฌมมกถิกะ จ.

เตสุ ฌมมกถิกะ เอกทิวสั สรีรวลลขั กตวา อุทกโกฏฐะเก อัจจนอุทกาวเสสั ภาชเน รฐเปตวา นิภขมิ.

ปจจา วินยโร ตตถ ปวิฏฐั ตั อุทกั ทิสวา นิภขมิตวา อิตริ ปุจฉิ “อาวุโส ตยา อุทกั รฐปีตี -อติ.

“อาม อาวุโส -อติ.

“กี ปเนตถ อาปตติภาวั น ชานาสี -อติ.

“อาม น ชานามิ -อติ.

“โหตาวุโส, เอตถ อาปตติ -อติ.

“เตนทิ ปฎิกักริสสามิ นั -อติ

“สเจ ปน เต อาวุโส อสณัจจจ อสติยา กตั, นตถิ อาปตติ -อติ.

โส ตสสา อาปตติยา อนาปตติทิสฐิ อโหสิ.

วินยโรปิ อตตโน นิสสิตกานั “อัย ฌมมกถิกะ อาปตตี อาปชชมาโนปิ น ชานาติ -อติ อาโรเจสิ.

เต ตสส นิสสิตเก ทิสวา “ตุมหากั อุปชฌายเ อาปตตี อาปชชิตวาปิ อาปตติภาวั น ชานาติ -อติ อาหังสุ.

เต คนตวา อตตโน อุปชฌายสส อาโรเจสุ.

โส เอวมาห “อัย วินยโร ปุพเพ “อนาปตตีตี วตวา อิทานิ ‘อาปตตีตี วทติ, มุสาวาทิ เอโส -อติ.

เต คนตวา “ตุมหากั อุปชฌายเ มุสาวาทิ -อติ กถียัสสุ.

เต เอว อถญมณญั กถหิ วทณญัสสุ.

ตโต วินยโร โอกาสั ลภิตวา ฌมมกถิกัสส อาปตติยา อทสสเน อุทเชปนียกมมั อกาสิ.

ตโต ปฎฐาย เตสั ปจจยทายกา อุปฎฐากาปิ เทว โสสมพิทกตถุ อหะสุ.

โอวาทปฏิคคาทิกา ภิกขุณีโยปิ อารกขเทวตาปิ ตาสั สนนทิสฐสมภตตา อากาสฐฐเทวตาปิ ยาว พรหมโลกาปิ สพเพ ปุณฺณชชา เทว ปกขา อหะสุ.

ยาว อภิภูฏภวณา ปน เอกนินนาท โกลาหล อคมาสิ.

---

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกขุ ตถาคตฺ อุปสงกมิตวา

อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวายํ กมฺเมเน อุกฺขิตโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺขิตตานาวุตตกานํ “อธมฺมิเกเน กมฺเมเน อุกฺขิตโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺเขปกเทหิ วาริยมานานปี จ เตสํ ตํ อนุปริวารेतวา วิจรณภาวํ อาโรเจสิ.

---

ภควา “สมคฺคา กิร โทหนตุ -อิตฺติ เทว วาเร เปเสตวา “น อิจฺฉนฺติ ฆนฺเต สมคฺคา ภวิตฺตํ -อิตฺติ สุตฺวา

ตติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ -อิตฺติ สุตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตวา อุกฺเขปกานํ อุกฺเขปนเ อิตฺเรสญจ อาปตฺติยา อทสฺเสน อาทินฺวํ กเถตวา

ปุน เตสํ ตตฺถเว เอกสิมายํ อุปฺเสถาทินิ อนุชานิตวา

ภตฺตคฺคาทิสฺส ฆนฺตชนชาตานํ “อาสนนฺตริกาย นิสฺสิทพฺพํ -อิตฺติ ภตฺตคฺเค วตฺตํ ปญญาเปตวา

“อิทานิปี ฆนฺตชนชาตา วิหรนฺติ -อิตฺติ สุตฺวา

ตตฺถ คนฺตวา “อลํ ภิกฺขเว มา ฆนฺตชนนฺตือาทินิ วตฺวา

“ภิกฺขเว ฆนฺตชนกลหฺวิคฺคหฺวิวาทา นามเต อนตฺถการกา กลหํ นิสฺสาย ทิ ลมฺภิกกาปี สกฺกณิกา หตฺถินาคํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสิ -อิตฺติ

ลมฺภิกกาชาตํ กเถตวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โทเ มา วิวทล วิวาทํ นิสฺสาย ทิ อนนฺกสทฺสวณฺณกาปี ชีวิตกฺขยํ ปตฺตา -อิตฺติ วมฺภิกกาชาตํ กเถสิ.

---

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปี เตสฺส วจัน อนาทิยนเตสฺส,

อญฺญตฺเรณ ธมฺมวาทีนา ตถาคตฺสฺส วิหเส อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อปโปสฺสูกโก ฆนฺเต ภควา ทิภูฏธมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตุโต วิหรตุ,

มยเมเตน ฆนฺตชนน กลเหน วิคฺคเหน วิวาทเน ปญญายิสฺสาม<sup>๑</sup> -อิตฺติ วุตฺเต,

“ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว พาราณสิยํ พฺรหฺมทตฺโต นาม กาสีราชา อโหสิ” -อิตฺติ

พฺรหฺมทตฺเตน ทิฆิตีสฺส โกสฺสรณฺโณ รุขํ อจฺฉินฺทิตวา อญฺญาตฺกเวเสน วสนฺตสฺส มาริตภาวญฺเจว

ทิฆาวุกฺมาเรณ อตฺตโน ชีวิตเ ทินฺเน ตโต ปญฺญาเย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตวา

“เตสํ ทิ นาม ภิกฺขเว ราชุนํ อาทินฺนทณฺฑานํ อาทินฺนสตฺถานํ เอวรूपํ ขนฺติโสฺรจฺจํ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสเถถ, ยํ ตุมहे เอวํ สวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยยาถ โสธา<sup>๒</sup>” จ -อิตฺติ

โหวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาทฺตุ อสฺกฺขิ.

---

๑ วิ. มหฺวา. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มหฺวา. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มหฺวา. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณณวิหารตาย อุกกณฐิตโต “อหัง โข อิทานิ อากิณโณ ทุกขัง วิหรามิ, อิเม จ ภิกขุ มม วจันนํ น กโรนติ,  
ยณนุนานํ เอโก คณมหา วุปกฏฐโร วิหเรยยัง -อิตติ จินตตวา โกสมพิยํ ปิณฑาย จริตวา อนปโลเกตวา ภิกขุสงฆ์  
เอกโกว อตตโน ปตตจิวรมาทาย พาลกโลณการามํ คนตวา ตตถ ภคฺตุเถรสส เอกจาริกวตฺตํ กเถตวา  
ปาจันวสมิททาเย ตินณํ กุลปุตตานํ สามคฺคีรสานิสฺสํ กเถตวา เยน ปาโรเลยยํ ททวสริ.

---

[พวกอุบาสกทรงมานภิกษุ]

ตตร สุทํ ภควา ปาโรเลยยํ อุปนิสสาย รกชิตวนสนตเต ภาทสาลมูเล ปาโรเลยยเกน หตถินา อุปฏฐิยามานโน  
ผาสุกํ วสสวาสํ วสิ.

---

โกสมพิวาสินีปิ โข อุปาสกา วิหารํ คนตวา สตถารํ อปสสนตา “กุหิ ภนเต สตถา -อิตติ ปุจฺจิสฺสุ.

---

เต ภิกขุ อาหํสุ “ปาโรเลยยกวนสนตํ คโต -อิตติ.

---

“กึการณา ภนเต -อิตติ.

---

“อมเห สมคฺเค กาทุํ วายมิ, มยํ ปน น สมคฺคา อหุมหา -อิตติ.

---

“ภนเต ตุมเห สตถุ สนตฺติเก ปพพชิตวา, ตสมึ สามคฺคี กโรนเตปิ, สมคฺคา น อหุตถ -อิตติ.

---

“เอวมาวุโส -อิตติ.

---

มนุสสา “อิเม สตถุ สนตฺติเก ปพพชิตวา, ตสมึ สามคฺคี กโรนเตปิ, สมคฺคา น ชาตา.

มยํ อิเม นิสสาย สตถารํ ทฏฺฐํ น ลภิมหา, อิเมสํ เนว อาสนํ ทสสาม, น อภิวาทนาทีนํ กริสสาม -อิตติ  
ตโต ปฏฐาย เตสํ สามิจิมตตกปิ น กริสฺสุ.

---

เต อุปปาหารตาย สุตสมานา กติปาเหนว อุชุกา หุตวา อณฺณมณฺณญํ อจฺจยํ เทเสตวา ขมาเปตวา

“อุปาสกา มยํ สมคฺคา ชาตา, ตุมहेปิ โน ปุริมสทิสาว โหถ -อิตติ อาหํสุ.

---

“ขมาปิโต ปน โว ภนเต สตถา -อิตติ.

---

“น ขมาปิโต อาวุโส -อิตติ.

---

“เตนหิ สตถารํ ขมาเปถ, สตถุ ขมาปิตกาเล มยํปิ ตุมหากํ ปุริมสทิสาว ภาวิสสาม -อิตติ.

---

เต อนฺโตวสสภาวเณ สตถุ สนตฺติกํ คนตुํ อวิสหนตา ทุกฺเคน ตํ อนฺโตวสสํ วิตฺตินาเมสุ.

---

[ช้างป่าโรเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สตถา ปน เตน หตถินา อุปฏฐิยามานโน สุขํ วสิ.

---

โสปี คณํ ปหาย ผาสุวิหารตถาย ตํ วนสนตํ ปาวิสสิ.

---

“ยถาห?

“อหฺ โข<sup>๑</sup> อากิณโณ วิหรามิ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกลภะหิ<sup>๒</sup> หตฺถิจฉาเปหิ, ฉินฺนคคานิ เจว ติณฺณานิ ขาทามิ,  
โอมคโคภคคณจ เม สาขาภงคํ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ,  
โอมคานตสส<sup>๓</sup> เม อุตฺตติณฺณสส หตฺถินีโย กายํ อุปนิขฺสนฺติโย คจฺจนฺติ,<sup>๔</sup>  
ยนฺนุนาหํ เอโก คณฺมมหา วุปกฺกุโร วุหเรยฺยํ -อิตฺติ.

อลฺโฆ โส หตฺถินาโค ยฺยูถา อปกฺกมฺม, เยน ปารีเลยยํ รกฺขิตฺวานสฺสเนทฺเท ภาทฺทสาลมฺมูลํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;  
อุปสงฺกมิตฺวา จ ปน ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา โอลฺเลนฺโต อณฺญํ กิณฺจิจิ อทิสฺวา ภาทฺทสาลมฺมูลํ ปาเพน ปหฺรณฺโต  
ตจฺเจตฺวา โสณฺฑาย สาขํ คเหตุวาท สมนฺนชฺชิตฺติ.

ตโต ปฏฺฐาย โสณฺฑาย ฆมฺมํ คเหตุวาท ปานีเย ปรีโกชนีเย อุปัฏฺฐเปตฺติ, อุณฺโหนทเกน อตฺถสฺติ, อุณฺโหนทํ ปฏฺฐียาเทตฺติ.

กถํ?

หตฺถเณน กฏฺฐานิ ฆสฺสิตฺวา อคฺคํ สมนฺปาเทตฺติ, ตํ ทารุณิ ปกฺขิปนฺโต ขาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจิตฺวา  
ทารุทฺทชฺชเณน ปวณฺณุตฺวา ปรีจฉินฺนํ ชุทฺทโกโสณฺฑชฺชิตฺติ ชิปตฺติ ตโต หตฺถํ โอมคานเรตฺวา อุทกสฺส ตตฺตภาวํ ขานิตฺวา  
คณฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺติ.

สตฺถา “อุทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยยํ -อิตฺติ วตฺวา ตตฺถ คณฺตฺวา นหายตฺติ.

อลฺลสฺส นานาวิธานิ ผลานิ อาหริตฺวา เทตฺติ.

ยथा ปน สตฺถา คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ, ตथा สตฺถุ ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภํ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สตฺถารา สหฺธีเยว คจฺจตฺติ.

สตฺถา คามฺปจาร์ ปตฺวา “ปารีเลยยํ อิตฺโต ปฏฺฐาย ตยา คณฺตํ สกฺกา, อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรํ -อิตฺติ อาหฺราเปตฺวา  
คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ.

โสปี ยาว สตฺถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเว รุตฺตฺวา สตฺถุ อากมฺนกาเล ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวาท  
วสนฺนุฏฺฐาเน โอมคานเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาขาย วิชฺติ.

รตฺตํ วาลมฺคปรีปนฺณนิวารณฺตํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺฑาย คเหตุวาท

“สตฺถารํ รกฺขิสฺสามิ -อิตฺติ ยาว อรุณฺคคฺคมนา วนฺสณฺฑสฺส อนฺตรนฺตเร วิจฺรตฺติ.

ตโต ปฏฺฐายเยว กิร โส วนฺสเนทฺเท รกฺขิตฺวานสฺสเนทฺเท นาม ขาโต.

อรุณฺณํ อุคฺคเต, มุโขทกทานํ อาทํ กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺตานิ กโรตฺติ.

๑ ปาลียมฺปน อหฺ โข เอตาทิ อากิณโณติ ทิสฺสตี.

๒ ยฺ. หตฺถิกฺภเภาหิ.

๓ ตตฺถเว โอมคานา จ เมตฺติ.

๔ อิตฺโต ปรี อากิณโณ ทุกฺขํ น ผาสฺสุ วิหรามิ. ยนฺนุนาหนฺติ.

[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง]

อเถโก มกโกฏฐ ตํ ทตถิ อญฺญาย สมนุญฺญาย ตถาคตสฺส อภิสมาจาริกํ กโรนฺโต ทิสฺวา “อหํปิ กิลฺยจิตฺเวท กฤษฺสามิ -อิตฺติ วิจฺรณฺโต  
เอกทิวสํ นิมนฺนํทํ ทนฺนทกมรฺฐปฺปูลฺลํ ทิสฺวา ทนฺนทกํ ภณฺชิตฺวา ทนฺนทเกเนว สทฺธิ มรฺฐปฺปูลฺลํ สตถุ สนฺตํทํ ทริตฺวา  
กทลิตฺตํ ฉินฺนทิตฺวา ตตถ ฐฺฐเปตฺวา อทาสิ.

สตถา คณฺหิ.

มกโกฏฐ “กฤษฺสตี นุ โข ปริโณคํ น กฤษฺสตี -อิตฺติ โอลฺเกนฺโต คเหตุว นิสฺนํ ทิสฺวา “กํ นุ โข -อิตฺติ จินฺเตตฺวา  
ทนฺนทโกฏฐิ คเหตุว ปริวตเตตฺวา อุปฺปารณฺโต อนฺนทกานิ ทิสฺวา ตานิ สณฺนํ อปเนตฺวา ปุณ อทาสิ.

สตถา ปริโณคฺมกาสิ.

โส ตฺถุญฺจมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตุว นจฺจนฺโต อญฺญาสฺสิ.

อถสฺส คหิตฺสาขาปิ อฏฺกนฺตสาขาปิ ภิชฺชิ.

โส เอกสฺมิ ขาณฺมตฺถเก ปตฺติว นินฺนทิตฺตํ ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตฺติสฺสวเน ตีสโยชนิกเก กนฺกวิมาเน นินฺนทิตฺติ  
อจฺจราสทฺสปริวารโ อโหสิ.

[พญาช้างสังเกตตวัตรพระอานนท์]

ตถาคตสฺส ตตถ ทตฺตินาเคน อุกฺกุญฺจิมานสฺส วสนภาโว สกถมฺพทึเป ปากโกฏฐ อโหสิ.

สวตฺถินฺครโต “อนาถปิณฺฑิกโก วิสาชา มหาอุปาสิกา -อิตฺติ เอวมาทึนินิ มหากุลานิ อานนฺทตฺถเรสฺส สาสนํ ปทินฺนํ  
“สตถารํ โน ภนฺเต ทสฺเสถ -อิตฺติ.

ทิสฺวาสิโนปิ ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตถวสฺสา อานนฺทตฺถเร อฺปสงฺกมิตฺวา “จิสฺสุตา โน อาวุโส อานนฺท ภควโต สมนฺนํ ฐมฺมิกถา,  
สาธุ มยฺ आवุโส อานนฺท ลเภยยาม ภควโต สมนฺนํ ฐมฺมิกถํ สวนาย -อิตฺติ ยาจิสฺสุ.

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตถ คณฺหวา “เตมาสํ เอกวิทฺวาริโน ตถาคตสฺส สนฺตํทํ เอตฺตเกทฺธิ ภิกฺขุทฺธิ สทฺธิ อฺปสงฺกมิตฺตุํ อยฺยตฺตํ -อิตฺติ  
จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ ฐฺฐเปตฺวา เอกโกว สตถารํ อฺปสงฺกมิ.

ปาริเลยฺยโก ตํ ทิสฺวา ทนฺนทกํ อาทาย ปกฺขนฺนทิตฺติ.

สตถา โอลฺเกตฺวา “อเปทฺธิ ปาริเลยฺยก, มา นินฺนารยิ พุทฺธฺฐปฺปูลฺลํโก เอโส -อิตฺติ อาท.

โส ตตถเวท ทนฺนทํ ฉนฺนทเวทวา ปตฺตจิวรปฺปฏิกคฺคหณฺ อายฺยจฺฉิ.

เถโร นาทาสิ.

นาค “สเจ อุกคฺคทิตฺตํทํ ภวิสฺสตี, สตถุ นิสฺสึทนปาสานฺนผลเก อตฺตโน ปริกฺขารํ น ฐฺฐเปสฺสตี -อิตฺติ จินฺเตสิ.

เถโร ปตฺตจิวรํ ญฺมิมยฺ ฐฺฐเปสิ.



[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนนา หิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตตโน ปริภุชารํ น ฐฺเพนติ.

---

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ.

---

เถโร สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิ.

---

สตถา “อานนฺท เอกโกว อาคโตสิ? -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสฺเตหิ ภิกฺขุหิ สหฺธี อาคตภาวํ สุตฺวา

“กุหิ ปน เต -อิตฺติ วตฺวา, “ตุมหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเพตฺวา อาคโตมฺหิ -อิตฺติ วุตฺเต, “ปฏฺโกสหาหิ เต -อิตฺติ อาห.

---

เถโร ตถา อกาสิ.

---

เต ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

---

สตถา เตหิ สหฺธี ปฏฺิสฺนถารํ กตฺวา,

เตหิ ภิกฺขุหิ “ภนฺเต ภควา พุทฺธสุขุมมาโล เจว ขตฺตฺยสุขุมมาโล จ,

ตุมเหหิ เตมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสีทฺนเตหิ จ ทุกฺกํ กตํ, วตตปฏฺิวตตการโกปิ มุโขทกทายโกปิ นาโหสิ มณฺเญ -อิตฺติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว ปาโรลฺยยกทตฺถินา มม สพฺพกฺิจจานิ กตานิ, เอวรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺเตน เอกโต วสิตฺตํ ยุตฺตํ,

อลภนฺตสฺส เอกจาริกภาโวว เสยฺโย -อิตฺติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คาทาโย อภาสิ

---

“สเจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ธีรํ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตตมโน สตีมา.

โน เจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ธีรํ

ราชาว รมฺมํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเญว นาโค.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย

นตฺถิ พาลे สหายตา

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยฺร

อโปปฺสสุโก มาตงฺครณฺเญว นาโค -อิตฺติ.

คาทาปริโยसाने ปณฺจสตาปี เต ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐทิสฺสุ.

---

อานนฺทเถโร อนาถปิณฺฑิกาทิหิ เปสฺติ สาสนํ อาโรเจตฺวา

“ภนฺเต อนาถปิณฺฑิกปมฺุชา ปณฺจ อริยสาวกโกฏฺฐิโย ตุมหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสฺสนติ -อิตฺติ อาห.

---

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตฺตจิวฺรํ -อิตฺติ ปตฺตจิวฺรํ คาทาเปตฺวา นิกฺขมิ.

---

นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสี.

---

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

---

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาทุ ปจจาสิสฺสติ, ทีฆรตตํ โข ปนายํ มยหํ อูปการโก,  
นาสส จิตตํ โกเปตฺตุ วฏฺฏติ, นินตตถ ภิกขเว -อิตติ.

---

สตถา ภิกขุ คเหตุวา นินตติ.

---

หตถิปิ วนสนฺนํ ปริสิตวา ปนสกทลิลลาทีนิน นานาผลานิ สํหริตวา ราสี กตวา ปุนทิวเส ภิกขุณฺ อทาสี.

---

ปณฺจสตา ภิกขุ สพฺพานิ เขเปตฺตุ นาสกขีสุ.

---

ภตตกิจฺจปริโยสาเน สตถา ปตตจิวริ คเหตุวา นิภขมิ.

---

นาโค ภิกขุณฺ อนตรนตเรน คนตวา สตถุ ปุโรโต ติริยํ อฏฺฐาสี.

---

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

---

“อัย ภิกขเว ตุมเห เปเสตวา มํ นินตเตติ -อิตติ.

---

“เอวํ ภนเต -อิตติ.

---

“อาม ภิกขเว -อิตติ.

---

### [ช่วงทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อถ นํ สตถา “ปาริเลยยก อิทํ มม อนินตตคฺคณนํ, ตว อิมินา อตตภาเวน ฆานนํ วา วิปสฺสนํ วา มคฺคผลํ วา นตถิ,  
ติฏฺฐ ติวํ -อิตติ อาห.

---

ตํ สุตวา นาโค มฺเข โสณฺนํ ปกฺขิปิตวา โรทนโต ปจฺจโต ปจฺจโต อคฺมาสี.

---

โส ทิ สตถารํ นินตเตตฺตุ ลภนโต เตเนว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยย.

---

สตถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตวา “ปาริเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตว อญฺมิ, มนุสฺสาวาโส สปริปนฺโน, ติฏฺฐ ติวํ -อิตติ อาห.

---

โส โรทมาโน ตตถ ฐตวา, สตถริ จกฺขุปลํ วิชฺชนเต, หทเยน ผลิเตน กาลํ กตวา  
สตถริ ปสาเทน ตาวตีสฺสวเน ตีสโยชนิกเก กนกวินาเน อจฺจราสทสฺสมชฺเฌ นินพตติ.

---

“ปาริเลยยกเทวปฺตโตเตววสฺส นามํ อโหสิ.

---

สตถापि อนุปฺพเพน เซตวณํ อคฺมาสี.

---

### [ภิกษุชาวเมืองโกสัมพิทูลขอขมาพระศาสดา]

โกสมพิทา ภิกขุ “สตถา กิร สาวตถี อาคโต -อิตติ สุตวา สตถารํ ขมาเปตฺตุ ตตถ อคฺมฺสุ.

---

โกสธราชา “เต กิร โสสมพิทา ภณทนาการกา ภิกขุ อากจฉนติ -อิตติ สุตวา สตถารุ อุปสงกมิตวา  
“อหิ ภนเต เตสึ มม วิชิตุ ปวิสิตุ น ทสสามิ -อิตติ อาท.

“มหาราช สีลวนตา เต ภิกขุ, เกวลั อญญมญญู วิวาเทน มม วจัน น คนหิสุ,  
อิทานิ มั ขมาเปตุ อากจฉนติ, อากจฉนตุ มหาราช -อิตติ.

อนาถปิณฑโกปิ “ภนเต อหิ เตสึ วิหารุ ปวิสิตุ น ทสสามิ -อิตติ วตวา ตเถว ภควตา ปฏิกขิตโต ตุนหิ อโหสิ.

สาวตถิยั อนุปุตตานัน ปน เตสึ ภควา เอกมุนเต วิวิตตุ การาเปตวา เสนาสนัน ทาเปสิ.

อญญู ภิกขุ เตหิ สทธิ เนว เอกโต นิสินนติ น ติฏฐนติ.

อากตาคตา สตถารุ ปจฉนติ “กตเม เต ภนเต ภณทนาการกา โสสมพิทา ภิกขุ -อิตติ.

สตถา “เอเต -อิตติ ทสเสติ.

เต “เอเต กิร เต, เอเต กิร เต -อิตติ อากตาคเตหิ อังคูลิยา ทสสิยมานา ลขชาย สีสิ อุกขิปิตุ อสกุโกนตา  
ภควโต ปาทมูเล นิปชชิตวา ภควนตุ ขมาเปสุ.

สตถา “ภาริยั โว ภิกขเว กตัม, ตุมहे นาม มาทิสสส พุทฺธสส สนติเก ปพพชิตวาปิ, มยิ สามคคิ กโรนเต, มม วจัน น กริตถ,  
โปราณกปณชิตาปิ วชมปุตตานัน มาตาปิตูนัน โอวาท สุตวา เตสึ ชีวิตา โวโรปิยมาเนสุปิ ตัน อนตติกมิตวา  
ปจฉา ทวีสุ ฐฏฐุสุ รชชั การยีสุ -อิตติ วตวา ปุนเทว ทีฆาวุกุมารชาตัก กเถตวา  
“เอวั ภิกขเว ทีฆาวุกุมารุ, มาตาปิตูสุ ชีวิตา โวโรปิยมาเนสุปิ, เตสึ โอวาท อนตติกมิตวา ปจฉา พรหมทตตสส ชีตรั ลภิตวา  
ทวีสุ กาสีโกสธรฐฏฐุสุ รชชั การยีสึ, ตุมहेหิ ปน มม วจัน อกรโหนเตหิ ภาริยั กตัม -อิตติ วตวา อิมิ คากมาห

“ปเร จ น วิชานนติ

‘มยเมตถ ยมาม เส

เย จ ตตถ วิชานนติ

ตโต สมนนติ เมธคา -อิตติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ ปเร -อิตติ: ปณชิตเต ฐูเปตวา ตโต อญญู ภณทนาการกา ปเร นาม.

เต ตตถ สงฆมชฺเฒ โกลาหลั กรโหนตา “มยั ยมาม เส อุปรมาม นสสาม สสตุ สมิปิ มจจุสนตีกั คจฉาม -อิตติ น วิชานนติ.

เย จ ตตถ วิชานนติ -อิตติ; เย ตตถ ปณชิตา “มยั มจจุสมิปี คจฉาม -อิตติ วิชานนติ.

ตโต สมนนติ เมธคา -อิตติ: เอวั หิ เต ชานนตา โยนิโสมนสิการุ อุปปาเทตวา เมธคานัน กลหานัน วุปสมาย ปฏิปชชนติ,  
อถ เตสึ ตาย ปฏิปตติยา เต เมธคา สมนนติ.

อถวา ปเร จ -อิตติ:

ปุพเพ มया “มา ภิกขเว ภณทนนติอาทีนิน วตวา โอวาทิยมานาปิ มม โอวาทสส อปฏิกคหณน อมามกา ปเร นาม

“มยั ฉนทาทิวเสน มิฉฉาคาห คเหตุวา เอตถ สงฆมชฺเฒ ยมามเส ภณทนนานินัน วุชตติยา วายมาม -อิตติ น วิชานนติ.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจจเวกขมานา ตตถ ตุมหากิ อนนตเร เย ปณตติปุริสา “ปุพเพ มยิ ฉนทาทิวเสน วายมนตา อโยนิโส ปฐิ  
ปนนา -อิติ วิชานนติ,

---

ตโต เตสสิ สนนติกา เต ปณตติปุริเส นิสสาย อิมทานิ กลหสงขاتا เมธคา สมนนติ -อิติ อยเมตถ อตโถ -อิติ.

---

คาถาปริโยसानะ สมนตตภิกขุ โสตาปตติผลาทีสุ ปติภฐหีสุ -อิติ.

---

โภสมพิภวตถ.

---

## ๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ.

“สุภานุปัสสี วิหรนฺตํ -อิตติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตถา เสตพยนครํ อุปนิสสาย สีสปาวเน วิหรนฺโต จุลลกาลมहाกาเล อารพภ กเถสิ.

### [พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพยนครวาสิโน ทิ “จุลลกาโล มชฌิมกาโล มหากาโล จ -อิตติ ตโย ภาตโร กุญฺมพิกา.

เตสุ เชฏฐกนิญฺฐา ทิสาสู วิจริตฺวา ปถจหิ สกฺกฺสเทหิ ภาณํ อารนฺติ.

มชฌิมกาโล อากตํ วิกกิณาติ.

อถกสมิ สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปถจหิ สกฺกฺสเทหิ นานาภาณํ คเหตุวา สาวตถิ คนฺตวา

สาวตถิยา จ เซตวานสฺส จ อนฺตเร สกฺกฺยานิ โมจยิสฺส.

### [มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาติหตฺเถ สาวตถิวาสิโน อริยสาวเก ธรรมสฺสวานาย คจฺจนฺเต ทิสฺวา

“กุหิ อิม คจฺจนฺติ -อิตติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตถํ สุตฺวา “อหํปิ คมิสฺสามิ -อิตติ จินฺตเตวา กนิญฺฐํ อามนฺตเตวา

“ตาท สกฺกฺสฺส อปฺปมตฺโต โหหิ, อหํปิ ธรรมํ สโตํ คมิสฺสามิ -อิตติ วตฺวา คนฺตวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ปรีสฺปรียนฺเต นิสีหิ.

สตถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฌมาสเยน อนฺพุพฺพิกถํ กเถนฺโต ทุกฺขกฺขนฺธสฺสุตฺตาทิวเสน อนฺนปรียาเยน กามานํ อาทีนํ โอรการํ

สงฺกิลเสถจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปรีโลกํ คจฺจนฺตํ เนว โภคา น ญฺาตโย อนฺนคจฺจนฺติ, กิ เม ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ จินฺตเตวา,

มหายเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา, สตถารา “นตฺถิ เต โภจิ อปฺโลเกตพฺโพ -อิตติ วุตฺเต,

“กนิญฺฐํ เม อตฺถิ ภาณฺเต -อิตติ วตฺวา, “เตนหิ อปฺโลเกหิ นํ -อิตติ วุตฺเต, “สาธู ภาณฺเต -อิตติ อาคนฺตวา กนิญฺฐํ เอตทโวจ

“ตาท อิมํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏิปชฺช” -อิตติ.

“ตุมฺเห ปน ภาติกา -อิตติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ.

โส ตํ นานปฺปกาเรหิ ยาจิตฺวา นีวตฺเตตฺตํ อสฺกโกนฺโต “สาธู สามิ ยถาชฌาसยํ กโรถ -อิตติ อาห.

มหากาโล คนฺตวา สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิ.

“อหํ ภาติกํ คเหตุวาว อุปฺปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ จุลลกาโลปิ ปพฺพชิ.

### [พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌกิตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา สาสเน ชุรานิ ปุจฺฉิตฺวา, สตถารา ทวีสุ ชุเรสุ กถิตฺสุ,  
“อหํ ภนฺเต มหาลลกาลเ ปพฺพชิตฺตทา คนฺถธูโร ปุเรตุํ น สกฺขิสฺสามิ, วิปฺสสนาธูโร ปน ปุเรสฺสามิ -อติ  
ยาว อรหฺตทา โสสานิกธุดงค์ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกเม, สพฺเพสุ นิตฺทํ โอกกนฺเตสุ, สุสานํ คนฺตฺวา  
ปจฺจูกกาลเ, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺฉติ.

---

### [ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สุสานโคปิกา กาลี นาม ฉวทาทิกา เถรสฺส จิตฺตฐานนฺจ นิสิตฺถนฺจ จงกมนฺจ ฐานนฺจ ทิสฺวา  
“โก นุ โข อีธาจฺฉติ, ปรีคคณฺทิสฺสามิ น -อติ ปรีคคณฺทิตุํ อสกฺโกนฺตี เอกทิวสํ สุสานกฺฎิกายํ ทิปฺ ชาเลตฺวา  
ปุตฺตชิตฺโร อาทาย คนฺตฺวา เอกมนฺเต นิสินา มชฺฉิมยามเ เถโร อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา  
“อโยโย โน ภนฺเต อิมสฺมี ฐานเ วิหริตี -อติ อาห.

---

“อาม อุปาสิกเ -อติ.

---

“ภนฺเต สุสานเ วิหริเตหิ นาม วตฺตํ อุกคณฺทิตุํ วมฺภูติ -อติ.

---

เถโร “กึ ปน มโย ตยา กถิตฺวตฺเต วตฺติสฺสาม -อติ อวตฺวา “กึ กาทุํ วมฺภูติ อุปาสิกเ -อติ อาห.

---

“ภนฺเต โสสานิกเ นาม สุสานเ วสนภาโว สุสานโคปกานํ วิหารเ มหาเถรสฺส คามโกชกฺสฺส จ กเถตุํ วมฺภูติ -อติ.

---

“กึการณา -อติ.

---

“กตกมฺมา โจรา สามิกเท ปทานุปทํ อนุพนฺธนา สุสานเ ภณฺชิกํ ฉชฺเตตฺวา ปลายนฺติ,  
อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนถํ กโรนฺติ,  
เอเตสํ ปน กถิตเ, ‘มโย อิมสฺส ภาทฺทตฺสส เอตฺตกนฺนาม กาลิ เอตฺถ วสนภาโว ชานาม, อโจโร เอโสตี อุปทฺทวํ นินวาเรนตี,  
ตสฺมา เอเตสํ กเถตุํ วมฺภูติ -อติ.

---

“อณฺญํ กึ กาทพฺพํ -อติ.

---

“ภนฺเต สุสานเ วสนเตน นาม อโยเยน มจฺฉมฺสปีฏฐิตลคฺพาทีนึ วชฺเชตฺพพานิ, ทิวา น นิตฺทายิตฺพพํ,  
อกุสึเตน ภาวิตพฺพํ, อารทฺทวิริเยน อสฺฐเณ อมายาวินา หุตฺวา กลฺยาณชฺฆาสนเณ ภาวิตพฺพํ,  
สาโย, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหารโต อากนฺตพฺพํ, ปจฺจูกกาลเ, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนฺตพฺพํ,  
สเจ ภนฺเต อโยโย อิมสฺมี ฐานเ เอว วิหริเต ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปาเปตุํ สกฺขิสฺสตี,  
สเจ มตฺสริโร อาเนตฺวา ฉชฺเตนฺติ, กมฺพลกฺฎากาโร อาโรเปตฺวา คนฺธมาลาทีนึ สกฺกาโร กตฺวา สริโรกิจฺจํ กิริสฺสามิ,  
โน เจ สกฺขิสฺสตี, จิตฺกํ อาโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกฺนา อากชฺฉิตฺวา พหิ ฐเปตฺวา<sup>๑</sup> ผรฺสุนา โกฏฺฐิตฺวา  
ชณฺหาชณฺชิกํ ฉินฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา<sup>๒</sup> ฆาเปสฺสามิ -อติ.

---

๑ ส. ม. ขิปิตฺวา

๒ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา -อติ นตฺถิ อติเรกปเทหิ ภาวิตพฺพํ.

อด นั เถโร “สาธู ภทฺเท, เอกั ปน รุปรามมณั ทิสฺวา มยหิ กเถหิ -อิติ อาห.

สา “สาธู -อิติ ปจฺจสฺโสสิ.

เถโร ยถาชฌาสเยน สุसाने สมณธมมํ กโรติ.

### [พระจุลกาลกลุ่มใจ]

จุลกาลตเถโร ปน อญฺญาย สมญฺญาย ฆราวาสึ จินเตติ ปุตตทวารั อญฺสฺสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยั กम्मํ กโรติ -อิติ จินเตสิ.

### [พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อเถกา กุลธิดา ตมฺหุตตํ สมญฺญูเตน พยาธินา สายณฺหสมเย อมิลตา อกิลนฺตา กาลมกาสิ.

ตเมณฺ ญฺวตโย ทารุเตลาทีหิ สหฺธิ สายั สุसानั เนตฺวา สุसानโคปิกาย “อิมิ ฉาเปหิ -อิติ ภติ ทตฺวา นิยฺยาเทตฺวา ปกฺกมึสุ.

สา ตสฺสา ปารุปนฺวตถึ อปนฺตฺวา ตํ มฺหุตตมตํ ปณฺตีตฺตปณฺตีตํ สุวณฺณวณฺณํ สริรั ทิสฺวา

“อิมิ อยฺยสฺส ทสฺเสตฺถุ ปญฺจรูปุ อารมมณั -อิติ จินเตตฺวา คนฺตฺวา เถโร วนฺทิตฺวา

“เอวรูปิ นาม ภาเนเต อารมมณั อตฺถิ, โอลเกยฺยาถ -อิติ อาห.

เถโร “สาธู -อิติ คนฺตฺวา ปารุปนฺวตถึ นีหฺราเปตฺวา ปาทลโต ยาว เกสคฺคา โอลเกตฺวา

“อติปณฺตีตเมตํ รูปิ สุวณฺณวณฺณํ, อคฺคิมหิ นํ ปกฺขิปิตฺวา มหาชาลาหิ คหิตกาเล มยหิ อาโรเจยฺยาสิ -อิติ วตฺวา

สฺกญฺฐานเมว คนฺตฺวา นิสึทึ.

สา ตถา กตฺวา เถรสฺส อาโรเจสิ.

เถโร คนฺตฺวา โอลเกสิ.

ชาลาย ปญฺหูปญฺหุญฺฐานเน กวฺรคาวิ วีย สริรวณฺณํ อโหสิ.

ปาทา นมิตฺวา โอลมพิสุ.

หตฺถา ปญฺจิกุชฺชีสุ.

ลลาภู<sup>๑</sup> นิจฺจมมํ อโหสิ.

### [พระมหากาลบรรลุพระอรหัต]

เถโร “อิหิ สริรั อิทาเนว โอลเกนฺตานั อปฺริยนฺตีกรั ทตฺวา อิทาเนว ขยฺบปฺตตํ วยฺบปฺตตํ -อิติ รตฺติญฺญานั คนฺตฺวา

นิสึทิตฺวา ขยวํ สมปฺสฺสมานอ

“อนิจฺจา วต สงฺขารา

อุปปาทวยธมฺมิโน

อุปปชฺชิตฺวา นิจฺจมนฺติ

เตสึ วุปฺสโม สุโข -อิติ

คาถา วตฺวา วิปสสนํ วชฺเชตฺตวา สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

---

ตสฺมี อรหตฺตํ ปตฺเต, สตถา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต จาริกญจรมานโน เสตพยนครํ คนฺตวา สีสฺปาวนํ ปาวีสึ.

---

จุลลกาลสฺส ภริยาโย “สตถา กิร อนุปฺปตฺโต -อิติ สุตฺวา “อมฺหากํ สามิกํ คณฺหิสฺสาม -อิติ เปเสตฺวา สตถารํ นิมนฺตาเปสฺสุ.

---

### [ระเบียบบพุอาสนะสมัยพุทธกาล]

พุทฺธานํ ปน อปริจิตฺตภูฏาเน อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขนฺเตน เอเกน ภิกขุณา ปฐมตฺรํ คนฺตุํ วฏฺฏติ.

---

พุทฺธานํ หิ มชฺฌิมภูฏาเน อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา, ตสฺส ทกฺขินฺโต สาริปฺตตฺตเถรสฺส,  
วามฺโต มหาโมคคฺคฺลลนตเถรสฺส, ตโต ปฏฺฐาย อุโภสุ ปสเสสุ ภิกขุสงฺฆสฺส อาสนํ ปณฺญาเปตฺพหํ โหติ.

---

ตสฺมา มหากาลตเถโร จีวรปารุปนภูฏาเน ฐตฺวา “ตฺวํ ปุรฺโต คนฺตวา อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขาหิ -อิติ จุลลกาลํ เปเสสิ.

---

### [พระจุลกาลถูกหญิงจับสึก]

ตสฺส ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย เคหชฺนา เตน สทฺธี ปริหาสํ กโรนฺตา นิจาสนานิ สงฺฆตเถรโกฏฺถิยํ อตฺถรณฺติ  
อุจฺจาสนานิ สงฺฆนวกโกฏฺถิยํ.

---

อิตรโ “มา เอวํ กโรถ, อุจฺจาสนานิ อุปริ ปณฺญาเปถ, นิจาสนานิ เหมฏฺฐา -อิติ อาห.

---

อิติโย ตสฺส วจฺนํ อสุณฺนติโย วีย “ตฺวํ กิโรนฺโต วิจรสิ, กิ ตว อาสนานิ ปณฺญาเปตฺนํ วฏฺฏติ, ตวํ กํ อปาจฺฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ,  
เกน ปพฺพชาปิเตสิ, กสฺมา อิธาคเตสิ -อิติ วตฺวา นิวาสนปารุปนํ อจฺฉินฺทิตฺวา เสตกานิ วตฺถานิ นิวาเสตฺวา  
สีเส มาลาจุมพฺภกํ ฐเปตฺวา “คจฺฉ ตวํ, สตถารํ อาเนหิ, มยํ อาสนานิ ปณฺญาเปสฺสาม -อิติ ปทีณฺสิ.

---

โส นจิริ ภิกขุภาเว ฐตฺวา อวสฺสิโกว อุปฺปพฺพชิตฺวา ลชฺชิตฺุํ น ชานาติ,  
ตสฺมา เตน อากปฺเปน นิราสงฺโกว คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตฺวา พุทฺธปมฺมุขํ ภิกขุสงฺฆํ อาทาย อาคโต.

---

ภิกขุสงฺฆสฺส ปน ฆตฺตกิจฺจาวสาเน มหากาลสฺส ภริยาโย “อิมานิ อตฺตโน สามิกโก คหิโต, มยํปิ อมฺหากํ สามิกํ คณฺหิสฺสาม -อิติ  
จินเตตฺวา ปุนทิวสตถาย สตถารํ นิมนฺตยีสฺสุ.

---

### [พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสึก]

ตทา ปน อาสนปณฺญาปนตฺถํ อญฺญู ภิกขุ อคฺมาสิ.

---

ตา ตสฺมี ขณฺเ อิกาสํ อลภิตฺวา พุทฺธปมฺมุขํ ภิกขุสงฺฆํ นิสฺสทาเปตฺวา ภิกฺขํ อทฺสฺสุ.

---

จุลลกาลสฺส ปน เทว ภริยาโย, มชฺฌิมกาลสฺส จตฺสโส, มหากาลสฺส อฏฺฐ.

---

ภิกขุปี ฆตฺตกิจฺจํ กาทฺตุกามา นิสฺสทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจมกํสฺสุ, พหิ คนฺตุกามา อฏฺฐาย อคฺมํสฺสุ.

---

สตถา ปน นิสฺสทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจํ กริ.

---



ตสฺส ภตฺตทิกฺจฺจปริโยสานเณ ตา อิตฺถิโย “ภนฺเต มหากาลโณ อมฺหากํ อนุโมทณํ กตฺวา คมिस्सตี, ตุมฺहे ปุโรโต คจฺฉณ -อิตฺติ วทิสฺสุ.

---

สตฺถา “สาธฺ -อิตฺติ วตฺวา ปุโรโต อคฺมาสิ.

---

คามทวารํ ปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆโฆ อุชฺฌายี “กิณฺนาเมตํ สตฺถารา กตํ, ญตฺวา นฺ ไซฺ กตํ อุททาหฺ อชานิตฺวา,  
หิยโย จุลลกาลสฺส ปุโรโต คตฺตดา ปพฺพชฺชนฺตราโย ชาโต, อชฺช อญฺญสฺส ปุโรโต คตฺตดา อนฺตราโย นาโหสิ,  
อิทานิ สตฺถา มหากาลํ นินฺวตฺเตตฺวา อาคโต, สีลฺวา ไซฺ ปน ภิกฺขุ อจฺจารสมฺปนฺโน, กริสฺสนฺตี นฺ ไซฺ ตสฺส ปพฺพชฺชนฺตราโย -อิตฺติ.

---

สตฺถา เตสํ วณฺํ สุตฺวา นินฺวตฺติตฺวา ฐิตฺโต “กึ กเถถ ภิกฺขเว -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

---

เต ตมตฺถํ อารโหเสสฺสุ.

---

“กึ ปน ตุมฺहे ภิกฺขเว จุลลกาลํ วย มหากาลํ สลลกฺเขถ -อิตฺติ.

---

“อาม ภนฺเต ตสฺส ทิ เทว ปชาปติโย, อิมสฺส อญฺญ, อญฺญฺหิ ปริกฺขิปิตฺวา คทิตฺโต, กึ กริสฺสนฺตี ภนฺเต -อิตฺติ.

---

### [พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตฺถา “มา ภิกฺขเว เอวํ อวจฺจุตฺถ, จุลลกาลโณ อญฺญาย สมฺญาย สฺสการมฺมณพฺพโโล วิหฺรตี ปปาตตณฺเณ ฐิตฺตพฺพพลฺรฺกฺขสฺสทิสฺโส,  
มยฺหํ ปน ปุโรโต มหากาลโณ อสุภานุปสฺสี วิหฺรตี ขนฺเสถปพฺพโต วย อจฺโล ว -อิตฺติ วตฺวา อีมา คาถาโย อภาสิ

---

“สุภานุปสฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสฺสุ อสํวตฺ
โกชนมฺหิ อมตฺตณฺญํ	กุสฺสิตํ ทินฺวิริยํ
ตํ เว ปสฺหตี มาโร	วาโต รุกฺขํ พุพฺพลํ.
อสุภานุปสฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสฺสุ สฺสํวตฺ
โกชนมฺหิ จ มตฺตณฺญํ	สทฺธํ อารทฺธวิริยํ
ตํ เว นปฺสฺหตี มาโร	วาโต เสถวํ ปพฺพตํ -อิตฺติ.

### [แก้อรธ]

ตตฺถ **สุภานุปสฺสี** -อิตฺติ: สฺสํ อนุปฺสฺสนตฺ. อญฺญารมฺมณเณ มานสํ วิสฺสชฺเซตฺวา วิหฺรนต์ -อิตฺติ อตฺโถ.

---

โย ทิ ปุคฺคโล นิมิตฺตคฺคาคํ อนุพฺยณฺชนคฺคาคํ คณฺหนโต

“นขา โสภณา -อิตฺติ คณฺหาตี, “องฺคฺลฺโย โสภณา -อิตฺติ คณฺหาตี,

“หตฺถา ปาทา ชงฺฆา อुरु กฺมิ อุทฺธํ ธนา คีวา โองฺโฐ ทนฺตา มุขํ นาสา อกฺขิณี กณฺณา รมฺภา ลลาภฺมํ เกสา โสภณา -อิตฺติ คณฺหาตี,

“เกสา โสมา นขา ทนฺตา ตโจ โสภโณ -อิตฺติ คณฺหาตี,

“วณฺโณ สฺโส, สณฺฐานํ สฺสํ -อิตฺติ คณฺหาตี; อยํ สุภานุปสฺสี นาม; ตํ เอวํ สุภานุปสฺสี วิหฺรนต์.

---

**อินฺทริเยสฺสุ** -อิตฺติ: จกฺขาทิสฺสุ ฉสฺสุ อินฺทริเยสฺสุ.

---

**อสํวตฺ** -อิตฺติ; จกฺขุทวาราทินิ อรฺกฺขนตฺ.

---

**อมตฺตณฺญํ** -อิตฺติ: ปรีเยสนมตฺตา ปฏิกฺคหณมตฺตา ปรีโกคมตฺตา -อิตฺติ อิมิสฺสา มตฺตาย อชานนโต โกชนมฺหิ อมตฺตณฺญํ.

---

อปัจจ “ปัจจเวกขณมตฺตา วิสสชฺชนมตฺตา -อิตฺติ อิมิสฺสาปิ มตฺตตาย อชานนโต อมตฺตณฺณํ.

“อิทํ โภชนํ ฌมฺมิกํ, อิทํ อฌมฺมิกํ -อิตฺติปิ อชานนตํ.

---

**กุสึตํ** -อิตฺติ: กามพฺยาปาทวิทฺทิสาวิตฺทกฺวสฺสิกตฺตาย กุสึตํ.

---

**ทินวิริยํ** -อิตฺติ: นิพฺพิริยํ จตฺตฺส อิริยาปເຄສฺ วิริยกรณวิริทิตํ.

---

**ปสฺหติ** -อิตฺติ: อภิกฺวาติ อชฺโณตฺถรติ.

---

**วาโต รุกฺขํ ทุพฺพลํ** -อิตฺติ: พฺลววาโต ฉินฺนตฺถฺเฏ ชาทํ ทุพฺพลรุกฺขํ วิย.

---

“ยถา ทิ โส วาโต ตสฺส รุกฺขสฺส ปุพฺผผลปฺลลวาทินิปี ปาเตติ,  
ชฺุทฺทกฺสาชาปิ ภณฺชติ, มหาสาชาปิ ภณฺชติ, สฺมุลฺปิ ตํ รุกฺขํ อฺุพฺพตฺเตตฺวา อฺุทฺธมฺลํ อโรสาชํ กตฺวา คจฺจติ;  
เอวเมว เอวรूपํ ปุคฺคํ อนฺโต อฺุปฺปนฺโน กิเลสฺมาโร ปสฺหติ;  
พฺลววาโต ทุพฺพลรุกฺขสฺส ปุพฺผผลปฺลลวาทิปาตํ วิย ชฺุทฺทานฺชฺุทฺทกาปตฺติอาปชฺชนิปี กโรติ,  
ชฺุทฺทกฺสาชาภณฺชนํ วิย นิสฺสคฺคิยาทฺธิอาปตฺติอาปชฺชนิปี กโรติ,  
มหาสาชาภณฺชนํ วิย เตรสฺสงฺฆาทิเสสาปชฺชนิปี กโรติ,  
อฺุพฺพตฺเตตฺวา อฺุทฺธมฺลํ เหมฐฺฐาสาชํ กตฺวา ปาตํ วิย ปาราชิกาปตฺติอาปชฺชนิปี กโรติ,  
สฺวากฺขาตฺสาสนา นิหริตฺวา กติปาเหเนว คิหิกาวํ ปาเปติ;  
เอวรूपํ ปุคฺคํ กิเลสฺมาโร อตฺตโน วเส วตฺเตติ -อิตฺติ อตฺโถ.

---

**อสุภานุปฺสฺสี** -อิตฺติ: ทสฺสุ อสุภเสฺ อณฺณตฺตรํ อสุภํ ปสฺสนตํ, ปฏฺฏิภูมฺนสิกาเร ยุตฺตํ,  
เกเส อสุภโต ปสฺสนตํ, โลเม นเช ทนฺเต ตจํ วณฺณํ สณฺฐานํ อสุภโต ปสฺสนตํ.

---

**อินฺทริเยสุ** -อิตฺติ: ฉสุ อินฺทริเยสุ.

---

**สุสฺสุตํ** -อิตฺติ: นิमितฺตคฺคาหาทฺทวิริทิตํ ปิหิตทวารํ.

---

อมตฺตณฺณตฺตาปฏฺฏิปกฺเขน โภชนมฺหิ จ มตฺตณฺณํ.

---

**สทฺธํ** -อิตฺติ: กมฺมสฺส เจว ผลสฺส จ สทฺททฺทนฺลกฺษณาย โลกิยสทฺธาย เจว  
ตีสุ วตฺถฺสุ อเวจฺจปฺปสาทฺสงฺฆาตฺตาย โลกุตฺตรสทฺธาย จ สมนฺนาคตํ.

---

**อารทฺทวิริยํ** -อิตฺติ: ปคฺคทิตฺทวิริยํ ปริปฺุณฺณวิริยํ.

---

**ตํ เว** -อิตฺติ: ตํ เอวรूपํ ปุคฺคํ.

---

“ยถา ทุพฺพลวาโต สณฺนิกํ ปฺหฺรณโต เอกขณํ เสลฺลํ จาเลตฺตํ น สกฺโกติ;  
ตถา อพฺภนฺตเร อฺุปฺปชฺชมาโนปี ทุพฺพลกิเลสฺมาโร นปฺปสฺหติ โขภฺเตตฺตํ กมฺเปตฺตํ, จาเลตฺตํ น สกฺโกติ -อิตฺติ อตฺโถ.

---

[พระมหากาลเหาะหนึกรรยา]

ตาปี โข ตสส ปุราณหุติยิกา เถร์ ปริวาเรตวา “ตวํ กํ อापฺจุฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ, อิทานิ คิหิ ภาวิสฺสสิ น ภาวิสฺสสิตฺวาทีนํ วตฺวา  
กาสายานิ นีหริตฺกามา อเหสุ.

---

เถโร ตาสํ อาการํ สลลฺกเขตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทธิยา อุปฺปติตฺวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภาวิทิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,  
สตฺถริ คาลา ปรีโยสาเปเนเตเยว, สตฺถุ สุวณฺณวณฺณํ สรริํ อภิตถวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตฺสส ปาเท วณฺทิ.

---

คาลาปรีโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติฏฺฐหึสุ -อิตฺติ.

---

จุลลกาลมหากาลวตถุ.

---

## ๗. เทวทูตตวตถุ.

“อนิกกสาโว -อติ อิมั ฆมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต ราชคเห เทวทูตตสส คนธารกาสาเวลากั อารพภ กเถสิ.

### [พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมิ์ หิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สตุถาริ อาปุจจิตวา เขตวเนโต ราชคหิ อคัมสุ.

ราชคหวาสินโน เทวปิ ตโยปิ พหุปี เอกโต หุตวา อาคนตุกทานิ อหิส.

อเถกทิวสั อายสฺมา สารีปุตโต อนูโมทนั กโรนโต

“อุปาสกา

- เอโก สยั ทานั เทติ ปริ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทั ลภติ โน ปริวารสมปทั.
- เอโก ปริ สมาทเปติ สยั น เทติ, (โส) นิพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปทั ลภติ, โน โภคสมปทั.
- เอโก สยปิ น เทติ ปริปิ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน กลยชิกมตตปิ กุจฉิปุริ น ลภติ อนาโถ โหติ นิปฺปจโย.
- เอโก สยปิ เทติ ปริปิ สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน  
อตตถาวสเตปิ อตตถาวสสเสปิ อตตถาวสสสเสปิ โภคสมปทญเจว ปริวารสมปทญจ ลภติ.

-อติ เอวั ฆมมึ เทเสสิ.

### [นิมนต์ภิกษุพันรูป รั้งภัตตาหาร]

ตเมโก ปณตติปุริโส สุตวา “อจจริยา วต โภ ฆมมเทสนา, สุขการณั กถิตั,

มยา อิมาสั ทวินัน สมปตตินัน นิปฺพาทนกกมมมึ กาคุ วฏฺฐิติ -อติ จินฺเตตวา “ภนฺเต เสว มยหิ ภิกขุ คณฺหล -อติ เถริ นิมฺนเตสิ.

“กิตตเกหิ เต ภิกขุหิ อตฺถโถ อุปาสก -อติ.

“กิตตกา ปน โว ภนฺเต ปริวารา -อติ.

“สพฺพสมตฺตา อุปาสก -อติ.

“สพฺเพหิ สทธีเยว ภิกขุ คณฺหล ภนฺเต -อติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

### [ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาสกโก นครวิถิยั จรณโต “อมฺมตฺตา มยา ภิกขุสทฺสสึ นิมฺนตติ, ตุมฺเห กิตตกานั ภิกขุณิ ภิกขุ ทาคุ สกฺขิสฺสถ,

ตุมฺเห กิตตกานั -อติ สมาทเปติ.

มนุสสา อตตโน อตตโน ปโหนกนิยามน “มยํ ทสนนํ ทสสาม, มยํ วิสตียา มยํ สตสส -อิตี อ่าหฺสู.

---

อุปาสโก “เตนทึ เอกสฺมี ฐาเน สมากมํ กตวา เอกโตว ปจิสสาม, สพเพ เตลตลตณฺหุลสปปิผาณิตาทีนึ สมหาทร -อิตี  
เอกสฺมี ฐาเน สมหาธาเปลี.

---

อถสส เอโก กุญฺมพิโก สตสทสคฺชนกํ คนฺธารกาสาवตฺถํ ทตวา

“สเจ เต ทานวญฺญํ นปปโหติ, อิทํ วิสสชเชตวา ยทฺนํ ตํ ปุเรยยาสิ, สเจ ปโหติ, ยสส อิจฺฉสิ ตสส ภิกฺขุโน ทเพยยาสิ -อิตี อ่าห.

---

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวญฺญํ ปโหสิ, กิลฺลิจิ อุนนฺนาม นาโหสิ.

---

โส มนุสเส ปุจฺฉิ “อิทํ อนคฺชกาสาวิ เอเกน กุญฺมพิเกน เอวํ นาม วตวา ทินนํ, ทานวญฺญํ อติเรกํ ชาตํ, กสสิทํ เทม -อิตี.

---

### [ถวายภัตตาหารที่ตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจฺเจ “สารีปุตฺตตเถรสส -อิตี อ่าหฺสู.

---

เอกจฺเจ “เถโร สสสปริปากสมเย อาคนตวา คมนสิโล,

เทวทูโต อุมหากํ มงฺคลามงฺคเลสฺ สุหาโย อุทกมณฺโฑ วิย นิจฺจํ ปติภฺนฺนฺโต, ตสส ตํ เทม -อิตี อ่าหฺสู.

---

สมพฺพทิกาย กถายปิ, “เทวทูตสส ทาทพฺพํ -อิตี วตฺตารโ พุทฺธา อเหสุ.

---

อถ นํ เทวทูตสส อทฺสู.

---

### [เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ.

---

มนุสสา ตํ ทิสฺวา “นยิทํ เทวทูตสส อนฺจฉวิกํ, สารีปุตฺตตเถรสส อนฺจฉวิกํ,

เทวทูโต อตตโน อนฺจฉวิกํ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ -อิตี วทิสฺ.

---

อเถโก ทิสฺวาสิโก ภิกฺขุ ราชคหา สาวตฺถี คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฺภิสฺนฺธารโ

สตถารา ทวินนํ อคฺคสาวกานํ ฆาสุวิหารํ ปุจฺฉิตฺวา อาทิตฺวา ปญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อารโเจสิ.

---

สตถา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว โส อตตโน อนฺจฉวิกํ วตฺถํ ชาเรติ, ปุพฺเพปิ ชาเรสิเยว -อิตี วตฺวา อตีตํ อ่าหริ

---

### [ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานข้าง]

อตีเต, พาราณสิยํ พุรหมตเต รชชํ กาเรนเต, พาราณสิวาสี เอโก หตฺถิมารโก หตฺถี มาเรตวา

ทนต์ เจ จ อนฺตานิ จ ฆนฺมฺสยฺจ อ่าหริตวา วิกกิณฺนฺโต ชีวิตํ กปฺเปลี.

---

อเถกสฺมี อรฺยญฺเย อนฺกสทฺสสา หตฺถี โคจฺรํ คเหตุวา คจฺฉนฺตา ปจฺเจกพุทฺเธ ทิสฺวา

ตโต ปญฺญาย คจฺฉนฺนา คมนาคมนกาลे ชนฺนุเกหิ นิปตฺติวา วนฺทิตวา ปกฺกมฺนติ.

---

เอกทิวส์ หตถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสฺวา

“อหํ อิมํ กิจฺเจเน มาเรมิ, อิมํ จ คมนาคมนกาเล ปจฺเจกพุทฺเฐ วนฺหนฺติ, กิณฺนุ โข ทิสฺวา วนฺหนฺติ -อิตฺติ จินฺเตนโต

“กาสาวิ -อิตฺติ สลฺลภฺเขตฺวา “มยาปิ อิทานิ กาสาวิ ลทฺธํ วัณฺณุตติ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา,

เอกสฺส ปจฺเจกพุทฺธสฺส ชาตสฺสรํ โอรุยฺห นหายนฺตสฺส ตีเร ฐฺปิเตสฺสุ กาสาเวสฺสุ จิวฺรํ เถเนตฺวา

เตสํ หตถีนํ คมนาคมนมคฺเค สตฺตี คเหตฺวา สสีสํ ปารุปีตฺวา นิสีหติ.

---

หตถี ตํ ทิสฺวา “ปจฺเจกพุทฺโธ -อิตฺติ สณฺญาย วนฺทิตฺวา ปกฺกมฺนติ.

---

โส เตสํ สพุทฺพจฺฉโต คจฺฉนฺตํ สตฺติยา ปหริตฺวา มาเรตฺวา ทนฺดาทีนํ คเหตฺวา เสสํ ภูมิมํ นิขนิตฺวา คจฺฉติ.

---

อปรภาเค โพรสิตฺโต หตถโยนิยํ ปฏฺิสนฺธิ คเหตฺวา หตถิเชฏฺฐโก ยฺถปติ อโหสิ.

---

ตทาปิ โส ตเถว กโรติ.

---

มหาปุริโส อตฺตโน ปริสาเย ปริหานี ญตฺวา “กุหิ อิมํ หตถี คตา มนฺทา ซาตา -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “น ซานาม สามิ -อิตฺติ วุตฺเต,

“กุหิ” คจฺฉนฺตา มํ อนาปุจฺฉา น คมิสฺสนฺติ, ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

“เอกสฺมี ฐฺวานํ กาสาวิ ปารุปีตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพํ -อิตฺติ ปริสงฺกิตฺวา

ตํ ปริคฺคณฺหิตุํ สพุทฺเพ หตถี ปุโรโต เปเสตฺวา สยํ ปจฺฉโต วิลมพฺมานํ อาคจฺฉติ.

---

โส, เสสฺหตถีสฺสุ วนฺทิตฺวา คเตสฺสุ, มหาปุริสํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา จิวฺรํ สหริตฺวา สตฺตี วิสฺสชฺชิ.

---

มหาปุริโส สตี อุกฺกุฏฺเปตฺวา อาคจฺฉนฺโต ปจฺฉโต ปฏฺิกกมิตฺวา สตฺตี วณฺเจสิ.

---

อถ นํ “อิมินา เม หตถี นาสิตา -อิตฺติ คณฺหิตุํ ปกฺกนฺนํ.

---

อิตโร เอกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตฺวา นิสฺยิ.

---

อถ นํ รุกฺเขน สทฺธิ โสณฺทาย ปริกฺขิปิตฺวา “คเหตฺวา ภูมิมํ โปเถสฺสามิ -อิตฺติ เตนํ นิหริตฺวา ทสฺสีตํ กาสาวิ ทิสฺวา

“สจฺหา อิมสฺมี ทสฺสีสฺสามิ, อนนฺกสฺสเสสฺสุ เม พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺชีณาสเวสฺสุ ลชฺชา นาม ภินฺนา ภวิสฺสติ -อิตฺติ อธิวาเสตฺวา

“ตยา เม เอตฺตกา ญฺาตกา นาสิตา -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

---

“อาม สามิ -อิตฺติ.

---

“กสฺมา เอวํ ภาริยํ กมฺมํ อกาสิ,

อตฺตโน อนนฺจจฺฉวิกํ วีตฺราคานํ อนนฺจจฺฉวิกํ วตถํ ปริทฺทิตฺวา เอวรูปํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริยํ ตยา กตํ -อิตฺติ.

---

เอวณฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรีปิ นิคฺคณฺหนฺโต

---

“อนิกฺกสาโว กาสาวิ

โย วตถํ ปริทฺทเสสฺสติ

อเปโต ทมฺสจฺเจเน

น โส กาสาวมฺรหฺติ

โย จ วนฺตกสฺวสฺส

สีเลสฺสุ สฺสุสมาหิโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหติ -อิติ<sup>๑</sup>

คาคิ<sup>๒</sup> วตวา “อญตตณเต กติ -อิติ วตวา ตัง วิสสชเชสิ.

[ของดียอมควรถักคนดี หากควรถักคนชั่วไม่]

สตุถา อิมิ ฌมมเทสนิ อหริตวา “ตทา หตถิมารโก เทวทศโต อโหสิ, ตสส นิคคหโก หตถินาโค อหเมว -อิติ  
ชาตัง สโมธานตวา “น โข ภิกขุ อิทาเนว, ปุพเพปิ เทวทศโต อตตโน อนนุจฉวิกัง วตถิ ธารสิเยว -อิติ วตวา  
อิมา คาคา อภาสิ

“อนิกกสาโว กาสาว

โย วตถิ ปริทเทสสติ

อุเบโต ทมสจเจน

น โส กาสาวมรหติ

โย จ วนตทสวสส

สิเลสุ สุตมาหิโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหติ -อิติ

ฉททนต์ชาตเคนาปิ อยมตโถ ที่เปตพโพ -อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโว -อิติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทเทสสติ -อิติ: นิวาสนปารูปนตถรณวเสน ปริภุชิสสติ.

“ปริททิสสติ -อิติปิ ปาโฐ.

อุเบโต ทมสจเจน -อิติ: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจกขิกเณน จ วจีสจเจน อุเบโต.

“วิยตุโต -อิติ อตโถ.

น โส -อิติ: โส เอวรูปุ ปุคคโล กาสาว ปริททิตุ นารหติ.

วณตทสวสส -อิติ: จตุหิ มคเคหิ วณตทสาโว ฉทตติตทสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สิเลสุ -อิติ: จตุสุ ปาริสุทธีสิเลสุ.

สุตมาหิโต -อิติ: สุตสุ สุตมาหิโต สุตสุ ฐิต.

อุเบโต -อิติ: อินทริยทมเนน เจว วุตตปปกาเรน จ วจีสจเจน อุเบโต.

ส เว -อิติ: โส เอวรูปุ ปุคคโล ตัง กาสาววตถิ อรหติ -อิติ.

คาคาปรีโยसानเน โส ทิสาวาสีโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

๑ ข. ชา. พ. ๒๗/๘๓. ตพฐฎกถา. ๓/๒๖๑.

๒ คาคาติ ยุตตตร.

อณญปิ พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีส.

---

เทสนา มหาชนสฺส สาทฎิกา อโหสิ -อิติ.

---

เทวทูตตฤ.

---



## ๘. สลยชยวตถุ.

“อสาเร สารมตโน - อิติ อิมั รมมเทศนั สตถา เวหุเวเน วิหรนโต ทวีหิ” อคคสาวเกหิ นิเวทิต์ สลยชยสส อนาคมนั อารพภ กเถสิ.

ตตรายั อนุปุพพิกาถา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

อมหากั หิ สตถา อิตโต กปปสตสทสสาธิกานั จตุนนั อสงเขยยานั มตถเก

อมรวตตินคเร สุมะโร นาม พราหมณกุมารโ หุตวา สพพิลปปานี<sup>๑</sup> นิปมตตี ปตโต<sup>๒</sup>

มาตาปิตูนั อจเจเนน อนนโกภิสงขัย ธนั ปริจจชิตวา อสิปพพชชั ปพพิชิตวา หิมวนเต เวสนโต -

ถานาภินญาโย นิพพตเตตวา อากาเสน คจจนโต

ทีปงกรทสพลสส สุตสสนวิหารโต อมรวตตินคร<sup>๓</sup> ปวิสนตถาย มคคั โสธิมานัน ทิสวา สยปี เอกัง ปเทสั คเหตุวา,

ตสมิ อนิญฐิตะเยว<sup>๔</sup>, อากตสส สตถุโน อตตทานัน เสตุ กตวา อชินิจมมัม กลเล<sup>๕</sup> อตถริตวา

“สตถา สสาวกสงฆเ กลลั อนกมิตวา มั อกกมมโต คจจตุ - อิติ นิปนโน”

สตถารา ทิสวา “พุทธรังเ เอส อนาคเต, กปปสตสทสสาธิกานั จตุนนั อสงเขยยานัน ปริโยसानเ โคตโม นาม พุทโธ ภวิสสติ -  
อิติ พยาโกโต -

ตสส สตถุโน อปรภาเค “โกณฑลญเ สุมงคโล สุมโน เรวโต โสภิตโต อโนมทสสิ ปทุมโม นารโท ปทุมุตตโร สุมะโร สุชาโต

ปิยทสสิ อตถทสสิ รมมทสสิ สิทธตโต ดิสโส ปุสโส วิปสสิ สิชี เวสสญ กกุสนุโธ โภนาคมโน กสสโป จ - อิติ โลกั โอภาเสตวา

อุปพนนานัน อิมะสปี เตวีสติยา พุทธานัน สนตเทเก ลทพพยากรโณ -

“ทส ปารมมโย ทส อุปปารมมโย ทส ปรมตถปารมมโย - อิติ สมตีสปารมมโย ปุเรตวา

เวสสนตรตถาเว ฐิตโต สตตกขตตุ ปฐวีกมปนานิ มหาทานานิ ทตวา ปุตตทารั ปริจจชิตวา

อายุปริโยसानเ ตุสตีปุเร นิพพตติตวา ตตถ ยาวตายุกั ฐตวา

ทสสทสจกกวาพเทวตาทิ สนนิปตติตวา -

“กาลอยนเต มหาวีร

สเทวกั ตารยนโต

อุปปชช มาตุกัจฉิยั

พชฉสสุ อมตัม ปท - อิติ

๑ ส. ม. ย. ทวีหิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพพิลปเปสุ.

๓ ส. ม. ย. ปตวา.

๔ ส. ย. รมมวตตินคร. ม. รมมวตตินคเร.

๕ ส. ม. ย. อโสธิตะเยว.

๖ ม. กลเล อชินิจมมัม. ส. ย. อชินิจมมมตติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตถนตเร ตนตติ ทิสสติ.

วุตเต ปณจ มหาวิโลกนานิ วิโลเกตวา ตโต จุโต สกยราชกุเล ปฏิสันธี คเหตุวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจาริยามาโน  
อนุกกเมน ภทรโยพพณํ ปตวา ติณณํ อุตุนํ อนุกจฉวิเกสุ ตีสู ปาสาเทสุ เทวโลกสิริ วีย รชชสิริ อนุกวานโต –

---

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยยานกีฬาย คมนสมเม อนุกกเมน ชินณพยาธิมตสงขาเต ตโย เทวทูเต ทิสวา สลยชาตสเวโค นินตติตวา  
จตุตถวาเร ปพพชิตํ ทิสวา “สาธู ปพพชชา -อิตี ปพพชชาย รุจี อุปปาเทตวา อุยยานํ คนตวา ตตถ ทิวสํ เขเปตวา  
มงคโลปภขรณตีเร นิสินโน กปปกเวสํ คเหตุวา อากเตน วิสสุกมมุนา เทวปุตเตน อลงกตปฏิยโต –

---

ราหุลกุมารสส ชาตสาสนํ สุตวา ปุตตสิเนหสส พลลภาวํ ญตวา  
“ยาว อิทํ พนธนํ น พนธติ ตาวเทว ฉินทิสสามิ -อิตี จินเตตวา สายํ นครํ ปวิสโนโต –

---

“นิพพุตา นูน สา มาตา           นิพพุโต นูน โส ปิตา  
นิพพุตา นูน สา นารี           ยสสายํ อิทิส ปติ -อิตี

กิสาคอตมิยา นาม ปิตุจฉาธิตาย ภาสิตํ อิมํ คาลํ สุตวา “อหํ อิมาย นิพพุตปํ สาวิตโต -อิตี คิวโต มุตตาทหารํ โอมุญจิตวา  
ตสสา เปเสตวา อตตโน ภาวนํ ปวิสิตวา สิริสยเน นิสินโน นินทูปคตทานํ นาฏกิตถีนํ วิปการํ ทิสวา นิพพินนทโย  
ฉนํ อุกุฐาเปตวา กนถกํ อาหาราเปตวา กนถกํ อารุยห ฉนุสหาโย –

---

ทสสทสจกกวาพเทวตาหิ ปริวุโต  
มหาภินิกขมนํ นิกขมิตวา อโนมานทีตีเร ปพพชิตวา อนุกกเมน ราชคหํ คนตวา ตตถ ปินชทาย จริตวา  
ปณทวปพพตปพภาเร นิสินโน มคธรรณยา รชเชน นิมนตติยามาโน ตํ ปฏิกขิปิตวา สพพญญุตํ ปตวา  
อตตโน วิชิตํ อากมนตถาย เตน คหิตปฏิยโญ อหารญจ อุกทกญจ อุปสงกมิตวา เตสํ สนติเก อธิคตวิเสสํ อนลงกริตวา  
ฉพพสสานิ มหาปธานํ ปทหิตวา –

---

[ทรงบรรลूसัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปุณณมีทิวเส ปาโตว สุชทาย ทินนํ ปายาสํ ปริภุชิตวา เนรลชราย นทिया สุวณณปาตี ปวาเทตวา  
เนรลชราย นทिया तीरे महान्सणे नानासमापत्तीहि तिवसाकं विदिनामेतवा सायणस्मये सोत्थियेन तिनं तिणं कहेतवा  
กาफेन नाकराचन ओठितुत्कुणे पोठिमन्थं आरुयह तिणानि सनठरितवा –

---

“น ตาวิมํ ปลลงกํ ฆินทิสสามิ ยาว मे अनुपाथय आसवेहि जित्तं न विमज्जिस्सति -อิตี ปฏิญญํ กตวา  
ปฺรตถาภิมุโข นิสิติตวา, สุริเย อนตถงคมิเตเยว, มารพลํ วิธมิตวา  
ปฺรุมยามे ปุพเพนิวาสญานํ มชฌิมยามे จตุปปาตญานํ ปตวา ปจจิมยามาวसाने ปจจยาการे ण्णानं ओतारेतवा  
อรुณुकคเมน ทสพลจตุเวสารชชาทิสพพคุณปฏิมณตติ สพพญญุตญานํ ปฏิวิชฌิตวา –

---

สत्ตสत्ตตาทํ โพठिमन्ते विदिनामेतवा अणुमे सत्ताहे ओपालनिโครम्मले निसินโน  
ธम्मकम्मिรताปจจเวกขणेन ओपोस्सुकกत् ओपชชमानो  
ทสสทสสมहाพรหมปริวารेनसम्मपति พรหมणा आयोजितम्मत्तेสโน –

---

พุทชจกขุณา โลกั โอลเเกตวา พรหมโน อชฌเมสนั อธิวาเสตวา  
“กสส นุ โข อหั ปฐมัม ฌมมึ เทเสยยั -อิตติ โอลเเกนโต อาพารุททกานัน กาลกตถาวั ญุตวา  
ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน พหุพการตัม อนุสสริตวา อญญายาสนา กาสีปุริ คจฉนโต  
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สหฐี มนเตตวา -

---

อาสาพหุณณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน วสนญญานัน ปตวา  
เต อนนุจฉวิเกน สมุทาจารเณ สมุทาจรรนเต สญญาเปตวา  
อญญาโณณทญญูปปมุเข อญญารสพรหมโกลิโย อมตปานัน ปาเยนโต ฌมมจกั ปวตเตตวา ปวตติตปวธมมจกโก -

---

ปลยจมิยั ปกขสส สพเพปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติญญาเปตวา  
ตัมทิวสเมว ยสสส กุลปุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา  
ตัม รตติภาเค นิพพิทิตวา เคหัม ปหาย นิภขมณตัม “เอหิ ยส -อิตติ ปกโกสิตวา  
ตสมึเยว รตติภาเค โสตาปตติมลั ปาเปตวา ปุนทิวเส อรหตตัม ปาเปตวา  
อปรเปปิ ตสส สหายเก จตูปญญาสชเน เอหิภิกขุพพพชชาย ปพพาเซตวา อรหตตัม ปาเปสิ.

---

### [ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอวั โลเก เอกสญญัฎฐิยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตถวสัสเส ปวาเรตวา “จรถ ภิกขเว จาริกัม -อิตติ สญญัฎฐิภิกขุ ทิสาสู เปเสตวา  
สยัม อรุเวลัม คจฉนโต อนตรามคเค กปปาสิกวนสนนุเท ตีสชเน ฆททวคคิยกุมาระ วิเนสิ.

---

เตสุ สพพจฉิมโก โสตาปนโน สพพุตตโม อนาคามี อโหสิ.

---

เตปิ สพเพ เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา ทิสาสู เปเสตวา สยัม อรุเวลัม คนตวา อชฌมุตตามานิ ปาฎิหาริยสทสสานิ ทสเสตวา  
อรุเวลกสสปาทย สทสสชฎิลปริวารเ เตภาทิกชฎิเล วิเนตวา เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา คยาสิเส นิสีทาเปตวา  
อาทิตตปริยายเทสนาย อรหตเต ปติญญาเปตวา เตน อรหนตสทสเสน ปริวุโต  
“พิมพิสารรณโญ ทินันัน ปฎิญญัน โมเจสสามิ -อิตติ ราชคชนครุปจาเร สญญัฎฐินุญยานัน คนตวา  
“สตถา กิร อาคโต -อิตติ สุตวา ทวาทสนนุเตหิ พุราหมณคหปติเกหิ สหฐี อาคตสส รณโญ มจรรณมกถัม กเถนโต  
ราชานัน เอกาทสสิ นนุเตหิ สหฐี โสตาปตติมเล ปติญญาเปตวา เอกัน นนุตัม สรณesu ปติญญาเปตวา  
ปุนทิวเส สกเกน เทวธญญา มาณวถวณณัน คเหตุวา อภิตถุตคฺเณ ราชคชนครัม ปวิสิตวา ราชนิเวสเน กตภตตกัจโจ  
เวพูนารามัน ปฎิคคเหตุวา ตตเถว วาสัม กปเปสิ.

---

ตตถ นัน สารีปุตตโมคคคัลลانا อุปสงกมัสสุ.

---

ตตธรายัน อนุปุพพิทีกา

---

### [ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปปนเนเนว ทิ พุทเธ ราชคหโต อวิหุเร “อุปติสสคาโม จ โกลิตคาโม จ -อิตติ เทว พุราหมณคามา อเหตุ.

---

เตสุ อุปติสสะคามะ สาริยา นาม พุราหมณิยา คพภัสส ปติภูจ्จิติวเสเยว

โกลิตคามะ โมคคัลลिया นาม พุราหมณิยาปิ คพโภ ปติภูจ्จิติ.

---

ตานิ กिर เทวปี กุลานิ ยาว สดตมา กุลปริวภูฏา อาพทฐปฏิพทฐสหายกาเนว.

---

ตาส์ ทวินนปี เอกทิวสเมว คพภปริหาริ อทิสฺ.

---

ตา อุโภปี ทสมาสจเจเนน ปุตเต วิชาเยสิ.

---

นามคคหณทิวเส สาริยา พุราหมณิยา ปุตตสส อุปติสสะคามเก เขมฺภูจ्จกุลสส ปุตตตตตา “อุปติสสะ -อิติ นามิ อภิสิ.

---

อิตรสส โกลิตคามะ เขมฺภูจ्จกุลสส ปุตตตตตา “โกลิต -อิติ นามิ อภิสิ.

---

เต อุโภปี วุฑฺฒิมินวาย สพฺพลิปานํ ปาริ อคมสิ.

---

อุปติสสะมาณวสส ก็พนตถาย นทึ วา อุยยานํ วา คมนกาเล ปญจ สุวณฺณสิริกาสดานิ ปริวารานิ โหนติ

โกลิตมาณวสส ปญจ อาชณฺณรตตานิ.

---

เทวปี ชนา ปญจปญจมาณวสตปริวารา โหนติ.

---

ราชคเห จ อนุสํวจฺจเร คิรคคสมชฺโช นาม โหติ.

---

เตสึ ทวินนปี เอกภูจ्จาเนเยว มลฺจาติมณฺจํ พนฺชติ.

---

เทวปี เอกโตว นิสิตฺตวา สมชฺชํ ปสฺสนตา หสิตพฺภุจ्จาเน หสนติ สํเวคฺภูจ्จาเน สํเวคํ อาปชฺชนติ

ทายํ ทาทฺตุํ ยุตฺตภูจ्จาเน ทายํ เทนติ.

---

เตสึ อิมินา นิยามเนน เอกทิวสํ สมชฺชํ ปสฺสนตานํ, ปริปากคตตตตา ญานสส

ปุริมทิวเสสุ วिय หสิตพฺภุจ्จาเน ทาสฺ วา สํเวคฺภูจ्จาเน สํเวคฺ วา ทายํ ทาทฺตุํ ยุตฺตภูจ्จาเน ทายํ วา นาสฺ.

---

เทว ปน ชนา เอวํ จินฺตเยสิ “ก็ เอตถ โอลเกตพฺพํ อตถิ, สพฺเพปิเม, อปฺปุตเต วสสเสเต, อปฺนณตติกาฬาวํ คมิสฺสนติ,

อมเหหิ ปน เอกํ โมกฺขธมฺมํ ปริเยสิตุํ วมฺภูจ्จิติ -อิติ อารมฺมณํ คเหตุวา นิสิตฺสิ.

---

ตโต โกลิต อุปติสสํ อาห “สมม อุปติสส ตวํ น อญฺญेषุ ทิวเสสุ วिय ฆฺภูจ्จปฺภุจ्จฺ, อิทานิ อนตฺตมนธาตุโกสิ,

กินฺเต สลลภฺชิตํ -อิติ.

---

โส อาห “สมม โกลิต ‘เอเตสึ โอลเกเน สาโร นตถิ, นีรตถกเมตํ, อตฺตโน โมกฺขธมฺมํ คเวสิตุํ วมฺภูจ्จิติ

อิทํ จินฺตยนฺโต นิสินฺนอมฺหิ, ตวํ ปน กสมมา อนตฺตมนฺนสิ -อิติ.

---

โสปี ตถวาท.

---

อถสส อตฺตนา สทฺธิ เอกชฺมาสยตํ ญุตวา อุปติสสะ อาห “สมม อมหากํ อุภินนปี สุจินฺติตํ, โมกฺขธมฺมํ ปน คเวสิตุํ วมฺภูจ्จิติ,

คเวสนเตหิ นาม เอกํ ปพฺพชฺชํ ลทฺตุํ วมฺภูจ्จิติ, กสส สนฺติเก ปพฺพชาม -อิติ.

---

[สองสหายทำกตีกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลยชโย ปริพพาชโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา ปริพพาชกปริสาย สหุธิ.

เต “ตสส สนติเก ปพพชิสสาม -อิติ ปณจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตุวา คจจณ -อิติ อูโยเชตวา  
ปณจหิ มาณวกสเทหิ สหุธิ สลยชยสส สนติเก ปพพชิสสุ.

เตสํ ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย สลยชโย อติเรกลาภคคยสคคปตโต อโหสิ.

เต กติปาเหเนว สพพํ สลยชยสส สมยํ ปริคคณหิตวา “อาจริย ตุมหากํ ชานนสมโย เอตตโกว, อุทาทุ อุตตริปี อตถิ -อิติ ปุจฉิสสุ.

“เอตตโกว, สพพํ ตุมเหหิ ญาตํ -อิติ วุตเต, เต จินตยีสสุ “เอวํ สติ, อิมสส สนติเก พรหมจริยวาโส นโรตถโก,  
มยํ โมกขธมมํ คเวสิตํ นิกขนตา, โส อิมสส สนติเก อูปาเทตํ น สกกา, มหา โข ปน ชมพุทโธ,  
คามนิคมชนปทราชธานีโย จรณา อทธา โมกขธมมเทสํ กณจิ อาจริยํ ลภิสสาม -อิติ.

ตโต ปฏฐาย ยตถ ยตถ “ปณชิตา สมณพราหมณา สนติ -อิติ วทนต์ิ ตตถ ตตถ คนตวา สากจจํ กโรนติ.

เตหิ ปุจฉุปณํ อญญเย กเถตํ น สกโกนติ, เต ปน เตสํ ปณํ วิสสชเชนติ.

เอวํ สกกลชมพุทโธ ปริคคณหิตวา นินตติตวา สกฏฐานเมว อาคนตวา  
“สมม โกลิต อมเหสุ ‘โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ, โส อาโรเจตุ -อิติ กติกํ อกัสนุ.

เอวํ เตสุ กติกํ กตวา วิหรนเตสุ, สตถา วุตตานุกุกเมน ราชคหํ ปตวา เวพูนํ ปฏิกคเหตุวา เวพูนเ วิหริตี.

ตทา “จรถ ภิกขเว จาริกํ พหุชนหิตาย -อิติ รตนตตยคุณูปกาสนตถํ  
อูโยชิตานํ เอกสภูตฺติยา อรหนตานิ อนนเร ปณจวคคิยานํ อพณนเร อสสชิตเถโร ปฏินิวตติตวา ราชคหํ อาคโต  
ปุนทิวเส ปาโตว ปตตจิวรมาทาย ราชคหํ ปินทาย ปาวิสสิ.

ตสมิ สมเย อูปติสสปริพพาชโก ปาโตว ฆตตทิจจํ กตวา ปริพพาชการามํ คจจณโต เถรํ ทิสวา จินเตสิ

“มยา เอวรูโป นาม ปพพชิต น ทิฏฐุปุพโพเยว,  
เย โลเก อรหนโต วา อรหตตมคคํ วา สમાปนนา, อยํ เตสํ ภิกขุ อญญตโร,  
ยณนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ ออุปสงกมิตวา ปุจเจยยํ ‘กสิ ตวํ อาวุโส อุตทิสส ปพพชิต, โโก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ - อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิมํ ภิกขุํ ปณํ ปุจฉิตุํ, อนนตรมรํ ปวิฏฐุ ปินทาย จรติ,  
ยณนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ ปิฏฐุโต ปิฏฐุโต อนุพนเรยยํ, อตถิเกหิ อูปญาตํ มคคํ -อิติ.

โส เถรํ ลททปณทปาตํ อญญตโร โอกาสํ คจจณตํ ทิสวา นิสสิตูกามตถยจสส ญตวา อตตโน ปริพพาชกปัฐกํ ปณญาเปตวา อทาสสิ.

ฆตตทิจจปริโยसानเปสส อตตโน กุณทิกาย อุกกํ อทาสสิ.

เอวํ อาจริยวตตํ กตวา กตฆตตทิจเจเน เถเรน สหุธิ มจรุปฐิสนถารํ กตวา เอวมาท

“วิปสนนนานิ โข เต อาวุโส อินทริยานิ, ปริสุทโธ ฉวิวณโณ ปริโยทาโต, กสิ ตวํ อาวุโส อุตทิสส ปพพชิต,  
โก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ -อิติ ปุจฉิ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินเตสิ “อิมะ ปริพพาชกา นาม สาสนัสส ปฏิปกขภูตา, อิมัสส สาสเน คมภีรัตํ ทสเสสสามิ -อิตติ  
อตตโน นวกภาวํ ทสเสนโต อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปปพชิตโต, อธุนาคโต อิมํ ฌมวินยํ,  
น ตาว สกขิสสามิ วิตถาเรณ ฌมมํ เทเสตุํ -อิตติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสโส นาม, ตวํ ยถาสตติยา อปปิ วา พหุ วา วท, เอตํ นยสเตน นยสทสเสน ปฏิวิชฌิตุํ มยหํ ภาโร -อิตติ  
วตวา อาห

“อปปิ วา พหุ วา ภาสสสุ,      อตถณญเว เม พุริหิ ,  
อตถเนว เม อตโถ,              ก็ กาทสิ พยณชนํ พหุ -อิตติ.

เอวํ วุตเต เถโร

“เย ฌมมา เหตุปปภาวา              เตสํ เหตุํ ตถาคโต  
เตสญจ โย นิโรธจ                      เอวาทิ มหาสมโณ -อิตติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐมปททวยเมว สุตวา สหสสนยสมปนเน โสตาปัตติผลเล ปตัญญูหิ.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนนกาเล นิญฐาเปสิ.

โส โสตาปนโน หุตวา, อุปริวิเสเส อปปวตตนเต, “ภวิสสตี เอตถ การณํ -อิตติ สลลภเขตวา เถโร อาห

“ภนเต มา อุปริ ฌมมเทสนํ วทตยิตถ, เอตตกเมว โหตุ, กุหิ อมหากํ สตถา วสติ -อิตติ.

“เวพฺพเน อาวุโส -อิตติ.

“เตนหิ ภนเต ตุมहे ปุโรโต ยถา, มยหํ เอโก สหายโก อตถิ,

อมเหหิ จ อถญมณญํ กตีกา กตา “โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ โส อาโรเจตฺตติ,

อหนตํ ปฏิญญํ โมเจตวา สหายกํ คเหตุวา ตุมหากํ คตมคเคนเว สตถุ สนตีกํ อากมิสสามิ -อิตติ

ปลยจปตัญญูเตน เถรสส ปาเทสุ นิปตติวา ติกขตตุํ ปทกขิณํ กตวา เถโร อุกฺขยเขตวา ปริพพาชการามาภิโม อคมาสิ.

โกลิตปริพพาชโก ตํ ทูโรโต ว อากจณนตํ ทิสวา “อชฺช มยหํ สหายกสฺส มุขวณโณ น อถญทิวเสสุ วีย,

อทธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสสตี -อิตติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โสปีสส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตํ -อิตติ ปฏิกขานิตวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानะ โกลิตโต โสตาปัตติผลเล ปตัญญูหิตวา อาห “กุหิ กิร สมม อมหากํ สตถา วสติ -อิตติ.

“เวพฺพเน กิร สมม, เอวํ โน อจิริเยน อสสชิตถเรณ กถิตํ -อิตติ.

“เตนทึ สมนม อายาม สตถารุ ปสสิสสาม -อิตติ.

---

[สองสหายชวนสญชัยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีปุตตตเถโร จ นามส สทาปี อัจฉริยปูชโกว, ตสมา สหายกั เอวมมาห

“สมม อมเทหิ อธิคต อมต อมหากั อัจฉริยสส สลยชยปริพพาชกสสาปี กเถสสาม, พุชฌมาโน ปฏิวิชฌิสสตี,  
อปปฏิวิชฌนโต อมหากั สททหิตวา สตถุ สนตีกั คมิสสตี, พุทธานั เทสนั สุตวา มคคผลปฏิเวธั กริสสตี -อิตติ.

---

ตโต เทวปี ชนา สลยชยสส สนตีกั อคมัสสุ.

---

สลยชโย เต ทิสวา “กั ตาตา โกจิ โว อมตมคคเทสโก ลทุโธ? -อิตติ ปุจฉิ.

---

“อาม อัจฉริย ลทุโธ, พุทโธ โลเก อุปปนโน, ฌมโม อุปปนโน, สงโฆ อุปปนโน,  
ตุมเห ตุจเณ อสारे วิจรณ, เอถ, สตถุ สนตีกั คมิสสาม -อิตติ.

---

“คจฉณ ตุมเห, อหึ น สกขิสสามิ -อิตติ.

---

“กัการณา? -อิตติ.

---

“อหึ มหาชนสส อัจฉริโย หุตวา วิจรี, ตสส เม อนนเววาสิกวาโส จาฎิยา อุทกจลนภาวูปตติสทิสโส,  
น สกขิสสามหึ อนนเววาสิกวาสั วสิตุ -อิตติ.

---

“มา เอวึ กริตถ อัจฉริย -อิตติ.

---

“โหตุ ตาตา, คจฉณ, ตุมเห นานั สกขิสสามิ -อิตติ.

---

“อัจฉริย โลเก พุทธสส อุปปนนกาลโต ปฏฐาย มหาชนโน คนธมาลาทิตถโถ คนตวา ตเมว ปุเชสสตี,  
มยปี ตตเถว คมิสสาม, ตุมเห กั กริสสถ? -อิตติ.

---

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมึ โลเก ทนธา พหุ, อุทาทุ ปณชิตา? -อิตติ.

---

“ทนธา อัจฉริย พหุ, ปณชิตา นาม กติปยาเอว โหนติ -อิตติ.

---

“เตนทึ ตาตา ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนตีกั คมิสสนตี, ทนธา ทนธา มม สนตีกั อาคมิสสนตี;  
คจฉณ ตุมเห, นานั คมิสสามิ -อิตติ.

---

เต “ปญญายิสสถ ตุมเห อัจฉริยา -อิตติ ปกุกมิสสุ.

---

เตสุ คจฉณเตสุ, สลยชยสส ปริสา ภิชชิ.

---

ตสมึ ขณ อารามุ ตุจโณ อโหสิ.

---

โส ตุจฉั อารามุ ทิสวา อุณหึ โลहितั ฉทเทสิ.

---

เตหิปี สทธี คจฉณเตสุ ปญจสุ ปริพพาชกเตสุ, สลยชยสส ปริสาย อทตมเตยยสตานิ นีวตติสสุ.

---

อตฺตโน อนฺเตวาสิเกหิ อชฺฌมเตยเยหิ ปริพฺพาชกสฺเตหิ สทฺธิ เวฬุวนํ อคฺมสุ.

---

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตฺถา จตุปริสมฺชฌเม นิสินฺโน ฌมฺมํ เทเสโนโต เต ทูโรโต ว ทิสฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

“เอเต ภิกฺขเว เทว สหายกา อากฺขณฺติ โกลิโต จ อุปติสฺโส จ, เอตํ เม สวากยฺคํ ภวิสฺสติ อคฺคํ ภทฺทยฺคํ -อิตฺติ.

---

เต สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺสุ.

---

เต ภควนฺตํ เอตทโวจํ “ลเภยยาม มยํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช; ลเภยยาม อุปสมฺปทํ -อิตฺติ.

---

“เอถ ภิกฺขโว -อิตฺติ ภควา อโวจ, “สวากฺขาโต ฌมฺโม, จรฺถ พรหมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาย -อิตฺติ.

---

สพฺเพปิ อิทธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสติกฺตเถรา วีย อเหสุํ

---

อถ เนสํ ปริสาย จริยวเสน สตฺถา ฌมฺมเทสนํ วทฺฒเสสิ.

---

ฐฺเปตฺวา เทว อคฺคสาวเก อวเสสา อรหฺตตํ ปาปุณฺนิสฺสุ.

---

อคฺคสาวกานํ ปน อุปริมคฺคกิจฺจํ น นิฐฺฐาสิ.

---

กึการณา ?

---

สวากปารมีญฺณสฺส มหนฺตตาย.

---

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปพฺพชิตทิวสโต สตฺตเม ทิวเส มคฺชรณฺฐู กลลวาลคามกํ อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต,

ถินมิทฺเช โอกมฺนเต, สตฺถารา สํเวชิตถินมิทฺธํ วิโนเทตฺวา ตถาคเตน ทินนํ ธาตุกมฺมณฺฐานํ สุนฺนโต

อุปริมคฺคตฺตยกิจฺจํ นิฐฺฐาเปตฺวา สวากปารมีญฺณสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

---

สารีปุตฺตตเถโรปิ ปพฺพชิตทิวสโต อชฺฌมาสํ อติกกมิตฺวา สตฺถารา สทฺธิ ตเมว ราชคหํ อุปนิสฺสาย สฺฐกรชาตเลณฺเณ วิหรนฺโต,

อตฺตโน ภาคิเนยฺยสฺส ทีฆนชฺชปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริคฺคหฺสฺสตฺตฺนเต เทสิยมาเน, สุตฺตานุสฺสारेณ ญฺญานํ เปเสตฺวา

ปรสฺส วชฺฌิตํ ภาตฺตํ ภูณฺชนฺโต วีย สวากปารมีญฺณสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

---

นनु จายสฺมา มหาปญฺโญ, อถ กสฺมา มหาโมคฺคัลลานโต จิรฺตเรณ สวากปารมีญฺณํ ปาปุณฺนิ -อิตฺติ.

---

ปริกมฺมมหนฺตตาย.

---

ยถา ทิ ทุกฺคตมฺนุสฺสา กตฺถจิ คนฺตุกามา ชิปฺปเมว นิกฺขมฺนติ,

ราชุนํ ปน หตฺถิวาหนกปฺปนาทํ มหนฺตํ ปริกมฺมํ ลทฺถํ วฏฺฏติ, เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพ.

---

[พวกภิกษุติเตียนพระเจ้าศาสตา]

ตํทิวสเมว ปน สตฺถา วชฺฌมานกจฺฉายาย

เวฬุเวเน สวากสนฺนิปาตํ กตฺวา ทวินนํ เถรานํ อคฺคสาวกณฺฐานํ ทตฺวา ปาฐิโมกฺขํ อุทฺทิสฺสิ.

---



ภิกษุ อุชฌายีสู “สตถา มุโขโลกเนน ภิกขุณิ เทติ,  
อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน นาม ปฐมัม ปพพชิตานัน ปณจวคคิยานัน ทาตุ วัฏฏติ,  
เอเต อนโณโลเกนเตน ยสตเถรปมฺพานัน ปณจปณญายาย ภิกขุณิ ทาตุ วัฏฏติ,  
เอเต อนโณโลเกนเตน ภททวคคิยานัน, เอเต อนโณโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีน เตภาติกานัน,  
เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจฉา ปพพชิตานัน อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน มุขํ โอลเกตวา ทินนํ -อิตติ วทีสุ.

---

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตถา “กั กเถถ ภิกขเว -อิตติ ปุจฉิตวา, อิหํ นาม -อิตติ วุตเต, นานํ ภิกขเว มุขํ โอลเกตวา ภิกขุณิ เหม,  
เอเตสํ ปน อตตนา อตตนา ปตติตปตติตเมว เหม,  
อญญาโกณฑญญี หิ เอกสมี สสเส นว อคคสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฏานัน ปตเถตวา อทาสี,  
อคคธมมํ ปน อรหตฺตํ สพพปฐมัม ปฏิวิฆมิตุํ ปตเถตวา อทาสี -อิตติ.

---

“กทา ภควา -อิตติ.

---

“สุณิสสถ ภิกขเว -อิตติ.

---

“อาม ภนเต -อิตติ.

---

“ภิกขเว อิตโต เอกนวุตติกปเป วิปสสี ภควา โลเก อุทปาหิ.

---

ตทา “มหากาโล จุลลกาโล -อิตติ เทว ภาติกา กุมฺพิกา มหนตฺ สาลิกเขตตํ วปาเปสฺ.

---

อเถกทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตตํ คนตวา เอกํ สาลิกพภํ ฝาลेतวา ชาหิ.

---

อติมธูโร อโหสิ.

---

โส พุทฺธปมฺขสส สงฆสส สาลิกพพทานัน ทาตุกาโม หุตวา เซฏฐภาติกํ อุปสงกมิตวา

“ภาติก สาลิกพภํ ฝาลेतวา พุทฺธานัน อนุจฉวิกํ กตวา ปจาเปตวา ทานัน เหม -อิตติ อาท.

---

“กั วเทสิ, สาลิกพภํ ฝาลेतวา ทานัน นาม เนว อตีเต ภูตปุพพํ นานาคเต ภวิสสตี, มา สสสํ นาสยิ -อิตติ.

---

โส ปุณฺปนฺนํ ยาจิเยว.

---

อถ นํ ภาตา “เตนหิ เขตตํ เทว โภฏฐาสเ กตวา มม โภฏฐาสํ อนามสิตวา อตตโน เขตตโภฏฐาสเ, ยํ อิจฉสิ, ตํ กโรหิ -อิตติ อาท.

---

โส “สาธู -อิตติ เขตตํ วิภชิตวา พหุ มนุสเส หตถกมมํ ยาจิตวา สาลิกพภํ ฝาลेतวา นิรุทเก ชีเร ปจาเปตวา

สปปิมธูสกุขราหิ โยเขตวา พุทฺธปมฺขสส ภิกขุสงฆสส ทานัน ทตวา ฆตตกัจจปรีโยसानเ

“อิหํ ภนเต มม อคคทานัน อคคธมมสส สพพปฐมัม ปฏิเวธาย สํวตตตุ -อิตติ อาท.

---

สตถา “เอวํ โหตุ -อิตติ อนฺโมทนํ อกาสิ.

---

โส เขตต์ คนตวา โอลเณโต สกลเขตเต กณณิกาทุเทหิ วีย สาลีสเสหิ สณณนํ ทิสวา ปญจวิธํ ปิตี ปฏิลภิตวา  
“ลาภา วต เม -อิติ จินเตตวา ปุถุกกาเล ปุถุกคัคํ นาม อทาสี,  
คามวาสีหิ สหฐี อคคสสทานํ นาม อทาสี, ลายเน ลายนคัคํ, เวณิกรเณ เวณิคัคํ, กลาปาทีสุ กลาปคัคํ ชลคัคํ ภณทคัคํ  
โกฏฐคัคํ -อิติ เอวํ เอกสสเส นว วาเร อคคทานํ อทาสี.

---

ตสส สพเพสุ วาเรสุ คหิตคหิตถุฐานํ ปริปุริ.

---

สสสํ อติเรกํ อุฏฐานสมปนํ อโหสิ.

---

ชมโม นามส อตตานํ รกขนต์ รกขติ.

---

ชมโม ทเว รกขติ ชมมจारी  
ชมโม สุจิญโญ สุขมาวาทิ  
เอसानิสฺโส ชมเม สุจิญเณ  
น ทคคตี คจจติ ชมมจारी -อิติ.

เอวเมว วิปสสิสมมาสมพุททกาเล อคคธมมํ ปฐมํ ปฏิวิชมิตุํ ปตเถนโต นว อคคทานานิ อทาสี.

---

อิตโต สตสทสสทปมตถเก ปน หंसวตีนคเร ปทุมุตตรพุททกาเลปิ สตตาทํ มหาทานํ ทตวา ตสส ภควโต ปาทมูเล นิปชชิตวา  
อคคธมมสส ปฐมํ ปฏิวิชณตถเมว ปตถนํ ฐเปสิ.

---

“อิติ อิมินา ปตถิตเมว มยา ทินนํ, นานํ มุขํ โอลเณตวา เทมิ -อิติ.

---

### [บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลบุตรปมฺพา ปญจปญญาส ชนา กิ กम्मํ กรีสุ ภนเต -อิติ.

---

“เอเตปิ เอกสส พุททสส สนติเก อรหตต์ ปตเถนตา พหุํ ปุณญกम्मํ กตวา อปรภาเค, อนุปฺปนเน พุทฺเธ, สหายกา หุตวา  
วคคพนฺธเน ปุณญานิ โกรนตา อนาถสรีรานิ ปฏิชคคณฺตา วิจรีสุ.

---

เต เอกทิวสํ สคพฺภํ อิตถิ กาลกตํ ทิสวา “ฉาเปสสาม -อิติ สุสานํ หรีสุ.

---

เตสุ ปญจ ชเน “ตุมहे ฉาเปถ -อิติ สุสานे ฐเปตวา เสสา คามํ ปวิฏฐา.

---

ยสทาร์โก ตํ สรีรํ สุเลหิ วิชมิตวา ปริวตเตตวา ปริวตเตตวา ฉาเปนโต อสุภสญญํ ปฏิลภิ.

---

อิตเรสปิ จตฺนุนํ ชนानํ “ปสสเถ โภ อิมํ สรีรํ ตถถ วิทฺธสจจम्मํ กพรโครูปํ วีย อสุจี ทคคณฺธํ ปฏิกูลํ -อิติ ทสเสสิ.

---

เตปิ ตถถ อสุภสญญํ ปฏิลภีสุ.

---

เต ปญจ ชนา คามํ คนตวา เสสสหายกานํ กถียีสุ.

---

ยโส ปน ทาร์โก เคหํ คนตวา มาตาปิตฺนญจ ภริยาย จ กเถสิ.

---

เต สพเพปิ อสุภี ภาวยีสุ.

---

อิทเมเตสึ ปุพพกมม.

---

เตเนว ยสสส อิตถาคาเร สุสานสณญา อุปปชช.

---

ตาย จ อุปนิสสยสมปตติยา สพเพส วิเสสาธคโม นิพพตติ.

---

เอว อิมะ อตตนา ปตถิตเมว ลภีส.

---

นาหิ มุขิ โอลเกตวา ทมมิ -อิติ.

---

### [บุรพกรรมของภททวคคิย ๓๐ คน]

“ภททวคคิยา สหายกา ปน ก็ กรีส ฆนเต -อิติ.

---

“เอเตปิ ภิกขเว ปุพพพุธานิ สนตีกะ อรหตตัม ปตเถตวา ปุณญานิ กตวา อปรภาเค, อนุปปนเน พุทธะ, ตีสสุตตะตา หุตวา ตุนทิลอวาหิ สุตวา สญญิวสสสทสทานิ ปญจ สีลานิ รกขีส.

---

เอว อิมะปิ อตตนา ปตถิตปตถิตเมว ลภีส

---

นาหิ มุขิ โอลเกตวา ภิกขุณิ ทมมิ -อิติ.

---

### [บุรพกรรมของขมูล ๓ พี่น้อง]

“อรุเวลกสสปาทย ปน ฆนเต ก็ กรีส -อิติ.

---

“อรหตตเมว ปตเถตวา ปุณญานิ กรีส.

---

อิโต हि เทวนวตติกปะเป ‘ติสโส มุสโส -อิติ เทว พุทธา อุปปชช.

---

มุสสพุทธสส มหิโนเท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

---

ตสมิ ปน สมโพธิ ปตเต, รณโณ กนิฐฐปุตโต อคคสาวโก, ปุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก อโหสิ.

---

ราชา สตถุ สนตีกิ คนตวา “เชฐฐปุตโต เม พุทธิ, กนิฐฐปุตโต อคคสาวโก, ปุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก -อิติ เต โอลเกตวา “มเมว พุทธิ, มเมว ฐมิ, มเมว สงโฆ, นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทธสส -อิติ ติกขตตุ อูทานิ อูทานตวา สตถุ ปาพมูละ นิปชชิตวา “ฆนเต อิทานิ เม นวตติวสสสทสปริมาณสส आयुโน โกฏิย นิสิทิตวา นิททายนกาโล วिय, อญญะส คเทหวาริ อคนตวา, ยาวาหิ ชีวามิ, ตวา เม จตตาริ ปจเจเย อธิวาเสถ -อิติ ปฎิณญ คเหตุวา นิพพธิ พุทธุปุณฺณานิ กโรติ.

---

रणโณ ปน อปรปะปิ ตโย ปุตตะตา อหะสิ.

---

เตสุ เชฐฐสส ปญจ โยธสตานิ ปริวาริ มชฌิมสส ตินิ กนิฐฐสส เทว.

---

เต “มยฺมปิ ภาตีกํ โภเชสสาม -อิตฺติ ปิตฺรํ โອกาสํ ยาจิตฺวา ปุณฺนํ ยาจนฺตํ อลภิตฺวา, ปจฺจนฺเต กุปิตฺเต,  
ตสฺส วุปสมนฺตถาย เปสิตฺตา ปจฺจนฺตํ วุปสมตฺวา ปิตุ สนฺตีกํ อากมฺมึสุ.

---

อถ เณ ปิตฺตา อาลิจฺจิตฺวา สีเส จุมฺพิตฺวา “วํโร วโร ตาตา ทมฺมิ -อิตฺติ อาห.

---

เต “สาธู เทว -อิตฺติ วํโร คหิตํ กตฺวา ปุณฺนํ กตฺวา หจฺเจน ปิตฺรา “คณฺหฺล ตาตา วํโร -อิตฺติ วุตฺตา  
“เทว อมฺหากํ อญฺเญน เณจि อตฺถิ นตฺถิ, อิตฺติ ปญฺญาย มยฺ ภตีกํ โภเชสสาม, อิมํ โน วํโร เทหิ -อิตฺติ อาหฺสู.

---

“น เทมิ ตาตา -อิตฺติ.

---

“นิจฺจกาลํ อเทนฺตา สตฺตํ สํวจฺจฺรานิ เทถ -อิตฺติ.

---

“น เทมิ ตาตา -อิตฺติ.

---

“เตนฺหิ ฉ ปญฺจ จตฺตาริ ตีณิ เทว เอกํ สํวจฺจฺรํ สตฺตํ มาเส ฉ มาเส ปญฺจ มาเส จตฺตาริ มาเส ตโย มาเส เทถ -อิตฺติ.

---

“น เทมิ ตาตา -อิตฺติ.

---

“โหตุ เทว, เอเกกฺสฺส โน เอกํ มาสํ กตฺวา ตโย มาเส เทถ -อิตฺติ.

---

“สาธู ตาตา, เตนฺหิ ตโย มาเส โภเชถ -อิตฺติ.

---

เตสํ ปนฺ ตินฺณมฺปิ เอโกว โกฏฺฐาคาริโก, เอโกว อายุตฺตโก.

---

เต ทฺวาทสนฺหุตฺตปริสฺสปริวารา.

---

เต ปกฺโกสาเปตฺวา “มยฺ อิมํ เตมาสํ ทส สีลาณิ คเหตุวา เทว กาสายาณิ นิวาเสตฺวา สตฺถารา สหฺวาสํ วสิสฺสาม,  
ตุมฺเห เอตฺตํ นาม ทานวฏฺฏํ คเหตุวา เทวสิกํ นวุตฺติสฺสทฺธานํ ภิกฺขุณฺโณ โยธสฺสทฺสสฺส จ โน สพฺพํ ขาทนฺนียโกชนฺนํ สํวตฺเตยฺยาถ,  
มยฺ หิ อิตฺติ ปญฺญาย น กิลฺยจि วุขาม -อิตฺติ วทิสฺสู.

---

เต ตโยปิ ปริวารกฺปฺริสฺสทฺสสํ คเหตุวา ทส สีลาณิ สมหาทาย กาสายวตฺถาณิ นิวาเสตฺวา วิหาเรยฺเว วสิสฺสู.

---

โกฏฺฐาคาริโก จ อายุตฺตโก จ เอกโต หุตฺวา ตินฺณํ ภาตีกานํ โกฏฺฐาคาเรหิ วาเรน วาเรน วฏฺฏํ คเหตุวา ทานํ เทนฺติ.

---

### [กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

กมฺมกรานํ ปนฺ ปุตฺตา ยาคุภตฺตาทินํ อตฺถาย โรทนฺติ.

---

เต เตสํ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนาคเตยฺเว, ยาคุภตฺตาทินํ เทนฺติ.

---

ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฆตฺตกิจฺจาวสาเน กิลฺยจิ อติเรกํ น ภูตฺตํ.

---

เต อปรภาเค “ทารกานํ เทม -อิตฺติ อตฺตนาปิ คเหตุวา ขาทิสฺสู, มนฺุญฺยปิ อาหารํ ทิสฺวา อธิวาเสตฺุ นาสกฺขิสฺสู.

---

เต ปนฺ จตฺราสีตฺติสฺสทฺสา อเหสฺสู.

---

เต สงขมสส ทินนํ วัณฺณํ ขาทิตฺวา กายสส เกทา เปตติวิสเย นิพพตฺตีสุ.

---

เต ภาคิกา ปน ปุริสสทสเสน สหธิ กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สัสนฺดา เทวณฺวตฺติกปเป เขเปสุ.

---

เอวํ เต ตโย ภาคโร อรหตฺตํ ปตฺถเนตฺตา ตทา กลยาณกมมํ กรีสุ.

---

เต อตฺตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

---

นาหํ มุขํ โอลเเกตฺวา ทมมิ -อิติ.

---

ตทา ปน เตสํ อายุตฺตโก พิมพิสาโร อโหสิ, โภจฺจฺวาริกโก วิสาโช อุปาสาโก.

---

เตสํ กมมกรฺวา ตทา เปเตสุ นิพพตฺติตฺวา สุกฺตฺติทุกฺคตฺวเสน สัสนฺดา อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตฺตโลเกเยว นิพพตฺตีสุ.

---

### [พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฐุมํ อุปฺปนนํ จตฺตาทิสฺวสสทสสหายุกํ กกุสนธํ<sup>๑</sup> ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อาจิกฺขถ -อิติ ปุจฺฉีสุ.

---

“มม ตาว กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรุฬฺหาย, โภจฺจฺวาริกโก<sup>๒</sup> อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ ปุจฺฉเยยถ -  
อิติ อาท.

---

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

---

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรุฬฺหาย, กสฺสปพฺพุโ<sup>๒</sup> อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ ปุจฺฉเยยถ -อิติ อาท.

---

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

---

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรุฬฺหาย, โคตมพฺพุโ นาม อุปฺปชฺชิสฺสติ,  
ตทา ตุมหากํ ญฺาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสติ, โส สตถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสติ, ตทา ลภิสฺสถ -อิติ อาท.

---

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วิว อโหสิ.

---

### [พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนเน, พิมพิสารรณฺญา ปฐฺฐมทิวสํ ทาเน ทินเน, รตฺติภาเค เภรวสทฺทํ กตฺวา รณฺโญ อตฺตานํ ทสฺสยีสฺสุ.

---

โส ปฺนทิวเส เวฬุวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

---

---

๑ พ. พ. ๓๓/๕๒๘.

๒ พ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

สตถา “มหาราช อีโต เทวนวุติกปมตถเก ผุสสพุทธกาเล เอเต ตว ญาดกา ภิกขุสงฆสส ทินนํ วมุญฺหิ<sup>๑</sup> ขาทิตวา  
เปตโลเก นิพพตติตวา สัสนธา กกุสนธาทโย พุทธะ อูปนเน ปุจฉิตวา เตหิ อิทถจิตถจ วุตตา  
เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจจาสิสมานา, ทิยโย ตยา ทาเน ทินเน, ปตตี อลภมานา เอวมกัสุ -อิตติ.

---

“กั ปน ภนเต, อิทานิปี ทินเน, ลภิสสนติ -อิตติ.

---

“อาม มหาราช -อิตติ.

---

ราชา พุทธูปมูขํ ภิกขุสงฆํ นิมนเตตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตวา “ภนเต อีโต เตสํ เปตานํ ทิพพนนานํ สมปชชตุ -อิตติ  
ปตตี อทาสี.

---

เตสํ ตถเว นิพพตติ.

---

ปุนทิวเส นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสุ.

---

ราชา “อชช ภนเต นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสุ -อิตติ อาโรเจสิ.

---

“วตถานิ เต น ทินนานิ มหาราช -อิตติ.

---

ปุนทิวเส พุทธูปมูขสส ภิกขุสงฆสส จิวรานิ ทตวา “อีโต เตสํ ทิพพวตถานิ โหนตุ -อิตติ ปาเปสิ.

---

ตังถณญเวว เตสํ ทิพพวตถานิ อูปชชีสุ.

---

เต เปตตถภาวํ วิชิตวา ทิพพตถาเวเน สณฺฐหีสู.

---

สตถา อนุโมทนํ กโรนโต “ติโรกุกุเทสุ ติฏฐนติ -อิตติ ติโรกุกุทานุโมทนํ อทาสี.

---

อนุโมทนามวสานे จตุราสีติยา ปาณสทสสานํ ฐมมาภิสสมโย อโหสิ.

---

อิตติ สตถา เตภาทิกขุภิกขุลาณํ วตถุํ กเถตวา อิมปิ ฐมมเทสนํ อทริ.

---

### [บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคคสาวกา ปน ภนเต กั กรีสู -อิตติ.

---

“อคคสาวกาเวว ปตถนํ กรีสู.

---

อีโต กปปสทสทสาธิกสส ทิ กปปานํ อสงเขยยสส มตถเก สารีปุตโต พราหมณมหาสาถกุเล นิพพตติ  
นามเนน สรทมาณโว นาม อโหสิ.

---

โมคคัลลานो คหปติมหาสาถกุเล นิพพตติ นามเนน สิริวทมกุกุมพิโก นาม อโหสิ.

---

เต อุโภปี สหปัสสุกีกกา สหายกา อहेสุ.

---

สรทมาณโว ปิตุจเจเนน กุลสนตัง มหาธน์ ปฏิปชชิตวา เอกทิวสํ รโหคโต จินเตสิ  
“อหํ อธิโลกตตถาวเมว ชานามิ, โน ปรโลกตตถาวํ, ชาตสตตานถจ มรณํ นาม ฐวํ,  
มยา เอกํ ปพพชชํ ปพพชิตวา โมกขธมมคเวสนํ กาคํ วุณฺณติ -อติ.

---

โส สหายัง อุปสงกมิตวา อาห “สมม สิริวชฒ อหํ ปพพชิตวา โมกขธมม คเวสิสสามิ,  
ตวํ มยา สหธิ ปพพชิตุํ สกขิสสสิ, น สกขิสสสิ -อติ.

---

“น สกขิสสามิ สมม, ตวํเยว ปพพชชิตวา -อติ.

---

โส จินเตสิ “ปรโลกํ คจณนโต สหายํ วา ญาติमितเต วา คเหตุวา คโต นาม นตถิ, อตตนา กตํ อตตโนว โหติ -อติ.

---

ตโต รตนโกฏฐาคารํ วิวราเปตวา กปนทริกวณิพพกยาจกานํ มหาทานํ ทตวา ปพพตปาหํ ปวิสิตวา อสิปพพชชํ ปพพช.

---

ตสส เอโก เทว ตโย -อติ เอวํ อนุปพพชชํ ปพพชิตวา จตฺสตตติสทสสมตฺตา ชฎิลลา อเหตุ.

---

โส ปถจ อภิญญา อญฺญ จ สમાปตฺติโย นิพพตเตตวา เตสํ ชฎิลานํ กสิณปริกมมํ อาจิกขิ.

---

เตปิ สพเพ ปถจ อภิญญา อญฺญ จ สમાปตฺติโย นิพพตเตสु.

---

เตน สมเยน อนมทสสิ นาม พุทฺโธ โลกเอ อุตปาหิ.

---

นครํ จนทวตี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวณโต นาม ขตติโย, มาตา ยโสธรา นาม เทวี, โโพธิ อชฺชุนรูกุโช,  
นิสโก จ อนโม จ เทว อคคสาวกา, วรุโณ นาม อุปุฏฐาโก, สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา, आयุ วสสสทสทสสํ อโหสิ,  
สรโร อญฺญปถญาสทตฺตพเพธํ, สรโรปภา ทวาทสโยชนํ ฝริ, ภิกขุสทสทสสํ ปริวารโ อโหสิ.

---

โส เอกทิวสํ ปจฺจุสกาเล มหากรุณาสมาปตฺติโต วุณฺณาย โลกํ โวลเณนโต สรทตปสํ ทิสวา

“อชฺช มยหํ สรทตปสสส สนตัง คตปจฺเจเนน ธมมเทสนา จ มหตี ภวิสสติ,

โส จ อคคสาวกญฺญานํ ปตเถสสติ, ตสส สหายโก สิริวชฒกญฺมพิโก ทุตยสาวกญฺญานํ ปตเถสสติ,

เทสนาปริโยसाने จสส ปริวารา จตฺสตตติสทสสชฎิลลา อรหตฺตํ ปาปุณิสสนติ, มยา ตตถ คนตุํ วุณฺณติ -อติ

อตตโน ปตตจิวรมาทาย อถญฺญ กถจि อนามนเตตวา สีโห วิย เอกจโร หุตวา,

สรทตปสสส อนฺเตवासิเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทฺธภาวํ เม ชานาตุ -อติ,

ปสสนตฺสเสว สรทตปสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐวียํ ปติญฺฐาสิ.

---

สรทตปสส พุทฺธานุภาวถเจว สรโรนิปตตติถจ ทิสวา ลกขณมนเต สมมสิตวา

“อเมหิ ลกขณเมหิ สมมนาคโต นาม อคารมชเม วสนโต ราชา โหติ จกกวตตี, ปพพชชิตวา โลกเอ วิวญฺจถ สพพถญฺพพุโธ โหติ,

อโย ปุริโส นิสสสยํ พุทฺโธ -อติ ชานิตวา ปจฺจุคคมนํ กตวา ปถจปติญฺฐิตেন วณทิตวา อาสนํ ปถญาเปตวา อทาสิ.

---

นिसิทธิ กถวา ปถญุตตาสเน.

---

สรทตปสสปี อตตโน อนุจถวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนตํ นิสิทธิ.

---

ตสมึ สมเย จตุสตัดตติสทสสา ชฎิลา ปณิตปณิตานิ โอชวตตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสส สนตีกั สมปตตา  
พุทธานญเจว อัจริยสส จ นิสินนาสนน โอลิเกตวา อาหสิ  
“อัจริย มยั ‘อิมสมึ โลเก ตุมเหติ มหนตตรโ นตถิติ วิจารณ์, อัย ปน ปุริโส ตุมเหติ มหนตตรโ มถญเย -อติ.

“ตาดา ก็ วเทถ, สาสเพน สทธิ อฏฐสฏฐิโยชนสทสทสพเพธ สินริ สมิ กาคุ อิจฉถ,  
สพพญญพุทเธน สทธิ มม อุปม มา กริตถ ปุตตกา -อติ.

ถ เต ตาปสา “สจายั ปุริโส อิตตรสตัดโต อภวิสส, น อมหากั อัจริโย เอวรูป อุปม อหริสสตี, ยาว มหา วตายั ปุริโส -อติ  
สพเพว ปาเทสุ ปตติวา สิริสา วนทิส.

ถ เน อัจริโย อาห “ตาดา อมหากั พุทธานั อญจฉวิโก เทยยชมโม นตถิ, สตถา จ ภิกขาจารเวลายั อีธาคโต,  
มยั ยถาสตติ ยถาพลั เทยยชมม ทสสาม, ตุมเห ยัย ปณิตั ผลาผลั ตั ตั อหรถ -อติ อหรรพาเตวา หตถเ ไรวิตวา  
สยั ตถาคตสส ปตเต ปติฏฐาเปสิ.

สตรารา ผลาผลเอ ปฏิกคหิตมตเต, เทวตา ทิโพโข ปกขิปิส.

โส ตาปโส อุทกปิ สยเมว ปริสสาเวตวา อทาสิ.

ตโต, ฆตตทิกจจ กตวา นิสินเน สตรริ, สพเพ อนเวตวาสิเก ปกโกสิตวา สตร สนตีกะ สาราณียกถ กเถนโต นิสีทิ.

สตรถา “เทว อคคสาวกา ภิกขุสงเขน สทธิ อากจฉนตุ -อติ จินเตสิ.

เต สตรถ จิตตึ ญตวา สทสทสซึณาสวปริวารา อากนตวา สตรถารั วนทิตวา เอกมณตึ อฏฐิส.

ตโต สรทตาปโส อนเวตวาสิเก อามนเตสิ “ตาดา พุทธานั นิสินนาสนนปิ นิจั, สมณสทสทสสสาปิ อาสนน นตถิ,  
ตุมเหติ อชช อุหารั พุทสสการั กาคุ วฏฐติ, ปพพตปาโท วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหรถ -อติ.

กถนกาลอ ปปญโจ วิย โหติ, อธิริมโต ปน อธิริวิสโย อจिनเตโย -อติ.

มุหุตตมตเตเนว เต ตาปสา วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหริตวา พุทธานั โยชนปุปผาณั ปุปผาสนั ปญญาเปสิ.

อุภินนั อคคสาวกานั ติวาตุต, เสสานั ภิกขุนั อพมโยชนิกาทิเกท, สงฆนวกสส อสภมตตึ อโหสิ.

“กถิ เอกสมึ อสสมปเท ตาวมหนตตานิ อาสนานิ ปญญุตตานิ -อติ น จินเตตพพิ.

อิทธิวิสโย เหส.

เอว ปญญุตเตสุ อาสนesu, สรทตาปโส ตถาคตสส ปุริโต อญชลิ ปคคยห ฐิต

“ภนเต มยหิ ทิฆรตตึ หิตาย สุขาย อิมิ ปุปผาสนั อภิริทถ -อติ อาห.

เตน วุตตึ

“นานาปุปผญจ คนธญจ

สนนิปาเตตวาน เอกโต

ปุปผาสนั ปญญาเปตวา

อิท วจนมพริ



อิทฺ เม อาสนํ วีร	ปญญตฺตํ ตวนุจจวี
มม จิตฺตํ ปสาเทนโต	นีสีท ปุปฺพมาสเน.
สตรตฺตดิณทิวํ พุทฺโธ	นีสีท ปุปฺพมาสเน
มม จิตฺตํ ปสาเทตวา	ทาสยิตฺวา สเทวเก -อิตฺติ.

เอวํ นีสินเน สตรติ, เทว อคคสาวกา เสสภิกขุ จ อตตโน อตตโน ปตตาสเน นีสีทิสฺสุ.

---

สรทตาสโน มหนตํ ปุปฺพจจตฺตํ คเหตุวา ตถาคตสฺส มตถเก ชาเรนโต อฏฐาสี.

---

สตรธา “ชฎิลานํ ออํ สกกาโร มหปฺพลโ โลหฺต -อิตฺติ นิโรธสมาปตฺตี สมาปชฺชิตฺติ.

---

สตรธฺ สมาปตฺตี สมาปนนภาวํ ญตฺวา เทว อคคสาวกาปิ เสสภิกขุปิ สมาปตฺตี สมาปชฺชิตฺติ.

---

ตถาคเต สตรทาํ นิโรธสมาปตฺตี สมาปชฺชิตฺวา นีสินเน, อนฺเตวาสิกา, ภิกขาจรรกาเล สมฺปตเต, วนมฺลผลลาผลํ ปริภุญชิตฺวา เสสกาลํ พุทฺธานํ อญชลี ปคคยห ติฏฐนฺตติ.

---

สรทตาสโน ปน ภิกขาจรรมฺปิ อคฺนตวา ปุปฺพจจตฺตํ ชาเรมาโน ว สตรทาํ ปิตฺติสฺเซน วิตฺตินาเมสิ.

---

สตรธา นิโรธโต วุฏฐาย ทกฺขินฺนปสฺเส นีสินนํ อคคสาวกํ นิสภคฺเถรํ อามนฺเตสิ

“นีสภ สกการการกานํ ตาปसानํ ปุปฺพาสานานุโมทนํ กโรหิ -อิตฺติ.

---

เถโร จกฺกวตฺตริณฺโณ สุนตिका ปฏฺลิทฺทมฺมหาลาโ โมหายโธ วิย ตฺมฺฐฺมานโส สาวกปารมฺมีญาเณ ฐตฺวา ปุปฺพาสานานุโมทนํ อารภิ.

---

ตสฺส เทสนาวसाने ทุตฺยสาวกํ อามนฺเตสิ “ตฺวปี ภิกขุ รมฺมํ เทเสหิ -อิตฺติ.

---

อนมฺตเถโร เตปฺภิกํ พุทฺธจจจํ สมมฺสิตฺวา รมฺมํ กเถสิ.

---

ทวินนํ อคคสาวกานํ เทสนาย เอกสฺสาปิ อภิสมฺโย นาโหสิ.

---

อถ สตรธา อปริมาเณ พุทฺธวิสเย ฐตฺวา รมฺมเทสนํ อารภิ.

---

เทสนาปริโยसाने ฐเตตฺวา สรทตาสโน สพเพปิ จตฺสตรตฺตติสฺสชฺชฎิลกา อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

---

สตรธา “เอถ ภิกฺขโว -อิตฺติ หตฺถํ ปสาเรสิ.

---

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสนฺนิ อนฺตรธายีสฺสุ.

---

อฏฐฺ ปริกฺขารา กาเย ปฏฺมิฏฺกกา ว อเหสฺสุ.

---

“สรทตาสโน กสฺมา อรหตฺตํ น ปตฺโต -อิตฺติ.

---

วิกฺขิตฺตจิตฺตตฺตา.

---

ตสส กิร พุทธานํ ทุตติยาสเน นิสิติตวา สวากปารมีญาณ ฐุตวา ฌมฺมํ เทสยโต อคคสาวกสฺส ฌมมเทสนํ โสตุํ  
อารททกาลโต ปญฺญาย

“อโห วดาหิปี อนาคตเต อุปปชชนกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา สวากเนน ปฏฺฐิตทุํ ฐุํ ลภยฺยํ -อิติ จิตฺตํ อุปปาเทสิ.

---

โส เตเน ปริวิตกเกเน มคคผลปปฏฺฐิเวธํ กาคุํ นาสกขิ.

---

ตถาคตํ ปน วนทิตวา สมมุเข ฐุตวา อาท “ภนฺเต ตุมหากํ อนนฺตราสเน นิสินฺโน ภิกขุ ตุมหากํ สาสเน โก นาม โหติ -อิติ.

---

“มยา ปวตฺติตํ ฌมมจกํ อนุปวตเตนฺโต สวากปารมีญาณสฺส โภกฺกิปตโต โสฬส ปญฺญา ปฏฺฐิวิชฌิตวา ฐุตฺ,  
มยหํ สาสเน อคคสาวโก นาม เอโส -อิติ.

---

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุพฺพจตฺตํ ชาเรเนเตน สกกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ผลเน อญฺญํ สกทตฺตํ วา พุทฺหมตฺตํ วา น ปตฺถेमि,  
อนาคตเต ปน อยํ นิสภตเถโร วีย เอกสฺส พุทฺธสฺส อคคสาวโก ภเวยฺยํ -อิติ ปตฺถณํ อกาสิ.

---

สตถา “สมิขฌิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ปุริสสฺส ปตฺถนา -อิติ อนาคตํสญาณํ เปเสตวา โอลเกเนโต

กปฺปสตสทสฺสชาติกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกกมิตวา สมิขฌนภาวํ อทฺทส,

ทิสวา สรททาปสี อาท “น เต อยํ ปตฺถนา โมฆา ภวิสฺสตี, อนาคตเต ปน กปฺปสตสทสฺสชาติกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกกมิตวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปปชชิสฺสตี, ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสตี, ปิตา สุทฺโธโชน นาม มหาราชา,

ปุตฺโต ราหุโล นาม, อุปฺปญฺญาโก อานนฺโท นาม, ทุตติยสาวโก โมคคัลลาโน นาม,

ตฺวํ ปนสฺส อคคสาวโก ฌมมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตี -อิติ.

---

เอวํ ตาปสี พุยากริตวา ฌมมกถํ กเถตวา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

---

สรททาปสีปี อนฺเตวาลิกตเถรานํ สนฺติกํ คนฺตวา สหายกสฺส สิริวทฺทมกฺกมฺพิกสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเกเน เต สรททาปเสน อนฺมทสฺสิสฺส พุทฺธสฺส ปาทุมูเล

อนาคตเต อุปปชชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส สาสเน อคคสาวกญฺญานํ ปตฺถิตํ, ตฺวํ ทุตติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

---

เอเวญจ ปน วตวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปสฺเสน คนฺตวา สิริวทฺทมสฺส นิเวสนทวารเอ อญฺญาสี.

---

สิริวทฺโธ “จิสฺสํ วต เม อโยโย อาคโต -อิติ อาสเน นิสิตาเปตวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาลิกปรีสา ปน โว ภนฺเต น ปญฺญาณนฺติ -อิติ ปุจฺฉิ.

---

“อาม สมม, อมหากํ อสฺสมํ อนฺมทสฺสึ พุทฺโธ อาคโต, มยํ ตสฺส อตฺตโน พเลน สกกาโร กริมฺหา,

สตถา สทฺเพสํ ฌมฺมํ เทเสสิ, เทสนาปริโยसाने ฐูเปตวา มํ เสสา อรทตฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺสี,

อหํ สตถุ อคคสาวกํ นิสภตเถโร ทิสวา อนาคตเต อุปปชชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อคคสาวกญฺญานํ ปตฺถเอสิ,

ตฺวํปี ตสฺส สาสเน ทุตติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

---

“มยหํ พุทฺเธหิ สทฺธี ปริจโย นตฺถิ ภนฺเต -อิติ.

---

“พุทฺเธหิ สทฺธี กถณํ มยหํ ภาโร โหตุ, ตฺวํ มหนตฺตํ อภิสกกาโร สุขเซหิ -อิติ.

---

สิริวฑโฒ ตสส วจนํ สุตวา อตตโน นิเวสนทวาเร ราชมานเนน อฏฐกรีสมตต์ ฐานํ สมตลํ กาทเรตวา วาลิกํ โอกิริตวา  
ลาชปณจมานิ ปุปลมานิ วิกิริตวา นีลุปปลจฉนหนํ มณขปํ การาเปตวา พุทธานํ ปณญาเปตวา  
เสสภิกขุณีปี อาสนานิ ปฎิยาเทตวา มหนตํ สกการสมมานํ สขเซตวา พุทธานํ นิมนตตถาย สรททาปสสส สลญญํ อทาสี.

---

ตาปโส พุทสปปมุขํ ภิกขุสงขมํ คเหตุวา ตสส นิเวสนํ อคมาลี.

---

สิริวฑโฒปี ปจจุคคมนํ กตวา ตถาคตสส หตถโต ปตตํ คเหตุวา มณขปํ ปเวเสตวา  
ปณญุตตาสเน นิสินนสส พุทสปมุขสส ภิกขุสงขสส ทกขิโณทกํ ทตวา ปณิตโภขเนน ปริวิสิตวา  
ภตตภิกขุปริโยसाने พุทสปปมุขํ ภิกขุสงขมํ มหารเหที วตเถที อจฉาเทตวา  
“ภนเต นายํ อารมโโก อปปมตตกฏฐานตถาย, อิมินาว นียาเมเน สตตาทํ อนุกมปํ กโรถ -อิตี อาห.

---

สตุถา อธิวาเสลี.

---

โส เตเนว นียาเมเน สตตาทํ มหาทานํ ปวตเตตวา ภควนตํ วนทิตวา อลชลี ปคคยห จูโต อาห  
“ภนเต มม สหาโย สรทตาปโส ‘ยสส สตถุ อคคสาวโก ภเวยยนตี ปตเถลี อหํ ตสเสว พุติยสาวโก ภเวยยํ -อิตี.

---

สตุถา อนาคตํ โอลเกตวา ตสส ปตถนาย สมิชฉนภาวํ ทิสวา พยาภาลี  
“ตวปี อีโต กปปสตสทสสาธิกํ อสงเขยยํ อติภกมิตวา โคตมพุทสส พุติยสาวโก ภวิสสตี -อิตี.

---

พุทธานํ พยากรณํ สุตวา สิริวฑโฒ หฎฐปหฎฐโฐ อโหลี.

---

สตุถาปี ภตตานุโมทหนํ กตวา สปริวารโ วหารเมว คโต.

---

อัย ภิกขเว มม ปุตเตที ตทา ปตถิตปตถนา.

---

เต ยถาปตถิตเมว ลภิสฺสุ, นาทํ มุขํ โอลเกตวา เทมิ -อิตี.

---

### [สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตเต, เทว อคคสาวกา ภควนตํ วนทิตวา “ภนเต มยํ อคาริยภูตา สมานา คิริคคสมขุขํ ทสสนาย คตา -อิตี  
ยาว อสสชิตเถรสส สนตีกา โสตาปตติผลปฎิเวธา สพพํ ปจจุปปนนวตถุํ กเถตวา  
“เต มยํ ภนเต สลยชยสส อจาริยสส สนตีกํ คนตวา ตํ ตุมหากํ ปาทุมุลํ อาเนตูกามา ตสส ลทธิยา นิสสารภาวํ กเถตวา  
อิธาคมนเน อานิสฺสํ กถิมิหมา, -

---

โส ‘อิทานิ มยํ หนเตवासิวาโส นาม จาฎิยา อุทกจลนภาวปตติสทิสโส, น สกขิสสามิ หนเตवासิวาสํ วสิตุนตี วตวา,  
‘อจาริย อิทานิ มหาขโน คนธมาลาทีหโต คนตวา สตุถารเยว ปุเชสสติ, ตุมเห ถลํ ภวิสสธาทิ วุตเต,  
‘กึ ปน อิมสมิ โลก ปณชิตา พหุ อุทาทุ ทนธาทิ, ‘ทนธาทิ กถิต,  
‘เตนที ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนตีกํ คมิสสนตี, ทนธาทิ ทนธาทิ มม สนตีกํ อากมิสสนตี, คจฉถ ตุมเหที วตวา  
อาคนตุํ น อิจฉิ ภนเต -อิตี.

---

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตวา สตถา “ภิกขเว สยขโย อตตโน มิจฉาทิฏฐิตาย อสารํ ‘สาโรติ สารณจ ‘อสาโรติ คณฺหิ,  
ตุมฺเห ปน อตตโน ปณฺทิตตาย สารํ สารโต อสารณจ อสารโต ญตฺวา อสารํ ปหาย สารเมว คณฺหิตถ -อติ วตฺวา  
อิมา คาถา อภาสิ

“อสารเ สารมตินโน	สารเ จาสารทสสินโน
เต สารํ นาธิคจฺจนฺติ	มิจฉาสงกปโปจฺจรา
สารณจ สารโต ญตฺวา	อสารณจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺจนฺติ	สมมาสงกปโปจฺจรา -อติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสารเ สารมตินโน -อติ:

จตตารโ ปจฺจยา, ทสวตถุภา มิจฉาทิฏฐิ, ตสสา อุปนีสสยญฺตฺวา ฌมฺมเทสนา -อติ อัย อสารโ นาม, ตสมิ สารทิสฺสินโน -อติ อตฺถโ.

สารเ จาสารทสสินโน -อติ:

ทสวตถุภา สมมาทิสฺสินโน, ตสสา อุปนีสสยญฺตฺวา ฌมฺมเทสนา -อติ อัย สารโ นาม, ตสมิ “นายํ สารโ -อติ อสารทสสินโน.

เต สารํ -อติ: เต ตํ มิจฉาทิฏฐิคณฺหํ คเหตุวา ฐิตา กามวิตกฺกาทีนํ วเสน มิจฉาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา  
สีลสารํ สมာธิสารํ ปณฺญาสารํ วิมุตติสารํ วิมุตติญฺญานทสสนสารํ ปรมตฺถสารํ นิพฺพานญจ นาธิคจฺจนฺติ.

สารณจ -อติ: ตเมว สีลสาราทิสารํ “สารโ นาม อัย -อติ วุตตปฺปการณจ อสารํ “อสารโ อัย -อติ ญตฺวา.

เต สารํ -อติ: เต ปณฺทิตา เอวํ สมมาทสสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกขมฺมสงกปปาทีนํ วเสน สมมาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา  
ตํ วุตตปฺปการํ สารํ อธิคจฺจนฺติ -อติ.

คาถาปริโยसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ.

สนนิปตฺตานํ สาทถิกา เทสนา อโหสิ -อติ.

สยขยวตถุ.

## ๙. นนทตเถรวตถุ.

“ยถา อคารี พุจฉนฺนํ -อิตติ อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต อายสมฺมตํ นนทํ อารพฺภ กเถสิ.

### [พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตฺตติตฺตปวรธมฺมจกโก ราชคหิ คณฺหวา เวฬุวเน วิหรนฺโต

“ปุตฺตํ เม อาเนตฺวา ทสเสถ -อิตติ สุทฺโธทมนมหาธาเซน เปสิตานิ สหสฺสสหสฺสปริวารานิ ทสนนํ พุตฺตานํ

สพฺพปจฺจโต คณฺหวา อรหตฺตํ ปตฺเตน กานฺทุทาทิตเถเรน อาคมณกาลิ ญตฺวา

สภูริมตฺตตาย คากาย มคควณฺณํ วนฺณเถตฺวา วิสตีสหสฺสชีณาสวปริวฺโต กปิลวตฺตปุริ นีโต

ญตฺติสมาคเม โปกฺขรวรสฺสํ อตฺตูปตฺตี กตฺวา มหาเวสฺสนตฺรชาตํ กเถตฺวา

ปุณฺทิวเส ปิณฺฑาย ปวิญฺฐู “อุตฺติมฺมู นปฺมชฺเชย -อิตติ คากาย ปิตฺริ โสตาปตฺติมฺเล ปติญฺฐาเปตฺวา

“ฆมฺมญจเร สุจฺริตํ -อิตติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตฺติมฺเล ราชานญจ สกทาคามิมฺเล ปติญฺฐาเปสิ.

ภตฺตกิจฺจปริโยสาเน ปน ราชุมมาตฺตคฺคณฺถํ นิสฺสาย จนฺทกิณฺนรีชาตํ กเถตฺวา

ตโต ตติยทิวเส, นนทกุมารสฺส อภิเสกเคหฺปเวสนวิวาหฺมจฺจเลสุ วัตฺตมาเนสุ,

ปิณฺฑาย ปวิสิตฺวา นนทกุมารสฺส หตฺถे ปตฺตํ ทตฺวา มงฺคลิ วัตฺวา อญฺญายาสนา ปกฺกมฺนฺโต

นนทกุมารสฺส หตฺถโต ปตฺตํ น คณฺหิ.

โสปี ตถาคตฺตารเวเน “ปตฺตํ โว ฆนฺเต คณฺหถ -อิตติ วัตฺตํ นาสกฺขิ.

เอวํ ปน จินฺเตสิ “โสปาณสีเส ปตฺตํ คณฺหิสฺสติ -อิตติ.

สตถา ตสมฺมปี ฐาเน น คณฺหิ.

อิตฺโร “โสปาณปาทฺมฺเล คณฺหิสฺสติ -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตฺถาปี น คณฺหิ.

### [นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตฺโร “ราชจฺกเณ คณฺหิสฺสติ -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตฺถาปี น คณฺหิ.

กุมาริ นวตฺตติตฺตกาโม อรุจฺยา คจฺฉนฺโต ตถาคตฺตารเวเน “ปตฺตํ คณฺหถ -อิตติ วัตฺตํ น สกโกติ,

“อิธ คณฺหิสฺสติ เอตฺถ คณฺหิสฺสติ -อิตติ จินฺเตนฺโต คจฺฉติ.

ตสมฺมि ฆเณ อญฺญา อิตฺถิโย ตํ ทิสฺวา ชนปทกฺลยาณิยา อาจิกฺขิสฺสุ

“อเย ภาควา นนทกุมาริ คเหตุวา คโต, ตุมฺเหหิ ตํ วินา กริสฺสติ” -อิตติ.

สาปี ตํ สุตวา อุทกพินฺนุหิ ปคฺขรณเตเหว อทฺถลลฺลิตฺเตหิ เกเสหิ เวเคน คนฺตวา “ตุวํ ไซ อยฺยปฺุตฺต อาคฺจเฉยฺยาสี -อิตฺติ อาห.

---

ตํ ตสฺสา วจันฺ ตสฺส ทฺเหย ติริยํ ปติตฺวา วิย จฺฐิตํ.

---

สฺตถาปิสฺส ทตฺถโต ปตฺตํ อคฺคณฺหิตฺวา ตํ วิหารํ เนตฺวา “ปพฺพชิสฺสสึ นนท -อิตฺติ อาห.

---

โส พุทฺธคารเวณ “น ปพฺพชิสฺสामी -อิตฺติ อวตฺวา “อาม ภาเนตฺ ปพฺพชิสฺสामी -อิตฺติ อาห.

---

สฺตถา “เตนฺหิ ภิกฺขเว นนทํ ปพฺพาเชถ -อิตฺติ อาห.

---

### [ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา]

สฺตถา กปิลวตฺถุปุรํ คนฺตวา ตตฺยทิวเส นนทํ ปพฺพาเชสี.

---

สฺตตเม ทิวเส ราหุลมาตา กุมารํ อลงฺกริตฺวา ภควโต สนฺติํ เปเสสี

---

“ปสฺส ตาตฺ เอตํ วิสฺตีสทสฺสสมณฺปรวิรุตฺ สฺวณฺณวณฺณํ พรหมรฺฐปวณฺณํ สมณํ.

อยนฺเต ปีตา.

เอตสฺส ตว ปิตฺุโน ซาตกาเล มหนฺตา นิธิกฺุมภีโย อเหสี.

ตสฺส นิภฺขมนกาลโต ปฏฺฐาย น ปสฺสามี.

คจฺฉ, นํ ทายชฺชํ ยาจาหิ.

‘อหํ ตาตฺ กุมารโ, อภิสํกํ ปตฺวา จกฺกวัตฺตี ภวิสामी.

ธเนน เม อตฺโถ, ธนํ เม เทหิ.

สามีโก หิ ปฺุตฺโต ปิตู สนฺตกสฺส -อิตฺติ.

---

กุมารโ ภควโต สนฺติํ คนฺตวา วนฺทิตฺวา ปิตฺุสิเนหํ ปฏฺิลภิตฺวา หฏฺฐตฺถุโฐ “สุขา เต สมณ ฌายา -อิตฺติ วตฺวา

อณฺญปิ พหุํ อตฺตโน อนฺรुโป วทฺโนโต อฏฺฐาสี.

---

ภควา กตภตฺตทิกฺจโจ อนฺุโมทณฺ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกामी.

---

กุมารโปี “ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ, ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ -อิตฺติ ภควนฺตํ อนฺุพนฺธิ.

---

ภควาปี กุมารํ น นินฺวตฺตาเปสี.

---

ปริชฺโนปี ภควตา สทฺธิ คจฺฉนฺตํ นินฺวตฺเตตฺตุํ นาสกฺขิ.

---

อิตฺติ โส ภควตา สทฺธิ อารามเมว อคฺมาสี.

---

ตโต ภควา จินฺเตสี “ยํ อยํ ปิตู สนฺตกํ ธนํ อิจฺฉติ, ตํ วฏฺฐานฺุคฺตํ สฺวิฆาตํ,

หนฺทสฺส โปธิมฺุเล มยา ปฏฺิลทฺธํ สตฺตวิธํ อริยธฺนํ เทมิ, โลกุตฺตรทายชฺชสฺส นํ สามิกํ กโรมิ -อิตฺติ.

---

### [ราชกุมารบรรพชา]

อถโย ภควา อายสมนตํ สาริปุตตํ อามนเตสิ “เตนหิ ตวํ สาริปุตต ราชกุมารํ ปพพาเซหิ -อิตติ.

เถโร ตํ ปพพาเซสิ.

ปพพชิตะ ปน กุมาระ, รมโยถ ตํ สุตวา อิมตตํ ทุกขํ อุปปชชิต.

ตํ อธิวาเสตํ อสกโกนโต ภควโต สนตีกํ คนตวา ปฏินิเวเทตวา

“สารุ ฆนเต อยยา มาตาปิตุหิ อนนุญญาตํ ปุตตํ น ปพพาเซยฺยํ -อิตติ วรํ ยาจิ.

ภควา ตสส ตํ วรํ ทตวา ปุเนกทิวสํ ราชนิเวสเน กตปาตราวโส

เอกมณตํ นิสินเนน รมญา “ฆนเต ตุมหากํ ทุกกรการิกกาเล เอกา เทวตา มํ อุปสงกมิตวา ‘ปุตโต เต กาลกโตติ อาห

อหํ ตสสา วจัน อสททหนโต ‘น มยหํ ปุตโต โโพธิ อูปตวา กาลํ กโรตตี ตํ ปฏิกขีปี -อิตติ วุตเต,

อิทานิ महाराज किं सप्ततिसप्त, पुपपेपि अग्निकाणि दुयहं तससेत्वा ‘पुत्तो ते मतोति वुत्ते, न सप्ततिसप्त -อิตติ

อิมิสสา อตถูปตติยา महारम्मपालชาตकं गेसि.

กถาปริโยसानะ ราชานาคामิผลे पतिगुण्णि.

อิตติ ภควา ปิตโร तीसु म्लेषु पतिगुणापेतवा गिखुसंगपरिवृत पुनत्वे राचन्हं คนतवा

ตโต अनलपिण्णिकेन सवत्ती आमनतया कथितपुण्णियो, निगुण्णिเต चेतवन्महाविहारे, तत्तु कनतवा वासं गपेसि.

### [พระนันทะอยากสึก]

เอวํ สตถริ เซตวเน วิหรนเตเยว, อายสมา นนโท อุกกณฐิตวา<sup>๑</sup> กิขุณํ เอตมตถํ อารโจะสิ

‘อนภโรโต อหํ อาวุโส พรหมจริยं जरामि, न सकोमि प्रमज्जियं सन्धारेत्तु’, สิกขํ ปจจกขาย หินายาวตติสสามิ -อิตติ.

ภควา ตํ ปวตตี สุตวา อายสมนตํ นนทํ ปกโกสาเปตวา เอตทโวจ “สจจํ กิร ตวํ นนท, สมพหุลานํ กิขุณํ เอวमारโจะสิ

‘อนภโรโต อหํ อาวุโส พรหมจริยं जरामि, न सकोमि प्रमज्जियं सन्धारेत्तु, สิกขํ ปจจกขาย หินายาวตติสสามิ -อิตติ.

‘เอวํ ฆนเต -อิตติ.

‘กิสส ปน ตวํ นนท อนภโรโต พรหมจริยं जरसि, न सकोसि प्रमज्जियं सन्धारेत्तु, สิกขํ ปจจกขาย หินายาวตติสสามิ -อิตติ.

‘สากิยานิ मे ฆनते चनपत्तगल्यानि, खरा निखमनत्तस, अत्तल्लिखितेहि” เกเสหิ อปโลเกตวา มํ เอตทโวจ

‘ตวภูํ โข อยยปุตต อากจเฉยยาสิ -อิตติ

โส โข อหํ ฆนเต ตํ अनुस्रमानो अनभरोतो प्रमज्जियं जरामि, न सकोमि प्रमज्जियं सन्धारेत्तु,

सिखं पज्जकखाय हिनयवत्तिससामि -อิตติ.

๑ ขุ. อ. ๒๕/๑๐๓.

๒ ส. สนตานิ. ปาลิมปน สนธारेत्तุนติ ทิสสตี.

๓ อุตถลลิตีเตหิตีปี ปาฐ.

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อลโข ภควา อายสมนตํ นนทํ พาทาย คเหตุวา อิทธิพลเน ดาวตีสเทวโลกํ เนนโต  
อนตรามคเค เอกสมิ ฌามกเขตเต ฌามขานุมตถเก นิสินนํ ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐํ เอกํ ปถุญฺญมกฺกุฏี ทสเสตวา  
ดาวตีสภวเน สกฺกสฺส เทวณโณ อุปฏฺฐานํ อาคตานิ กกฺกุปาทานิ<sup>๑</sup> ปญจ อจฺจราสตานิ ทสเสสิ.

ทสเสตวา จ ปน เอวมาท “ตํ ก็ มณฺเฐสิ นนท, กตมา นุโข อภิรุปตรา จ” ทสสนียตรา จ ปาสาทิกตรา จ,  
สาภิยานิ วา ขนปทกลฺยาณิ, อิมานิ วา ปญจ อจฺจราสตานิ กกฺกุปาทานิ -อิตติ.

ตํ สุตฺวา อาท “เสยฺยถาปี สา ภนฺเต ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐา ปถุญฺญมกฺกุฏี เอวเมว โข ภนฺเต สาภิยานิ ขนปทกลฺยาณิ,  
อิมสํ ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ อุปนึชาย สงฺขยปี น อุปเตติ กลิปปี น อุปเตติ ภาคิปี น อุปเตติ,  
อลโข อิมานเว ปญจ อจฺจราสตานิ อภิรุปทรานิ เจว ทสสนียทรานิ จ ปาสาทิกทรานิ จ -อิตติ.

“อภิรม นนท, อภิรม นนท, อหนเต ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กกฺกุปาทานํ -อิตติ.

“สเจ เม ภนฺเต ภควา ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กกฺกุปาทานํ, อภิรมิสสามทํ ภนฺเต ภควา พรหมจริเย -อิตติ.

อลโข ภควา อายสมนตํ นนทํ คเหตุวา ตตถ อนฺตรทิตฺเต เขตวเนยเว ปาตฺรโหสิ.

อลโสสุโข ภิกฺขุ “อายสฺมา กิร นนโท ภควโต ภาตา มาตฺตจฺจาปฺตโต อจฺจรานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,  
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กกฺกุปาทานํ -อิตติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลโข อายสมโต นนทสฺส สหายกา ภิกฺขุ อายสมนตํ นนทํ ภตฺทวาเทน จ อุปกิตฺทวาเทน จ สมฺทาจรนฺติ

“ภตโก กิรายสฺมา นนโท อุปกิตฺโต กิรายสฺมา นนโท ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,  
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กกฺกุปาทานํ -อิตติ.

อลโข อายสฺมา นนโท สหายกาณํ ภิกฺขุณํ ภตฺทวาเทน จ อุปกิตฺทวาเทน จ อญฺญิยาโน หรายมาโน ชิคฺจฺจมาโน  
เอโก วูปกฺกุฐุ อปปมตโต อาตานิ ปหิตตโต วิหรนโต, นจิริสเสว ยสฺสตาถาย กุลปฺตตา สมมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ต  
ทนฺตฺตรํ พรหมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิทาสิ,  
“ชีนา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตาย -อิตติ อพภิญญาสิ.

อลญฺตุโร จ ปนายสฺมา นนโท อรหตํ โหสิ.

อลเถกา เทวตา รตฺติภาเค สกฺลํ เขตวณํ โอภาเสตวา สตถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อาโรเจสิ

“อายสฺมา ภนฺเต นนโท ภควโต ภาตา มาตฺตจฺจาปฺตโต

อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ -อิตติ.

๑ กกฺกุปาทานีติ รตฺตวณฺณตฺตาย ปาราวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิยมฺปน กุกฺกุปาทานีติ ทิสฺสติ.

๒ ม. ย. วา. ปาลิยมฺปิ วาติ ทิสฺสติ.



ภควโตปิ โข ญาณ อุตปาที

“นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐฐว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฉิกตวา อุปสมบชช วิหระตี -อิตี.

โสพายสฺมา ตสฺสา รตติยา อจฺเจเนน ภควนฺตํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฐิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสฺตานิ ปฐิลาภาย กกุฏปาทานํ,  
มฺยจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสฺมา ปฐิสฺสวา -อิตี.

“มยาปิ โข เต นนท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิต

‘นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐฐว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฉิกตวา อุปสมบชช วิหระตีตี  
เทวตาปิ เม เอตมตถ อโรเจสิ

‘อายุสฺมา ภนฺเต นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐฐว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฉิกตวา อุปสมบชช วิหระตีตี.  
ยเทว โข เต นนท อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสฺมา ปฐิสฺสวา -อิตี.

อถโย ภควา เอตมตถ วิทิตวา ตาย เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทานสิ

“ยสฺส ตินฺนโณ กามปงฺโก มทฺทิตโต กามกณฺฐโก  
โมหกขมฺนูปตฺโต สุขทุกฺเข น เวระตี -อิตี.

[พระนันทะถูกฟุ้ง]

อถกทิวสํ ภิกฺขุ อายุสฺมนนฺตํ นนทํ ปุจฺฉิสฺส “อาวุโส นนท ปุพฺเพ ตวํ ‘อุกกณฺฐิตมฺหิตี วเทสิ อิทานิ เต กถํ -อิตี.

“นตฺถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโย -อิตี.

ตํ สุตวา ภิกฺขุ “อภฺตํ อายุสฺมา นนโท กเถตี อญฺญํ พยากรโธติม

อตีตทิวเสสฺส ‘อุกกณฺฐิตมฺหิตี วตฺวา อิทานิ ‘นตฺถิ เม คิหิภาวาย อาลโยติ กเถตี -อิตี วตฺวา  
คนตฺวา ภควโต เอตมตถ อโรเจสิ.

ภควา “ภิกฺขเว อตีตทิวเสสฺส นนทสฺส อตตภาโว ทฺวจฺจนนเคหสทิสฺส อโหสิ, อิทานิ สฺวจฺจนนเคหสทิสฺส ชาโต,

อโย ทิ ทิพฺพจฺจรานํ ทิฏฺฐกกาลโต ปญฺญาช ปพฺพชิตกิจจสฺส มตถกํ ปาเปตฺตํ วายมฺนโต ตํ กิจจํ ปตฺโต -อิตี วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“ยถา อคฺคาร์ ทฺวจฺจนนํ วุฏฺฐิ สมตีวิชฺฆตี  
เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ ราโค สมตีวิชฺฆตี.  
ยถา อคฺคาร์ สฺวจฺจนนํ วุฏฺฐิ น สมตีวิชฺฆตี  
เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ ราโค น สมตีวิชฺฆตี -อิตี.

[แก้บรรณ]

ตตถ “อคฺคาร์ -อิตี: ยงฺกิญฺจิ เคหํ.

ทฺวจฺจนนํ -อิตี: วิรจฺจนนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

**สมตวิษณติ** -อติ: วสสวุญฺญิ วิณิวิษณติ.

---

**อภาวิต** -อติ: ตํ อคารํ วุญฺญิ วิย ภาวนารหิตตตตา อภาวิต จิตตํ ราโค สมตวิษณติ,  
น เภวลํ ราโคว, โทสโมหมานาทย สพพุกกิเลสา ตถารูป จิตตํ อตวิษณติเยว.

---

**สุภาวิต** -อติ: สมถวิปสสนาภาวนาหิ สุภาวิต,  
เอวรูป จิตตํ สุจจนนํ เคหํ วุญฺญิ วิย ราคาทโย กิเลสา อตวิษณติตุํ น สกโกนติ -อติ.

---

คาถาปริโยสาเน พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสุ.

---

มหาชนสส สาคติกา เทสณา อโหสิ.

---

### [พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกขุ ฌมมสภายํ กถํ สมุญฺฐาเปสุํ

“อาวุโส พุทฺธา จ นาม อจฺจริยา, ชนปทกฺลยาณิํ นิสฺสาย อุกกณฺฐิตุํ นามายสฺมา นนฺโท,  
สตุถารธา เทวจฺจรา อามิสํ กตฺวา วินีโต -อติ.

---

สตุถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺสิณฺนา -อติ ปุจฺจติว “อิมาย นาม -อติ วุตเต

“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคามเนน ปโลเมตฺวา วินีโตเยว -อติ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺ อตฺตํ อหาริ

---

### [บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตีเต, พาราณสียํ พุทฺหมตฺเต รชฺชํ กาเรนฺเต, พาราณสีวาสิ กปฺปกิ นาม วาณิโซ อโหสิ.

---

ตสฺเสโก คทรโก กุมภการํ วหติ.

---

ทิวเส ทิวเส สตฺต โยชนานิ คจฺจติ.

---

โส เอกสมิํ สมเย คทรภการเกหิ ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา ยาว ฆนฺทสฺส วิสฺสชฺชนา คทรภํ วิจฺริตุํ วิสฺสชฺเชสิ.

---

อถสฺส โส คทรโก ปรีชาปฏิญฺฐู จรมาโน เอกํ คทรภิํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิ.

---

สา เตน สหิํ ปฐิสฺนถารํ กโรนฺตี อห “กุโต อาคโตสิ -อติ.

---

“พาราณสีโต -อติ.

---

“เคน กมฺเมน -อติ.

---

“วาณิชกมฺเมน -อติ.

---

“กิตฺตํ การํ วหสิ -อติ.

---

“กุมภการํ -อติ.

---

“เอตตํ ภาวํ วหนโต กติโยชนานิ คจจสิ -อติ.

“สตตโยชนานิ -อติ.

“คตฏฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมมํ วา ปิฏฐิปริกมมํ วา กโรนตี อตถิ -อติ.

“นตถิ ภาทเท -อติ.

“เอวํ สนเต มหาทุกขํ อนุโภสิ -อติ.

กิญจาปี हि तिरज्जानकदानं पाथปริกมาतिकारโก नाम नตถि, गामस्योद्येचनम्मान्तं एवरूपं गेहे.

โส तससा गद्य उकुण्ठितो.

กปโปโกปี ภาณํ วิสซชเชตวา ตสส สนตํ ภาณตวา “เอहि दात कमिस्साम -อติ อาห.

“คจจถ ตุมहे, นานํ कमिस्सामी -อติ.

ओ नं पुनपुनं याजित्वा “अनिज्जन्दं नं भायेत्वा नेस्सामी -อติ जिन्देत्वा อิมं काถमाह

“ปโตหนเต กริสสามิ สญฉินทิสสามิ เต กายํ	โสฬสงคฺคฺลิกณฺฏกํ เอวํ ชานาหิ คทรภ -อติ.
---	---

तं सुत्वा कत्रभो “एवํ सनते, अहिं ते कत्तपप्पं चानिस्सामी -อติ वत्वा อิมं काถमाह

“ปโตทम्मเม กริสสสิ ปุโรโต ปติฏฐहितวาน ภาณํ <sup>๑</sup> เต ปาตยิสสามิ <sup>๒</sup>	โสฬสงคฺคฺลิกณฺฏกํ อุทฺธริตวาน ปจจโต เอวํ ชานาหิ กปปก <sup>๓</sup> -อติ.
--	---

तं सुत्वा वाणिञ्च “गेन नु चो कारेणเนส मं एवํ वत्ति -อติ जिन्देत्वा อितो จितो จ โอลเณโต तं कत्रภिं तิสวา

“อิมาย เอส เอวํ สิขขาปีโต ภวิสสติ ‘เอวรूपิ นาม เต คทรภิ อาเนस्सामीติ มาตุคามเน तं ปโลเกตวา नेस्सामी -อติ जिन्देत्वा  
อิมं काถमाह

“จตุปปที สงขมุขี ภริยํ เต อานยิสสามิ	นารี สพพงคฺโสภินี เอวํ ชานาหิ คทรภ -อติ.
---	---

तं सुत्वा तुग्गुจितโต कत्रभो อิมं काถमाह

“จตุปปที สงขมุขี ภริยํ मे อานยิสสสิ กปปก ภियโย कमिस्सामी	นารี สพพงคฺโสภินี เอวํ ชานาหิ กปปก โยชนานิ จตฺททส -อติ.
--	---

๑ ส. ม. ย. หนต.

๒ ส. สวยิสสามิ.

๓ ส. ม. ย. กปปก.

อด นั กปปโก “เตนที เอหิ -อิติ คเหตุวา สกฐฐานั อคมาสี.

---

โส กติปาหจเจเนน ตั อาท “นनु มั ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามีติ อโวจตุถ -อิติ.

---

“อาม วุตตัม, นานั อตตโน กถั ภินทิสสามิ, ภริยนเต อานยิสสามิ,  
วภูณั ปน ตุยหึ เอกกสเสว ทสสามิ, ตุยหึ อตตโน<sup>๑</sup> ทุตยิสส ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสี,  
อุภินันั โว สัวาสมนุวาย ปุตตูปิ ชายิสสนติ, เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุยหึ ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสี -อิติ.

---

คทรโภ, ตสมึ กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

---

สตุถา อิมั ธมมเทสนั อาทริตวา “ตทา ภิกขเว คทรภี ชนปทกถยาณิ อโหสิ, คทรโภ นนโท, วาณิโซ อหเมว,  
เอวั ปุพเพเปส มया มาตุคามเนน ปโลเกตวา วินีโต -อิติ ชาคัง นิฐฐาเปสิ -อิติ.

---

นนทตเถรวตถุ.

---

---

๑ ม. ตุยหึ เวตตณั ทุตยิสส ปโหตุ วา มา วา สึ. ตุยหึ ปน อคตทุตยิสส.

## ๑๐. จุฬทสุกริวตถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจติ -อิติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวหฺวเน วิหฺรณโต จุฬทสุกริกั นาม อารพภ กเถสิ.

### [นายจุนทะเลียงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส กิร ปญจปณณาส วสฺसानิ สุกเร วธิตฺวา ชาทฺนโต จ วิกกิณฺนโต จ ชีวิทํ กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกฺเขน วีหิ อาทาย ชนปทํ คนฺตฺวา เอกนาฬิทฺวินาฬิมิตฺเตน คามสุกรโปตฺเท กิณฺติวฺวา สกฺกั ปุเรตฺวา อาคนฺตฺวา  
ปจฺฉานิเวสเน วชั วีย เอกภูฏานั ปริกฺขิปิตฺวา ตตฺถเว เตสํ นิวาปํ โรเปตฺวา,  
เตสุ นานาคจฺเณ จ สรีรวลลยฺชยจฺ ชาทิตฺวา วทฺตมิเตสุ,  
ยํ ยํ มาเรตฺกามो โหติ, ตํ ตํ อาพาทเน นิจฺจลํ พฺนุติวฺวา สรีรมัสสฺส อุทฺธุมายิตฺวา พฺลภาวตฺถํ จตฺรสมฺมุคฺคเรณ โปเถตฺวา  
“พฺลหมัสสฺส ชาโต -อิติ ญฺตฺวา มุขํ วิวริตฺวา ทนฺตฺนตฺเร ทณฺตํ ทตฺวา โลหนานาฬิยา ปกฺกภูฏิตฺถํ อุมฺโหทํ มุเข อาสิญฺจติ.

ตํ กุจฺฉิยํ ปวิสิตฺวา ปกฺกภูฏิตฺถํ กสิสํ อาทาย อโรภาเคน นิภฺขมิตฺวา,  
ยาว โถกํ กสิสํ อตฺถิ, ตาว อาวสิลํ หุตฺวา นิภฺขมฺติ,  
สุทฺเธ อุทฺเธ, อจฺฉํ อนาวสิลํ นิภฺขมฺติ.

อถสฺส อวเสสํ อุทํ ปิฏฺฐิยํ อาสิญฺจติ.

ตํ กาทฺพจมฺมํ อุปฺปาเตตฺวา คจฺฉติ.

ตโต ตินฺนุกาย โลมานิ ฌาเปตฺวา ตินฺนุเหเน อสินา สีสํ ฉินฺทติ.

ปคฺขรณฺตํ โลหิตํ ภาชเนน ปฏิกฺคเหตฺวา มัสํ โลหิตฺเตน มทฺทิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตทารมฺชเณ นิสิโน ชาทิตฺวา เสสํ วิกกิณฺนาติ.

ตสฺส อิมิณา นิยาเมเนว ชีวิทํ กปเปตฺสส, ปญฺจปณณาส วสฺसानิ อติภฺกนฺตานิ.

ตถาคเต จุฬทสุกริวตถุ, เอกทิวสปี ปุปฺพมฺภูฏิมิตฺเตน ปุชา วา กฺกฺจฺจุมฺมตฺตภิกฺขาทานํ วา อญฺญํ วา กิณฺจิจิ ปุณฺญํ นาม นานาฬิ.

อถสฺส สรีเร โรโค อุปฺปชฺชิ.

### [อเวจฺนร ก้อนยิ่งกว่าไพรรมดา]

ชีวนตฺสเสว อวีจิมหานิรยสนฺตาโป อุปฺภฺรฺหิ.

อวีจิสฺนตาโป นาม โยชนสฺเต ฐตฺวา โอลเณตฺสส อกฺขิณี ภินฺทสมฺตโถ ปรีฬาโห โหติ.

วุดตฺมปี เจตํ

“สมฺนตา โยชนสฺตํ ฝริตฺวา ตินฺนุฏฺติ สพฺพทา -อิติ.

นาคเสนตเถเรน ปนสส ปากติกออคคิสนตาปโต อธิมตตตาย อยมุปมา วุตตา  
“ยถา มหาราช กุฎาคารมตโต ปาสาโณปิ นริยอคคิมหิ ปกขิตโต ขณน วิลยํ คจจติ,  
นิพพตตสตา ปเนตถ กम्मพเลน มาตุกัจฉิตตา วिय น วิสยนติ -อิตติ.

---

### [นายจันทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมิ สนตาเป อุปลุกฺขิตเต, กम्मสริกขโก อากาโร อุปุปชชิตติ.

---

เคหมชฌเยว สุกรรวรํ รวิตวา ชนฺนุกเกหิ วิจรรนโต ปุรตถิมวตถุมปิ ปจฉิมวตถุมปิ คจจติ.

---

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิทหนติ.

---

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

---

โส วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

---

สมนตา สตตสุ ชเรสุ มนุสสา นิตฺทํ น ลภนติ.

---

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนํ นินวาเรตุ อสกโกนโต สพโพ เคหชน,  
ยถา อนโต ลูโต พหิ วิจรรติ น สกโกติ, ตถา เคหทวารานิ ปิททิตวา พหิเคหํ ปริวาเรตวา รกฺขนโต อจจติ.

---

### [เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นริยสนตาเปเน วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

---

เอวํ สตต ทิวसानิ วิจรรติวา อฏฐเม ทิวเส กาลํ กตวา อวิจิมหานิรเย นิพพตติ.

---

อวิจิมหานิรโย เทวทูตสุตตนฺเตเน วณฺเณตพโพ.

---

### [พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล]

ภิกขุ ตสส ชรทวารเณ คจจณฺดา ตํ สทฺทํ สุตวา “สุกรสทฺทเทติ สณฺญโน หุตวา วิหารํ คนฺตวา สตถุ สนฺติเก นิสินฺนา เอวมาหํสุ  
“ภนฺเต จันทสุกริกสส เคหทวารํ ปิททิตวา สุกฺรานํ มาริยมานานํ, อชฺช สตตโม ทิวโส, เคเห กาจิ มงฺคลกิริยา ภวิสฺสตี มณฺเญ  
เอตตเก นาม ภนฺเต สุกเร มาเรณตสส เอกมปิ เมตตจิตตํ วา การุญญํ วา นตถิ,  
น จ วต โน เอวรูปํ กกฺขโฬ ผุโส สตโต ทิฏฐูปฺโพ -อิตติ.

---

สตา “น ภิกฺขเว โส อิม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ, กम्मสริกขกํ ปนสส อุทปาติ, ชีวนตสเสว อวิจิมหานิรยสนตาไป อุปลุกฺขาสี,  
โส เตเน สนตาเปเน สตต ทิวसानิ สุกรรวรํ รวนโต อนโตเนเวสเน วิจรรติวา อชฺช กาลํ กตวา อวิจิมหิ นิพพตโต -อิตติ วตวา  
“ภนฺเต อิช โลก เอวํ โสจิตฺวา ปุน คนฺตวา โสจณฺฐาเนเยว นิพพตโต -อิตติ วุตเต,  
“อาม ภิกฺขเว ปมตโต นาม คหฺนุสฺสึ วา โทตฺถุ ปพฺพชิตฺวา วา อุภยตถ โสจติเยว -อิตติ วตวา อิมํ คาถมาห

---

“อิช โสจติ เปจฺจ โสจติ

ปาปการี อุภยตถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหณญติ  
ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปาปการี -อติ

นนานปปการสส ปาปกम्मสส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยาณํ, กตํ เม ปาปํ -อติ เอกเสเนว มรณสมเย อิช โสจติ,  
อิทมสส กम्मโสจนํ;

วิปากํ อนุภวนโต ปน เปจจ โสจติ, อิทมสส ปรโลเก วิปากโสจนํ;

เอวํ โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสุกริวโกปี โสจติ.

---

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ: อตตโน กิลิฐุมกम्मํ ปสสิตวา โสจติ, นานปปการํ วิลปนโต วิหณญติ กิลมตี -อติ.

---

คาถาปริโยसानเน พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

---

มหาชนสส สาทถิกา เทสนา ซาตา -อติ.

---

จันทสุกริวตถุ.

---

## ๑๑. ฌมมิกอุปาสกาวตถุ.

“อิธ โมหติ เปจจ โมหติ -อิติ อิมิ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ฌมมิกอุปาสกํ อารพภ กเถสิ.

### [อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย]

สาวตถิยํ กิร ปญจสตา ฌมมิกอุปาสกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอเกกสส ปญจ ปญจ อุปาสกสตานิ ปริวาร.

โย เตสํ เชฏฐโก ตสส สตต ปุตตา สตต ธีตโร.

เตสุ เอเกกสส เอเกกา สลากยาคุ สลากภตตํ ปกขิกภตตํ สงฆภตตํ อุโปสถิกภตตํ อากนตฺกภตตํ วสสวาสิกํ อโหสิ.

เตปิ สพเพว อนุชาตปุตตา นาม อเหตุ.

อิติ “จุททสนนํ ปุตตานํ ภริยาย อุปาสกสส -อิติ โสฬส สลากยาคุอาทีนิ ปวตตนติ.

อิติ โส สปุตตทาโร สีลวา กลยาณธมโม ทานสวิภาครโต อโหสิ.

อถสส อปรภาเค โรโค อุปปชช.

อายุสงฆาโร ปริहाย.

### [อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม]

โส ฌมมํ โสตุกาโม “อญฺญ วา เม โสฬส วา ภิกขุ เปเสถ -อิติ สตถุ สนตํ ปิถนิ.

สตถา ภิกขุ เปเสสิ.

เต คนตวา ตสส มญจํ ปริวารตวา ปญญุตเตสุ อาสเนสุ นิสินนา

“ภนเต อยยานํ เม ทสสนํ ทูลลภํ ภวิสสตี ทุพพโลมติ เอกํ เม สุตตํ สขมายน -อิติ วุตตา

“กตรํ สุตตํ โสตุกาโม อุปาสก -อิติ, สพพพุธานํ อวิชิตํ สติปญฺฐานสุตตํ -อิติ วุตเต,

“เอกายโน อยํ ภิกขเว มคโค สตตานํ วิสุทฺธิยา -อิติ สุตตนตํ ปญฺญเปสฺสุ.

### [เทวดานำธมมารับอุบาสกไปเทวโลก]

ตสมิ ขณ ฉหิ เทวโลเกหิ สพพาลงการปญฺนิมิตฺตา สหสฺสสินธวุตฺตา ทิยทฺมโยชนสติกา ฉ รธา อาคมฺสิ.

เตสุ จิตฺตา เทวตา “อมฺหากํ เทวโลกํ เนสสาม, อมฺหากํ เทวโลกํ เนสสาม,

อมโภ มตฺติกภาชนํ ภินฺทิตวา สุวณฺณภาชนํ คณฺหนโต วิย อมฺหากํ เทวโลเก อภิมิตฺตํ อิธ นิพพตฺต -อิติ” วทิสฺสุ.



อุบาสโก ฌมมสฺสวณฺนตฺรํ อนิจฺจนฺโต “อาคเมถ, อาคเมถ -อิติ อาห.

---

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกขุ “อมเห วทติ -อิติ สณฺญา ย ตฺวณฺหิ อหฺสฺสุ

---

อถสฺส ปุตฺตธีโร “อมหากํ ปิตา ปุพฺเพ ฌมมสฺสวณฺน อตฺตโต อโหสิ,  
อิทานิ ปน ภิกขุ ปกโกสาเปตฺวา สขุณฺณํ กาทฺเรตฺวา สยเมว วาเรติ, มรณสฺส อภายนกสฺสโต นาม นตฺถิ -อิติ วิรวิสุ.

---

ภิกขุ “อิทานิ อนโนกาโส -อิติ อุกฺกุณฺณายาสนา ปกฺกมฺมฺสุ.

---

อุบาสโก โถกํ วิตฺตินาเมตฺวา สตี ปฏฺฐิตฺวา ปุตฺเต ปุจฺฉิ “กสฺมา กนฺทถ -อิติ.

---

“ตาท ตฺวมเห ภิกขุ ปกโกสาเปตฺวา ฌมฺมํ สฺสวณฺนตา สยเมว วารยิตฺถ,  
อถ มยํ ‘มรณสฺส อภายนกสฺสโต นาม นตฺถิตฺติ กนฺทิมฺหา -อิติ.

---

“ออยฺยา ปน กุหิ -อิติ.

---

“‘อนโนกาโสติ อุกฺกุณฺณายาสนา ปกฺกนฺตา ตาท -อิติ.

---

“นาหํ อยฺเยหิ สหฺธิ กเถมิ -อิติ.

---

“อถ เกน สหฺธิ กเถถ -อิติ.

---

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงฺกริตฺวา อาทาย อากาเส ฐุตฺวา ‘อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิ, อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิตฺติ  
สทฺทํ กโรณฺติ, ตาหิ สหฺธิ กเถมิ -อิติ.

---

“กุหิ ตาท รธา, น มยํ ปสฺสาม -อิติ.

---

“อตฺถิ ปน มยํ คณฺถิตานิ ปุพฺพานิ -อิติ.

---

“อตฺถิ ตาท -อิติ.

---

“กตโร เทวโลโก รณฺณีย -อิติ.

---

“สพฺพโพธิสฺสตาณํ พุทฺธมาตาปิตฺูนญจ วสนฺนุณฺณํ ตฺสิตฺถวณฺนํ รณฺณียํ ตาท -อิติ.

---

“เตนหิ ‘ตฺสิตฺถวณฺนโต อาคตฺรเถ ปุพฺพทามํ ลคฺคตฺตฺติ ปุพฺพทามํ ชิปถ -อิติ.

---

เต ชิปฺปฺสุ.

---

ตํ รถฺฐเร ลคฺคิตฺวา อากาเส โอลมฺพิ.

---

มหาชนฺโน ตเทว ปสฺสตี, รณํ น ปสฺสตี.

---

อุปาสโก “ปัสสเถตํ ปุพฺพทามํ -อิติ วตฺวา, “อาม ปสฺสาม -อิติ วุตฺเต,  
“เอตํ ตฺสึตถาวนโต อากฺตรเถ โอลมฺพติ, อหํ ตฺสึตถาวนํ คจฺฉามิ, ตุมฺहे มา จินฺตยิตถ,  
มม สนฺติเก นิพฺพตฺติตฺตูกามา หุตฺวา มยา กตฺนียาเมเนว ปุณฺณานิ กโรธ -อิติ วตฺวา กาลํ กตฺวา  
ตฺสึตถาวนโต อากฺตรเถ ปตฺติภฺรฺฐาสึ.

---

ดาวทเวสส ติวาตฺตปฺปมาโณ สภฺรฺฐิสภฺรฺฐาราลงการปภฺรฺมณฺทิตโต อตฺตภาโว นิพฺพตฺติ.

---

อจฺฉราสหสฺสํ ปริวารสึ.

---

ปญฺจวิสฺตึโยชนิกํ รตฺนวิมานํ ปาตฺรโหสิ.

---

เตปิ ภิกฺขุ วิหารํ อนุปฺปตฺเต สตฺธา ปุจฺฉิ “สุตฺตา ภิกฺขเว อุปาสเกน ธรรมเทสนา -อิติ.

---

“อาม ภนฺเต, อนฺตราเยว ปน ‘อากฺเมเถติ วาเรสิ, อถสฺส ปุตฺตธึตโร กนฺทิสฺสุ,  
มยํ ‘อิทานิ อโนกาโสติ อภฺรฺฐายาสนา นิภฺชนตา -อิติ.

---

“น โส ภิกฺขเว ตุมฺहेสิ สหฺธิ กเถสิ, ฉหิ ปน เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงกริตฺวา อาหริตฺวา ตํ อุปาสกํ ปกฺโกสิสฺสุ,  
โส ธรรมเทสนาย อนฺตรายํ อนิจฺฉนฺโต ตาหิ สหฺธิ กเถสิ -อิติ.

---

“เอวํ ภนฺเต -อิติ.

---

“เอวํ ภิกฺขเว -อิติ.

---

“อิทานิ กุหิ นิพฺพตฺโต -อิติ.

---

“ตฺสึตถาวเน ภิกฺขเว -อิติ.

---

“ภนฺเต อึช ญฺาติมฺชเฒ โมทฺมาโน จริตฺวา ปุณฺ โมทฺนภฺรฺฐาเนเยว นิพฺพตฺโต -อิติ.

---

“อาม ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา หิ คหฺภฺรฺฐา วา ปพฺพชิตา วา สพฺพตฺถ โมทฺนติเยว -อิติ วตฺวา อิมํ คาถมาท

---

“อึช โมทฺติ เปจฺจ โมทฺติ  
กตฺปุณฺโณ อุกฺยตฺถ โมทฺติ  
โส โมทฺติ โส ปโมทฺติ  
ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน -อิติ.

[แก้บรรณ]

ตตฺถ กตฺปุณฺโณ -อิติ: นานปฺปการสฺส กุสลสฺส การโก ปุคฺคโล

“อกตํ วต เม ปาปํ, กตํ วต เม กลฺยาณํ -อิติ อึช กมฺมโมทฺเนน โมทฺติ, เปจฺจ วิปากโมทฺเนน โมทฺติ, เอวํ อุกฺยตฺถ โมทฺติ นาม.

---

กมฺมวิสุทฺธิ -อิติ: ธรรมิกอุปาสโกปิ อตฺตโน กมฺมวิสุทฺธิ ปุณฺณกมฺมสมฺปตฺตี ทิสฺวา กาลกิริยโต ปุพฺเพ อึช โลเกปิ โมทฺติ,  
กาลํ กตฺวา อิทานิ ปโรโลกิปี ปโมทฺติ อตฺติโมทฺติเยว -อิติ.

---

ขอ. บาลี ภา.๑ หน้า ๙๙ • ๑๑. ฌมมิกอุปาสกวัตถุ. • [แก้อรธ]

---

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อเหตุ.

---

มหาชนสส สาคติกา ฌมมเทสนา ซาตา -อิติ.

---

ฌมมิกอุปาสกวัตถุ.

---

## ๑๒. เทวทศตวตถุ.

“อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ -อิติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตถา เซตวเน วิหรนฺโต เทวทศตํ อารพฺภ กเถสิ.

### [เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทศตสฺส วตถุํ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย ยาว ปฐฺวิปฺเวสนา เทวทศตํ อารพฺภ ภาสิตานิ สพฺพานิ ชาตคานิ วิตถาเรตฺวา กเถติ.

อโย ปเนตถ สงฺเขโป

สตถริ อนุปิโย นาม มลลानํ นิคมํ ตํ นิสฺสาย อนุปิยมพฺเวเน วิหรนฺเตยฺว, ตถาคตสฺส ลกฺขณปฏฺิกคฺคฺหนทิวเสยฺว  
อสีติสฺสสฺสเสหิ ญาติกฺกุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พุทฺโธ วา ชตฺติยปริวารโ วิจฺริสฺสตี -อิติ อสีติสฺสสฺสปฺตฺตา ปฏฺิณฺญาตา.

เตสุ เยภฺยเยเน ปพฺพชิตฺสุ, “ภทฺทียราชา น อนฺรุทฺธํ อานนฺทํ ภคฺํ กิมพิลํ เทวทศตํ -อิติ อิเม ฉ สกฺเก อปพฺพชนฺเต ทิสฺวา  
“มโย อตฺตโน ปฺตฺเต ปพฺพชเฆม, อิเม ฉ สกฺกา น ญาตกา มณฺเญ, ตสฺมา น ปพฺพชนฺตี -อิติ กถํ สมนฺนฺธาเปสิ.

อถ มหานาโม สกโก อนฺรุทฺธํ อฺปสงฺกมิตฺวา “ตาท อมฺหากํ กุลา ปพฺพชิตฺ นตฺถิ, ตวํ วา ปพฺพช อหํ วา ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ อาห.

โส ปน สุขฺมาโล โหตี สมนฺนโกโค “นตฺถิ -อิติ วจนมฺปิ เตเน น สุตฺพุพฺพิ.

เอภทิวสํ หิ เตสุ ฉสุ ชตฺติเยสุ คฺุฬกัิฬาย กัิฬนฺเตสุ, อนฺรุทฺโธ ปูเวเน ปราชิโต ปวตฺถาย ปหิณฺนิ.

อถสฺส มาตา ปูเว สขเซตฺวา ปหิณฺนิ.

เต ชาทิตฺวา ปน กัิฬีสุ.

ปุนปฺปุนํ ตสฺเสว ปราชโย โหตี.

มาตา ปนสฺส ปหิเต ปหิเต, ติกฺขตฺตุํ ปูเว ปหิณฺนิตฺวา จตฺตถวาทเร “ปูวา นตฺถิ -อิติ ปหิณฺนิ.

โส “นตฺถิ -อิติ วจนสฺส อสฺสตฺพุพฺพตฺตา “เอสาเปกา ปูววิกิตฺ ภาวิสฺสตี -อิติ มณฺญมาโน “นตฺถิปูวเมว อาทฺรธ -อิติ เปเสสิ.

มาตา ปนสฺส, “นตฺถิปูวํ กิโร อโยเย เทถ -อิติ วุตฺเต,

“มม ปฺตฺเตเน นตฺถิตฺติ ‘ปหํ น สุตฺพุพฺพิ, อิมินา ปน อฺปาเยเน เอตมตฺถํ ชานาเปสฺสามิ -อิติ  
ตฺจจฺฉํ สฺวณฺณปาตี อณฺญาเย สฺวณฺณปาตีเย ปฏฺิกฺขชิตฺวา เปเสสิ.

นคฺรปฺริคฺคาหิกา เทวตา จินฺเตสิ

“อนฺรุทฺธสฺสเกเน อนนฺนการกาเล อตฺตโน ภาคมตฺตํ อฺปฏฺิฏฺฐปจฺเจกพฺุทฺธสฺส ทตฺวา

“นตฺถิตฺติ เม วจนสฺส สวณํ มา โหตุ, โภชนปฺปตฺติฏฺฐานชานนํ มา โหตุตี ปตฺถนา กตา,

สจายํ ตฺจจฺฉปาตี ปสฺสิสฺสตี, เทวสมาคมํ ปวิสฺตุํ น ลภิสฺสาม, สีสมฺปิ โน สตฺตธา ผลเยย -อิติ.

อถ นํ ปาตี ทิพฺพปฺุเวหิ ปุณฺณํ อํกฺสุ.

ตสสา คพมณฑลเ รฐเปตวา อุกฆาฏิตมตตาย, ปุวคนุโธ สกถนครี ฉาเทตวา ฐีโต.

---

ปุวชนนํ มุเข ฐฐิตมตตเมว สตตรสหรณีสหสสานิ อนุฟรี.

---

โส จินเตสิ “นาหํ มาตุ ปิโย, เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตติปุวณนาม น ปจि, อีโต ปฏฐาย อณญํ ปุवं น ขาทิสสามิ -อิตติ  
เคหํ คนตวา มาตรํ ปุจฉิ “อมม ตุมหากํ อหํ ปิโย, อปปิโย -อิตติ.

---

“ตาท เอกกชโน อุกชิ วिय หทยํ วिय จ อติปิโย เม -อิตติ.

---

“อถ กสมา เอตตํ กาลํ มยหํ นตติปุवं น ปจิตถ อมม -อิตติ.

---

สา จุลลุปฏฐากํ ปุจฉิ “อถถิ กิลจิ ปาติยํ ตาท -อิตติ.

---

“ปริปุณณา อยเย ปาตี ปุเวหิ, เอวรुปา ปุวา นาม เม น ทิฏฐุปุพพา -อิตติ.

---

สา จินเตสิ “มยหํ ปุตโต ปุณญวา กตาภินิหารโ ภวิสสตี, เทวตาหิ ปาตี ปุเรตวา ปหิตา ภวิสสนตี -อิตติ.

---

อถ นํ ปุตโต “อมม อีโต ปฏฐายาหํ อณญํ ปุวณนาม น ขาทิสสามิ, นตติปุวเมว ปเจยยาสี -อิตติ.

---

สาปิสส ตโต ปฏฐาย “ปุवं ขาทิตุกาโมเมหิ -อิตติ วุตเต, ตจจณปาติเมว อณญาย ปาติยา ปฏิกุชชิตวา เปเสสิ.

---

ยว อคารมชณเ วสี, ตาวสส เทวตา ทิพพปุเว ปหิณิสฺ.

---

### [เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนโต ปพพชชนนาม ก็ ขานิสสตี, ตสมา “กา เอสา ปพพชชา นาม -อิตติ ภาตฺรํ ปุจฉิตวา  
“โอหาริตเกสมสสุณา กาสายนิวตถน กฏฐตถเร วา วิทลมถจเก วา นิชชิตวา ปิณชาย จรณเตน วิหริตพพํ,  
เอสา ปพพชชา นาม -อิตติ วุตเต, “ภาตถิ อหํ สุขุมาโล, นาหํ สกขิสสามิ ปพพชิตุํ -อิตติ อาห.

---

“เตนหิ ตาท กมมนตํ อุกคเหตุวา ชรราวาสํ วส, น หิ สกกา อมहेสุ เอเกน อปปพชิตุํ -อิตติ อาห.

---

อถ นํ “โก เอส กมมนโต นาม -อิตติ ปุจฉิ.

---

ภตตภูฏานภูฏานปี อชานนโต กุลปุตโต กมมนตํ นาม ก็ ขานิสสตี.

---

### [เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภตฺร]

เอกทิวสํ หิ ตินณํ ขตติยานํ กถา อุกปาหิ “ภตตํ นาม กุหิ อุกฐหตี -อิตติ.

---

กิมพิโล อาห “โกฏฐุ อุกฐหตี -อิตติ.

---

อถ นํ ภทฺทโย “ตวํ ภตตสส อุกฐานภูฏานํ น ชานาสี, ภตตณนาม อุกชลิยํ อุกฐหตี -อิตติ อาห.

---

อนรุทโธ “ตุมहे เทวปี น ชานาถ, ภตตณนาม รตนมกุลาเย สุวณณปาติยํ อุกฐหตี -อิตติ อาห.

---

เตสุ กिर เอกทิวส์ กิมพิโล โภภูฏโต วิหี โอตาริยามาเน ทิสวา “เอเต โภภูฏเกเยว ชาตา -อิติ สณญี อโหสิ.

---

ภททีโยปี เอกทิวส์ อุกขลิโต ฆตตัม วทตฺถิมยานัม ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนัม -อิติ สณญี อโหสิ.

---

อนรุทฺเธน ปน เนว วิหี โภภูฏานตา น ฆตตัม ปเจนตา วา วทตฺถิมยานตา วา ทิฏฐุปฺพวา, วทตฺถิมยานตา ปน ปฺรโต รุฏิตเมว ปสฺสตี.

---

โส “ภุชิตฺตูกามกาเล ฆตตัม ปาตียํ อุฏฐหตี -อิติ สณญุมกาสิ.

---

เอวํ ตโยปี เต ฆตตฺตฺถุฏฐานฏฐานปี น ชานนตี.

---

เตนายํ “โก เอส กมฺมนโต นาม -อิติ ปุจฺฉิตวา “ปฐฺมํ เขตตัม กสาเปตพฺพนตฺตืออาทิกํ สํวจฺจเร สํวจฺจเร กตตพฺพํ กิจจํ สุตวา

“กทา กมฺมนตานํ อนโต ปญญาอิสฺสตี, กทา มยํ อปฺโปสฺสูกกา โภเค ภุชิสฺสาม -อิติ วตฺวา,

กมฺมนตานํ อปริยนตตาย อุกขาตาย,

“เตนหิ ตวญฺญเยว ฆราวาสํ วส, น มยหิ เอเตน อตฺโถ -อิติ วตฺวา

มาตฺรํ อุปสงฺกมิตวา “อนุชานาหิ มํ อมม, อหิ ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ วตฺวา ตาย ติกฺขตตฺตํ ปฏิกฺขิปิตวา,

“สเจ เต สหายโก ภทฺทियราชา ปพฺพชิสฺสตี, เตน สหี ปพฺพชาหิ -อิติ วุตเต,

ตํ อุปสงฺกมิตวา “มม โข สมม ปพฺพชชา ตว ปฏฺวิพฺพธา -อิติ วตฺวา ตํ นานปฺปการาหิ สณญาเปตวา

สตตฺตเม ทิวเส อตตนา สหี ปพฺพชตถาย ปฏฺวิญญู คณฺหิ.

---

### [อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภทฺทียอ สกฺยราชา อนรุทฺโธ อานนฺโท ภคฺ กิมพิโล เทวทตฺโต จ -อิติ อิม ฆ ขตฺติยา อุปาลิกปฺปกสฺตตมา

เทวา วิย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตตฺตํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวิตวา อูยยานํ คจฺจนฺตา วิย จตฺรจฺคินิยา เสนาย นิกฺขมิตวา

ปรวิสยํ ปตฺวา ราชานาย สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตวา ปรวิสยํ โอกกมฺมีสุ.

---

ตตถ ฆ ขตฺติยา อตตโน อารณฺยานิ โอมุญฺจิตวา ฆณฺฑิกํ กตวา

“หนฺนท ฆณฺฑ อุปาลิ นีวตตสฺสุ, อลํ เต เอตตํ ชีวีกาย -อิติ ตสฺส อทฺสุ.

---

โส เตสํ ปาพฺมุเล ปวตฺติตวา ปรีเทวิตวา เตสํ อาณํ อตฺติกมฺมิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุฏฐาย ตํ คเหตุวา นีวตฺติ.

---

เตสํ ทวิธา ชาตกาเล วณฺ ไรทนปฺปตฺตํ วิย ปฐฺวี กมฺปนาการปฺปตฺตา วิย อโหสิ.

---

อุปาลิกปฺปโกปี โลกํ คนฺตวา นีวตฺติตวา เอวํ จินฺตสิ

“จณฺชา โข สากิยา ‘อิมินา กุมารานิ นีปาติตาติ ฆาเตยฺยปี มํ,

อิม ทิ นาม สกฺยกุมารานิ เอวํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺชานานิ อารณฺยานิ เขพฺปิณฺฑํ วิย ฆทฺเทตฺวา ปพฺพชิสฺสนตี,

กิมจฺจํ ปนาหิ -อิติ จินฺตเตวา ฆณฺฑิกํ โอมุญฺจิตวา ตานิ อารณฺยานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิกา คณฺหนตฺตํ -อิติ วตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตวา เตหิ “กสมฺมา นีวตฺโตสิ -อิติ ปุฏฺฐุ ตมตฺถํ อารโรเจสิ.

---

### [ศากยะทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ]

อถ น เต อาทาย สตุถุ สนตีกิ คนตวา ภควนตัม วนทิตวา “มยฺ ภนเต สากิยา นาม มานนิสสิตา,  
อຍ္ อมหากิ ทิฆรตตํ ปริจารโก, อิมํ ปฐุมตริ ปพพาเชต, มยมสส อภิวาทนาทินิ กริสสาม, เหวโน มาโน นิมมาทยิสสตี -อิต  
วตวา ตํ ปฐุมตริ ปพพาเชตวา ปจฉา สยํ ปพพชิสฺสุ.

เตสุ อายสฺมา ภทฺทียเ อเนว อนตรวสเสน เตวิชฺโช อโหสิ.

อายสฺมา อนรุทฺโธ ทิพพจกฺขุโก หุตวา ปจฉา มหาปุริสวิตกกุสฺสตตํ สุตวา อรหตตํ ปาปุณฺนิ.

อายสฺมา อานนฺโท โสตาปตฺติมเล ปติภฺฐุทฺธิ.

ภคฺคฺเตโร จ กิมพิลตฺเตโร จ อปรภาเค วิปสฺสนํ วทฺตเมตฺวา อรหตตํ ปาปุณฺนิสฺสุ.

เทวทูตโต โปถุชฺชนิกํ อิทธิํ ปตฺโต.

### [พระเทวทูตแสดงฤทธิ์แก่ชาตศัตถุราชกุมาร]

อปรภาเค สตุถริ โภสมพิยํ วิหรนเต, สสาวกสงฺฆสฺส ตถาคตฺสส มหนฺโต ลากสฺกกาโร นิพฺพตฺติ.

ตตถ วตถเภสชฺชาทิตถตา มนุสฺสา วิหาริํ ปริสิตวา

“กฺุทฺธิ สตุถา, กฺุทฺธิ สาริปุตฺตเตโร, กฺุทฺธิ มหาโมคคฺคฺลลานตฺเตโร, กฺุทฺธิ มหาภกฺสสฺสปตฺเตโร, กฺุทฺธิ ภทฺทียตฺเตโร, กฺุทฺธิ อนรุทฺทตฺเตโร,  
กฺุทฺธิ อานนฺทตฺเตโร, กฺุทฺธิ ภคฺคฺเตโร, กฺุทฺธิ กิมพิลตฺเตโร -อิต อสฺตีมหาสาวกานํ นิสินฺนภฺฐานํ โอลเณตวา วิจรนฺติ.

“เทวทูตตฺเตโร กฺุทฺธิ นิสินฺโน วา สฺฐิตฺวา -อิต ปุจฉนฺโต นาม นตฺถิ.

โส จินฺตสิ “อหํ เอเตหิ สทฺธิเยว ปพฺพชิตฺโต, เอเตปิ ชตฺติยปพฺพชิตา, อหํปิ ชตฺติยปพฺพชิตฺโต,

ลากสฺกการหตฺถา มนุสฺสา เอเต ปริเยสนฺติ, มม นามํ คเหตวาปี นตฺถิ,

เกน นุ โข สทฺธิ อเกโต หุตวา กํ ปสาเทตวา มม ลากสฺกการํ นิพฺพตฺเตยฺย -อิต.

อถสฺส เอตทโหสิ “อຍ္ ราชา พิมพิสารโ ปฐุมทสฺสเนเนว เอกาทสนฺหุเตหิ สทฺธิ โสตาปตฺติมเล ปติภฺฐุทฺธิตฺโต,

น สกฺกา เอเตน สทฺธิ อเกโต ภวิตฺตุํ, โภสฺสรณฺญาปิ สทฺธิ น สกฺกา อเกโต ภวิตฺตุํ,

อຍ္ โข ปน รมฺโณ ปุตฺโต อชาตสตุทฺตุมาโร, กสฺสจि คุณฺโทสํ น ชานาติ, เอเตน สทฺธิ อเกโต ภวิสสามิ -อิต.

โส โภสมพิโต ราชคหํ คนตวา กุมารกวนฺณํ อภินิมฺมินิตวา จตฺตวาโร อาสิวิเส จตุสฺ หตฺถปาเทสุ เอกํ คีวาย พนฺธิตวา

เอกํ สีเส จุมพฺภกํ กตวา เอกํ เอกํสิ กริตวา อิมาย อหิเมชฺลา ย อาภาสโต โอรุยฺห อชาตสตุทฺตุสฺส อจฺฉนฺเต นิสิติตวา,

เตน ภีเตน “โกลิ ตฺวํ -อิต วุตฺเต, “อหํ เทวทูตโต -อิต วตวา

ตสฺส ภายวินฺทนตฺถํ ตํ อตฺตถาวํ ปฐิสฺสิหริตวา สงฺฆาภิปตฺตจิวรโร ปุโรโต ฐุตฺวา ตํ ปสาเทตวา ลากสฺกการํ นิพฺพตฺเตสิ.

### [พระเทวทูตพยายามฆ่าพระพุทธเจ้า]

โส ลากสฺกการาภิวุทฺธิตฺโต “อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปหริสฺสามิ -อิต ปาปกํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตวา สห จิตฺตูปฺปาเพน อิทธิํ ปหิรายิตวา

สตุถาริ เวฬุณฺวิหาเร สราชิกาย ปริสา ย รมฺมํ เทเสนตํ วนทิตวา อุกฺกุฏายาสนา อยฺชลิมฺปกคฺคยฺห

“ภควา ภนเต เอตริหิ ชินโณ วุฑฒิ มหาลโล อโปปัสสุโก ทิฏฐธมมสุขวิหาริ อนุยฺยชฺช,  
อหิ ภิกขุสงฆิ ปริหิสสามิ, นิยยาเทถ เม ภิกขุสงฆิ -อิติ วตฺวา สตถารา เขฬาสิกวาเพน อปสาเทตฺวา ปฏิกฺขิตฺโต  
อนตตมโน อิมิ ปฐุมิ ตถาคเต อาฆาตํ พนฺธิตฺวา อปกกมิ.

อถสฺส ภควา ราชคเห ปกาสนียกมมํ กอารสิ.

โส “ปริจฺจตฺโตทานิ อหิ สมณฺเณน โคตเมน, อิทานิสฺส อนตถํ กริสฺสามิ -อิติ อชาตสฺตถุํ อุปสงกมิตฺวา  
“ปุพฺเพ โข กุมาร มนุสฺสา ทิฑายุกา, เอตริหิ อปฺพายุกา, ฐานํ โข เปนตํ วิชชติ, ยํ ตวํ กุมารโรว สมานิ กาลํ กรายยาสิ,  
เตนหิ ตวํ กุมาร ปิตริํ หนตฺวา ราชา โหหิ, อหิ ภควนตํ หนตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสามิ -อิติ วตฺวา,  
ตสฺมิ รชเช ปติฏฺฐิตฺเต, ตถาคตฺสฺส วราย ปุริเส ปโยเชตฺวา, เตสุ โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา นิวตฺเตสุ, สยํ คิขฺมกฺกุฏํ อภิรุหิตฺวา  
“อหเมว สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวรฺเปสฺสามิ -อิติ สิลํ ปวิชฺฌิตฺวา รุหิรฺูปาทกมมํ กตฺวา  
อิมินาปิ อุปายเณ มาเรตุํ อสกโกณฺโต ปุณ นานาคิริ วิสฺสชฺชาเปสิ.

ตสฺมิ อากจฺจนเต, อานนฺทตฺเถโร อตตโน ชีวิตํ สตถุํ ปริจฺจชิตฺวา ปุโรโต อฏฺฐาสิ.

สตถา นาคํ ทเมตฺวา นครา นิภฺชมิตฺวา วิหาริ อากนฺตฺวา อนนฺทสฺสเสหิ อุปาสเกหิ อภิหฺมํ มหาทานํ ปรีภฺยชิตฺวา  
ตสฺมิ ทิวเส สนฺนิปตฺตานํ อฏฺฐารสโกฏฺฐิสฺงชาตํ ราชคหฺวาสนิํ อนุปุพฺพิถํ กเถสิ.

จตุรํสาตียา ปาณสฺสทฺธานํ ธมฺมาภิสฺมโย ชาโต.

“อโห มหาคฺุณ อายสฺมา อานนฺโท, ตถารูเป นาม หตฺถินาค อากจฺจนเต, อตตโน ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา สตถุํ ปุโรโต อฏฺฐาสิ -อิติ  
เถรสฺส คฺุณถํ สุตฺวา “น ภิกขเว อิทานฺเว, ปุพฺเพเปส มมตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺเวว -อิติ วตฺวา ภิกขุหิ ยาจิตฺโต  
จฺลลหํสมหาหํสกกกฺกฺกชาตกานิ กเถสิ.

### [กรรมชั่วของพระเทวทูต ปราบกัมมมหาชน]

เทวทูตตสฺสาปิ กมมํ เณว ตถา รณฺโณ มารูปิตตฺตา, น วรกานํ ปโยชิตตฺตา, น สิลาย ปวิฑฺฐตฺตา ปากฺกั อโหสิ,  
ยถา นานาคิริหตฺถิน วิสฺสชฺชิตตฺตา.

ตทา หิ มหาชน “ราชาปิ เทวทูตเตเนว มารูปิตโต, วรกาปิ ปโยชิตา, สิลापิ ปวิฑฺฐา,  
อิทานิ ปน เตน นานาคิริ วิสฺสชฺชชฺชาปิโต, เอวรूपิ นาม ปापิ คเหตฺวา ราชา วิจฺรติ -อิติ โกลาหลมกาสิ.

ราชา มหาชนสฺส ถถํ สุตฺวา ปณฺจ ถาลิปากสฺตานิ หราเปตฺวา น ปุณ ตสฺสุปฺภูฐานํ อคมาสิ.

นาคราชาสฺส กุลํ อุปคตสฺส ภิกขามตฺตมปิ นาทิสฺสุ.

### [พระเทวทูตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ]

โส ปรีหิณลาภสฺสกฺกาโร โกหฺณเณน ชีวิตฺกามา สตถาริ อุปสงกมิตฺวา ปณฺจ วตฺถุนิ ยาจิตฺวา ภควตฺวา

“อถ เทวทูต, โย อิจฺฉติ อารณฺญโก โหตุ -อิติ ปฏิกฺขิตฺโต

“กสฺสาวุโส วจณํ โสภณํ, กิ ตถาคตฺสฺส อุทาทุ มม,



อหิ ทิ อุกกภูวเสน เหว วทามิ

‘สาธ ภูนเต ภิกขุ ยาวชิว อรณญิกา อสสุ ปินทปาติกา ปัสสุลิกา รุกขมูลิกา มจจมนัส น ชาเทยยุ -อิติ,  
โย ทุกขา มุจจิตุกาโม, โส มยา สหธิ อากจจตุ -อิติ วตวา ปกคามิ.

ตสส วจัน สุตวา เอกจเจ นวปพพิชิตา มนทพพิธิโน

“กลยามัน เทวทตโต อาห, เอเตน สหธิ วิจริสสาม -อิติ เตน สหธิ เอกโตว อเหตุ.

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์]

อิติ โส ปณจสเทหิ ภิกขุหิ สหธิ เตหิ ปณจหิ วตถุหิ ลูขปฺปสนนํ ชนํ สลญาเปนโต กุเลสฺ วิญญาเปตวา ภูณชนโต  
สงฆเภทาย ปรกกมิ.

โส ภควตา “สจจํ กิร ตวํ เทวทตต สงฆเภทาย ปรกกมสิ จกฺกเภทาย -อิติ ปุณฺโณ “สจจํ ภควา -อิติ วตวา

“ครุโก โข เทวทตต สงฆเภทิตาเทหิ โอวทิตปิ สตถุ วจัน อนาทยิตวา ปกกนโต

อายสมนตํ อานนทํ ราชคเห ปินทาย จรนต์ํ ทิสวา

“อชชตคเคทานานํ อาวุโส อานนท อญญเตรว ภควตา อญญตร ภิกขุสงฆา อุโปสถํ กริสสามิ สงฆกมมํ กริสสามิ -อิติ อาห.

เถโร ตมตถํ ภควโต आरोเจสิ.

ตํ วิทิตวา สตถา อุปฺปนธมมสเวโค หุตวา “เทวทตโต สเทวกสส โลกสส อนตถนีสสิตํ อตตโน อวิจิมหิ ปจนกมมํ กโรติ -อิติ  
ปริวิตกเกตวา

“สุกรานิ อสารุณี

อตตโน อหิตานิ จ

ยํ เว หิตมฺจ สารุญจ

ตํ เว ปรมทุกกรํ -อิติ

อิมิ คาลํ วตวา ปุน อิมิ อุตานํ อุตานสิ

“สุกรํ สารุณา สารุ

สารุ ปาเปน ทุกกรํ

ปาปี ปาเปน สุกรํ

ปาปมริเยหิ ทุกกรํ -อิติ.

อถโย เทวทตโต อุโปสถทิวเส อตตโน ปริสาย สหธิ เอกมนตํ นิสิติตวา “ยสสิมานิ ปณจ วตถุนิ ขมนติ, โส สลากํ คณหตุ -อิติ  
วตวา, ปณจสเทหิ วชชิตฺตเกหิ นวเกหิ อปฺปกตถญญหิ สลากาย คหิตาย, สงฆํ ภินทิตวา เต ภิกขุ อาทาย คยาสิสํ อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตตถ คตถาวํ สุตวา สตถา เตสํ ภิกขุณํ อานยตถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตตถ คนฺตวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อิทธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนตา เต อมตํ ปาเยตวา  
อาทาย อากาเสนาคมิสฺสุ.

โกกาลิโกปิ โข “อุฏฐเหตี อาวุโส เทวทูต, นีตา เต ภิกขุ สารีปุตโตโมคคัลลานเหตี,  
นनु ตว มยา วุตโต ‘มา อาวุโส สารีปุตโตโมคคัลลานเหตี วิสสาสิ, ปาปิจฉา สารีปุตโตโมคคัลลานา ปาปิกัน อิจฉาน วสงคตา -  
อิติ วตวา ชนุนุเกน หทยมชฺเชม ปหริ.

ตสส ตตเถว อุณ्ह โลहित มุขโต อุกคณฉิ.

อายุสมนต ปน สารีปุตโต ภิกขุสงฆปริวต อากาเสนาจฉนต ทิสวา ภิกขุ อาหุสุ  
“ภนเต อายุสมา สารีปุตโต คมนกาเล อตตทุตติเยว คโต, อิทานิ มหาปริวโร อากฉนโต โสภติ -อิติ.

[บุรพกรรมของพระเทวทูต]

สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ตีรฉฉานโยนिय นิพพตตกาเลปิ มม ปุตโต มม สนตีก อากฉนโต โสภติเยว -อิติ วตวา

“โหติ สีลวต อตโถ	ปฏิสนถารวตตนิ.
ลกขณ ปสส आयนต	ญาตีสงฆปุรภขิต
อถ ปสสสิม กาล	สุวิหิโน ญาตภิ -อิติ

อิหิ ชาตก กเถสิ.

ปุณ ภิกขุเหตี “ภนเต เทวทูตโต กิร เทว อคคสาวเก อุโฆสุ ปสเสสุ นิสีทาเปตวา ‘พุทเธลิพหาย ธมม เทเสสสามีติ,  
ตุมหาก อนุกิริย กิร -อิติ วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส มม อนุกิริย กาคุ วายมิ น ปน สกขิ -อิติ วตวา

“อปี วีรก ปสเสสิ สกุน มลชฺชภาณก  
ยุรคีสงกาส ปตี มยห สวิฐฐก  
อุทกถลจรสส ปกขิโน  
นิจจ อามกมจฉโกชโน  
ตสसानุก ร สวิฐฐโก  
เสวาเลหิ ปลิคุณฐิต มโต -อิติ

นทีจรรกากชาตก กเถตวา อปเรสุปี ทิวเสสุ ตถารูปิเมว ถถ อารพภ

“อจาริ วตาย วิตุห วณานิ  
กฐฐงครุกเขสุ อसारเกสุ  
อถาสทา ขทิริ ชาตสาร  
ยตถาภิทา ครุโห อุตตมกคนติ จ

ลสี จ เต นิปลลิตา	มตถโก จ วิทาลีโต
สพพา เต ผาสูกา ภคคา	ทานิ สมม วิโรจสิ -อิติ จ

เอวมาทีนิ ชาตกานิ กเถสิ.

ปุณ “อกตถญ เทวทูตโต -อิติ ถถ อารพภ

“อกรรมหา ว เต กิจจํ	ยํ พลํ อหุมห เส
มิกราช นโม ตยตตุ	อปี กิณจิ ลภามห เส.
มม โลहितภกขสส	นิจจํ ลุฑทานิ กุพโพโต
ทนต์นตรโคโต สนโต	ตํ พุฑุ ยปี ชิวสิ -อิติ

อาทีนิ ชาตกาณี กเถสิ.

---

ปุณ วธาย ปริสกกนम्मสส อารพภ

---

“ญาดเมตํ กุรุงคสส	ยํ ตวํ เสปนณิ เสยยสิ
อณญํ เสปนณิ คจฉามิ	น เม เต รุจเจเต ผลํ -อิติ

อาทีนิ ชาตกาณี กเถสิ.

---

ปุณ อุภโต ปริทีโน เทวทูตโต ลาภสกุการโต จ สามณญโต จ -อิติ กถาสุ ปวตตมานาสุ,  
น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพปิ ปริทีโนเยว -อิติ วตวา

---

“อกซี ภินนา ปโณ นนุโร	สซีเคเห จ ภณชนํ
อุภโต ปทุณฐกมมนตา	อุทกมहि ถลมहि จ -อิติ

อาทีนิ ชาตกาณี กเถสิ.

---

เอวํ ราชคเห วิหรนโต เทวทูตโต อารพภ พุณิ ชาตกาณี กเถตวา ราชคหโต สาวตถิ คนตวา เขตวณมหาวิหาเร วาสํ กปเปสิ.

---

### [พระเทวทูตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทูตโตปิ โข นว มาเส คีลาโน, ปจฉิเม กाले สตถารํ ทนุจุกาโม หุตวา  
อตตโน สาวเก “อหํ สตถารํ ทนุจุกาโม, ตํ เม ทสเสถ -อิติ วตวา,  
เตหิ “ตวํ สมตถกाले สตถารา สทธี เวรี หุตวา อจริ, น มยํ ตํ ตตถ เนสสาม -อิติ วุตเต,  
“มา มํ นาเสถ, มया สตถริ อาฆาโต โกโต, สตถุ ปน มยि เกสคคमतโตปิ อาฆาโต นตถิ -อิติ.

---

โส หิ ภควา

---

วธเก เทวทูตมहि	โจเร องคฺคฺลิมาลเก
ธนपाले राहुले ज	सपुपुतुठ सममानो -อิติ

“ทสเสถ เม ภควนตํ -อิติ ปุณปปุณํ ยาจิ.

---

อถ นํ เต มณจเกนาทาย นิกขมึสุ.

---

ตสฺสาคมนํ สุตวา ภิกขุ สตถุ อาโรเจสุ “ภนเต เทวทูตโต กिर तुमहाकं तसुसनुठाय आकज्जति -อิติ.

---

“น ภิกขเว सो तेनตตภาवेन मं पस्सितुं लภिस्सति -อิติ.

---

ภิกขุ กิร ปลงจนนํ วตถุณํ อายาจิตกาลโต ปฏฐาย ปุณ พุทธะ ทฏฐัน ลภนติ, อัย ธรรมตา.

---

“อสุกฏฐานนญจ อสุกฏฐานนญจ อากโต ภนเต -อิติ อาหํสุ.

---

“ยํ อิจฉติ, ตํ กโรตุ, น โส มํ ปสสิตุํ ลภิสสตี -อิติ.

---

“ภนเต อีโต โยชนมตตํ อากโต, อพมโยชนํ, คาวุตํ, โปกฺขรณีสมีปํ อากโต ภนเต -อิติ.

---

“สเจปิ อนโตเชตวันํ ปวิสตี, เนว มํ ปสสิตุํ ลภิสสตี -อิติ.

---

### [พระเทวทัตถูกธรณีสูบ]

เทวทตตํ คเหตุวา อากตา เชตวันโปกฺขรณีสีเร มนญจ โอตาระตฺวา โปกฺขรณีย์ นหายิตุํ โอตริสุ.

---

เทวทตโตปิ โข มนญจโต อฏฐาย อุโภ ปาเท ภูมียํ ฐูปเตวา นิสีตี.

---

เต ปฐวี ปวิสีสสุ.

---

โส อนุกกเมน ยาว โคปผกา ยาว ชนฺนุกา ยาว ภูมฺโถ ยาว ฌนโต ยาว คีวโต ปวิสิตฺวา

หนุกภูฏิกสส ภูมียํ ปติภูฏิตกาเล คากมาห

---

“อิมเหติ อฏฐีตี ตมคคปฺคคลํ

เทวาตีเทวํ นรทมมสารถี

สมนตจกขุํ สตปฺปญฺญลกขณํ

ปาณเหตี พุทฺธํ สรณํ คโตสมิ -อิติ.

อิทํ กิร ฐานํ ทิสฺวา ตถาคโต เทวทตตํ ปพฺพาเสตี.

---

สเจ ทิ โส น ปพฺพชิสฺส, คีหิ หุตฺวา กมมํ ภารियํ อภิสฺส, อายตี ภวสฺส ปจฺจยํ กาทุํ นาสกฺขิสฺส,

ปพฺพชิตฺวา จ ปน กิณฺจาปิ กมมํ ภารियํ ภริสฺสตี, อายตี ภวสฺส ปจฺจยํ กาทุํ สกฺขิสฺสตี -อิติ นํ สตถา ปพฺพาเสตี.

---

### [พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยทลาวเหล็ก]

โส ทิ อีโต สตสทสฺสกปฺมตถเก อฏฐิสฺสโร นาม ปจฺเจกพุทฺโธ ภวิสฺสตี.

---

โส ปฐวี ปวิสิตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตตี.

---

นิจฺจเล พุทฺธะ อปรทฺธภาเวณ ปน นิจฺจโลว หุตฺวา ปจฺจตี.

---

ตีโยชนสตเถ อนโตอวีจิมฺหิ โยชนสตฺพุเพธเมวสฺส สรีรํ นิพฺพตตี.

---

สีสํ ยาว กณฺณสฺสกลฺโธ อุปริ อยกปลลํ ปาวิสี.

---

ปาทา ยาว โคปผกา เหมฐฺฐา อยฺยปฐวี ปวิสฺสธา.

---

มหาตาลกษณฐปริมาณ อัยสุล ปจฉิมภิตติโต นิกขมิตวา ปิฏฐิมชฌ์ ภินทิตวา อุเรน นิกขมิตวา ปุรตถิมภิตติ ปาวีสี.

---

อปร ทกขินภิตติโต นิกขมิตวา ทกขินปสส ภินทิตวา วามปสเสน นิกขมิตวา อุตตรภิตติ ปาวีสี.

---

อปร อปร กปลลโต นิกขมิตวา มตถก ภินทิตวา โอธภาเคน นิกขมิตวา อัยปฐวี ปาวีสี.

---

เอว โส ตตถ นิจจโล หุตวา ปจจติ.

---

[เมื่อก่อนพระเทวทูตก็ประพาศในพระศาสดา]

ภิกขุ “เอตตัง ฐานํ คนตวา เทวทูตโต สตถารํ ทญฺจํ อลภิตวาว ปฐวี ปวิฏฐฺเฐ -อิติ กถํ สมุญฺฐาเปสฺสิ.

---

สตถา “น ภิกขเว เทวทูตโต อิทาเนว มย อปรชฌิตวา ปฐวี ปาวีสี, ปุพเพปิ ปวิฏฐฺเฐยว -อิติ วตวา  
หตถิราชาเล มคคมุพฺหํ ปุริสํ สมสสาเสตวา อตตโน ปิฏฐฺเฐ อโรเปตวา เขมนตํ ปาปิตสส  
เตน ปุณฺ ติกขตฺตํ อากนตวา ‘อคคกฺกฐาเน มชฌิมกฺกฐาเน มุเล -อิติ เอวํ ทนเต ฉินทิตวา  
ตติยวาระ มหาปุริสสส จกขุปลํ อติกมมตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐฺเฐวาทํ ทีเปตฺตุ

---

“อกตถญฺสุส โปสสส                      นิจจํ วิวรทสสิโน  
สพพญเจ ปฐวี ทชชา                      เนว นํ อภิราธเย -อิติ

อิมํ ชาตํ กเถตวา, ปุณฺปิ ตเถว กถาย สมุญฺฐิตาย,  
ชนตวาทิภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา กลาพฺราษฏตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐฺเฐวาทํ ทีเปตฺตุ ชนตวาทิชาตํ  
จุลลธมมปาลภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา มหาปตาปฺราษฏตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐฺเฐวาทํ ทีเปตฺตุ จุลลธมมปาลชาตกถญจ กเถสิ.

---

ปฐวี ปวิฏฐฺเฐ ปน เทวทูตเต, มหาชนโน หญฺฐตฺตญฺเฐ ธชปตาภกทลโย อุตสาเปตวา ปุณฺณชฌเฐ ฐเปตวา  
“ลาภา วต โน -อิติ มหนตํ ฉณํ อนุกฺโกติ.

---

ตมตถํ ภควโต อโรเจสฺสิ.

---

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทูตเต มเต มหาชนโน, ตฺสสติ, ปุพเพปิ ตฺสสิยว -อิติ วตวา  
สพพชนสส, อปฺปิเย จณฺเฑ พฺรฺเส พาราณสิยํ ปิงฺคลราเช นาม มเต, มหาชนสส ตฺญฺฐวาทํ ทีเปตฺตุ

---

“สพฺโพ ชโน หีสสิโต ปิงฺคเลน  
ตสฺมี มเต ปจจยํ เวทยนฺติ  
ปิโย นฺ เต อาสิ อกณฺหนตฺโต.  
กสมมา ตฺวํ โรทสิ ทวารปาล  
น เม ปิโย อาสิ อกณฺหนตฺโต  
กายามิ ปจจาคนนาย ตสส  
อิโต คโต หีสเยย มจฺจฺราษํ  
โส หีสสิโต อาเนยฺย นํ ปุณฺ อิช -อิติ

อิมํ ปิงคชาตํ กเถสิ.

---

[ผู้ทำบาปยอมเตือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกขุ สตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “อิทานิ ฆนเต เทวทูตโต กุหิ นินพตฺโต -อติ.

---

“อวีจิมหานิรเย ภิกขเว -อติ.

---

“ฆนเต อธิ ตปฺปนโต วิจริตฺวา ปุน คนฺตฺวา ตปฺปนฺนฺฐานเวยว นินพตฺโต -อติ.

---

“อาม ภิกขเว ปพฺพชิตา วา โหนตุ คหฺนฺฐฺวา วา ปมาทวิหาริโน อุกฺยตฺถ ตปฺปนฺติเวยว -อติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

---

“อธิ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

ปาปการี อุกฺยตฺถ ตปฺปติ

‘ปาปํ เม กตฺตติ ตปฺปติ

ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺวคฺคตี คโต -อติ.

[แก้กรรม]

ตตฺถ อธิ ตปฺปติ -อติ: อธิ กมฺมตปฺปนเนน โทมนสฺสมตฺเตน ตปฺปติ.

---

เปจฺจ -อติ: ปโรโลกํ ปน วิปากตปฺปนเนน อติทารุณเนน อปายทุกฺเขน ตปฺปติ.

---

ปาปการี -อติ: นานุปการสฺส ปาปสฺส กตฺตา.

---

อุกฺยตฺถ -อติ: อิมินา วุตตปฺปการเนน ตปฺปนเนน อุกฺยตฺถ ตปฺปติ นาม.

---

ปาปํ เม -อติ: โส ทิ กมฺมตปฺปนเนน ตปฺปนโต “ปาปํ เม กตํ -อติ ตปฺปติ, ตํ อปฺปมตฺตํ ตปฺปนํ;

วิปากตปฺปนเนน ปน ตปฺปนโต ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺวคฺคตี คโต, อติผรุสฺเสน ตปฺปนเนน อติวิย ตปฺปติ -อติ.

---

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อเหตุ.

---

เทสฺนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตา -อติ.

---

เทวทูตตถ.

---

## ๑๓. สุนนาเทวีวตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ -อิติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต สุนนาเทวี อารพภ กเถสิ.

### [อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน]

สาวตถิยั ทิ เทวสิกั อนาถปิณชิทิกสส เคเห เทว ภิกขุสทสสาณิ ภูณชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถิยญจ โย โย ทานัน ทาทุกาโม โหติ, โส โส เตส อุกินน โอภาส ลภิตวา ว กโรติ.

“กัการณา -อิติ.

“ตุมหากั ทานคคั อนาถปิณชิโก วา วิสาชา วา อาคตา -อิติ ปุจจิตวา, “นาคตา -อิติ วุตเต,  
สทสทสสิ วิสขุเขตวา กตทานมปิ “กั ทานัน นามเต -อิติ ครหนติ.

อุโภปิ ทิ เต ภิกขุสงขสส รุจิจจ อนุจจวิกกิจจจาณิ จ ชานนติ.

เตสุ วิหรนเตสุ, ภิกขุ จิตตานรูปเมว ภูณชนติ.

ตสมมา สพเพ ทานัน ทาทุกามา เต คเหตุวา คจจนติ.

อิติ เต อตตโน ฆเร ภิกขุ ปริวิสิตุน ลภนติ.

ตโต วิสาชา “โก นุ โข มม ฐาเน ฐตวา ภิกขุสงขมิ ปริวิสิสสติ -อิติ อุปธาเรณตี ปุตตสส ธีตรั ทิสวา ตั อตตโน ฐาเน ฐเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงขมิ ปริวิสติ.

อนาถปิณชิโกปิ มหาสุภทัง นาม ฆมฺมฐีตริ ฐเปสิ.

สา ทิ ภิกขุนัน เวยยาวจจ กโรนตี ฆมฺม สุนนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลล อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภทัง ฐเปสิ.

สาปิ ตถเวว กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลล คตา.

อถ สุนนาเทวี นาม กนิฏฐธีตริ ฐเปสิ.

### [นางสุนนาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน ฆมฺม สุตวา สกทาคามิผลล ปตวา กุมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสูเกน อาตุรา อาหารุปจเจทัง กตวา  
ปีตรั ทฏฐุกามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมิ ทานคเค ตสสา สาสนัน สุตวา ว อาคนตวา “กั อมม สุมเน -อิติ อาห.

สา ปีตรั อาห “กั กนิฏฐภาตัก -อิติ.

“วิปปลปสี อมม -อิติ.

---

“น วิปปลปามี กนิษฐภคินี -อิติ.

---

“ภายสี อมม -อิติ.

---

“น ภายามี กนิษฐภคินี -อิติ.

---

เอตตัง วตถวาเยว ปน สา กาลมกาสิ.

---

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมนโน เสฏฐี ชีตริ อุปปนโนสโก อธิวาเสตุ อสโกโกนโต ชีตุ สรีริกัจจ กาทเรตวา โรหนโต สตุ สนตีกัง คนตวา,  
“ก็ คหปติ ทุกชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมาโน อาคโตสิ -อิติ วุตเต, “ชีตา เม ภนเต สุมณาเทวี กาลกตา -อิติ อาห.

---

“อถ กสมา โสจสิ, นนุ สพเพสเ อเกสิกัง มรณัง -อิติ.

---

“ชานาเมตัง ภนเต, เอวรูปา ปน เม หิโรตตปสมปนนา ชีตา,  
สา มรณกาเล สตี ปจจุปฐมาเปตุ อสโกโกนตี วิปปลปมานา มตา, เตน เม อนปปกัง โทมนสส์ อุปปชชติ -อิติ.

---

“ก็ ปน ตาย กถิตัง มหาเสฏฐี -อิติ.

---

“อหัง ตัง ภนเต ‘ก็ อมม สุมเนติ อามนเตสิ, อถ มัง อาห ‘ก็ กนิษฐภคินีกาติ.  
ตโต ‘วิปปลปสี อมมาติ วุตเต, ‘น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาติ.  
‘ภายสี อมมาติ (วุตเต), ‘น ภายามี กนิษฐภคินีกาติ เอตตัง วตถวา กาลมกาสิ -อิติ.

---

อถ นัง ภควา อาห “น หิ เต มหาเสฏฐี ชีตา วิปปลปติ -อิติ.

---

“อถ กสมา เอวมาห -อิติ.

---

“กนิษฐุตตาเยว, ชีตา หิ เต คหปติ มคคผลหิ ตยา มหลลิกา, ตวัง หิ โสตาปนโน, ชีตา ปน เต สกทาคามินี,  
สา มคคผลหิ มหลลิกตตา ตัง เอวมาห -อิติ.

---

“เอวัง ภนเต -อิติ.

---

“เอวัง คหปติ -อิติ.

---

“อิทานิ กุหิ นิพพตตา ภนเต -อิติ.

---

“ตลิตถาเว คหปติ -อิติ วุตเต “ภนเต มม ชีตา อธิ ญัตกานัง อนตเร นนุทมานา วิจริตวา อิติ คนตวาปี  
นนุทนฐาเนเยว นิพพตตา -อิติ.

---



[คนทำบุญย่อมผลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

อด น สดถา “อาม คหปติ อปมตดา นาม คหฐฐา วา ปพพชิตา วา อธิโลเก จ ปรโลเก จ นนทนต์เียว -อติ วตวา  
อิม คากมาห

---

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ  
กตปุณญเญ อุกยตถ นนทติ  
‘ปุณญเญ เม กตนต์ นนทติ  
ภียโย นนทติ สุกคตี คโต -อติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อธิ -อติ: อธิโลเก กมมนนทเนน นนทติ.

---

เปจจ -อติ: ปรโลเก วิปากนนทเนน นนทติ.

---

กตปุณญเญ -อติ: นานปการสส ปุณญสส กตดา.

---

อุกยตถ -อติ: อธิ “กต เม กุสล, อกต เม ปาปี -อติ นนทติ, ปรตถ วิปาก อุนถวนต์ นนทติ.

---

ปุณญเญ เม -อติ: อธิ นนทนต์ ปน “ปุณญเญ เม กต -อติ โสมนสสมตเตเนว กมมนนทน์ อุกพาทย นนทติ.

---

ภียโย -อติ: วิปากนนทเนน ปน สุกคตี คโต,

สตตปถญาสวสสโกญเญ สญญิจจ วสสตสทสสานิ ทิพพสมปตตี อุนถวนต์ ตุสตีปุเร อติวีย นนทติ -อติ.

---

คากาปริยसाने พหุ โสตาปนนาทโย อเหตุ

---

มหาชนสส ฐมมเทสนา สาทถิกา ซาตา -อติ.

---

สุนนาเทวีวตถุ.

---

## ๑๔. เทวสหายภิกษุชวตถุ.

“พหุมาปี เจ สหิตัง ภาสमान -อิติ อิมัง ชมมเทสนัง สตถา เซตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

### [สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสีโน ทิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตถุ ชมมเทสนัง สุตวา กาเม ปหาย  
สตถุ สาสเน อูร์ ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสทานิ อจาริยุชฌายานัง สนติเก วสิตวา สตถารัง อุปสงกมิตวา สาสเน ฐัง ปุจจิตวา  
วิปัสสนาจรณจ คนถจรณจ วิตถารโต สุตวา

เอโก ตาว “อหัง ฆนเต มหุลลกกาเล ปพพชิต น สกขิสสามิ, คนถจรัง ปุเรตัง วิปัสสนาจรัง ปน ปุเรสสามิ -อิติ  
ยาว อรหตตวา วิปัสสนัง กถาเปตวา ฆณฺเณโต วายมนโต สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตตัง ปาปุณนิ.

อิตรो ปน “อหัง คนถจรัง ปุเรสสามิ -อิติ อนุกกเมน เตปิฏกั พุทฺธวณฺเณ อุกคณฺหิตวา คตคตถุฏฐาเน ชมม กเถติ สรภณญํ ฆณฺติ,  
ปญจนนัง ภิกขุสถานัง ชมม วาเจนโต วิจรติ, อฏฐารสนนัง มหาคณานัง อจาริโย อโหสิ.

ภิกขุ สตถุ สนติเก กมมฏฐานัง คเหตุวา อิตรสส เถรสส วสนฏฐานัง คนตวา ตสโสวาเท ฐตฺตวา อรหตตัง ปตฺตวา เถรัง วนทิตวา  
“สตถารัง ทฏฐกามมเห -อิติ วนทติ.

เถโร “คจฺฉน อาวุโส มม วจเนน สตถารัง วนทิตวา อสีติมหาเถเร วนทถ,  
สหายกตเถเรปิ เม ‘อมหากัง อจาริโย ตุมเห วนทตติ วเทถ -อิติ เปเสสิ.

เต วิหารัง คนตวา สตถารญเจว อสีติมหาเถเร จ วนทิตวา คนถิกตเถรสส สนติกั คนตวา  
“ฆนเต อมหากัง อจาริโย ตุมเห วนทติ -อิติ วนทติ.

อิตรเณ จ “โก นามโส -อิติ วุตเต, “ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเต -อิติ วนทติ.

เอว เถเร ปุนปฺปุนํ สาสนัง ปหิณฺเนเต, โส ภิกขุ โลกั กาลัง สหิตวา อปรภาเค สหิตัง อสกุโกนโต

“อมหากัง อจาริโย ตุมเห วนทติ -อิติ วุตเต “โก เอโส -อิติ วตฺตวา

“ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเต -อิติ วุตเต

“กั ปน ตุมเหหิ ตสส สนติเก อุกคณฺหิตัง, กั ทิฆนิกายาทิสฺส อณฺเณโร นิกายเ, กั ติสฺส ปฏิกเสฺส เอกัง ปิฏกั -อิติ วตฺตวา

“จตฺตูปทิกปิ คาลัง น ชานาติ, ปัสสุกฺลํ คเหตุวา ปพพชิตกาเลเยว อรณญํ ปวิฏฺฐุ, พหุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ,

ตสส อาคตกาเล มया ปญฺหัง ปุจจิตัง วมุฏฺติ -อิติ จินฺเตสิ.

### [พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตถารัง ทฏฐัง อาคโต, สหายกตเถรสส สนติเก ปตฺตจิวัง ฐเปตวา คนตวา

สตถารญเจว อสีติมหาเถเร จ วนทิตวา สหายกตเถรสส วสนฏฐานัง ปจจาคามิ.

อถสส โส วตตัง กาทเรตวา สมปฺปมาณัง อาสนัง คเหตุวา “ปญฺหัง ปุจจิติสสามิ -อิติ นิสฺสิทิ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมิ ขณ สตถา “เอส เอวรูป มม ปุตฺตํ วิเหฐุตฺวา นิรเย นิพพตฺเตยฺย -อิตฺติ ตสมิ อนุกมฺปาย วิหารจาริกํ จรณโต วียเตสํ นิสินฺนญฺฐานํ คนฺตฺวา ปญฺญตฺเต พุทฺธาสนเน นิสีทฺติ.

ตตถ ตตถ นิสีทฺนตา ทิ ภิกฺขุ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ว นิสีทฺนติ.

เตน สตถา ปกฺติปญฺญตฺเตยฺเวว อาสเน นิสีทฺติ.

นิสฺซชฺช โข ปน คนฺถิกภิกฺขุํ ปฐฺมชฺชมาเน ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺวา,  
ตสมิ อภฺธิเต, ทฺตฺติยชฺชมาเน อาทึ กตฺวา อญฺญสฺสุปี สฺมาปตฺตีสฺสุ รุปรุเปสฺสุ ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

อิตโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตฺติมคฺเค ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร กเถตุํ นาสกฺขิ.

ตโต ชีณาสวตฺเถโร ปุจฺฉิ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสารการ]

สตถา “สารุ สารุ -อิตฺติ อภินฺนทิตฺวา เสสมคฺเคสฺสุปี ปญฺ्ञิปาญฺ्ञิยา ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจฺฉิตฺตํ กเถสิ.

สตถา จตฺตฺสุปี ฐฺาเนสฺสุ ตสฺส สารุการํ อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทึ กตฺวา ยาว พฺรหฺมโลกา สพฺพทา เทวตา เจว นาคสฺุปฺณณา จ สารุการํ อทิสฺสุ.

ตํ สารุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺตฺเววาสิกา เจว สทฺธิวาทรินฺโณ จ สตถารํ อชฺชมายีสฺสุ

“กึ นามตํ สตถารา กตํ, กิยฺฉิ อชานนตฺสส มหฺลลกตฺเถรสฺส จตฺตฺสุ ฐฺาเนสฺสุ สารุการํ อทาสิ,

อมหากํ ปนาจริยสฺส สพฺพปริยตฺติธรสฺส ปญฺจนนํ ภิกฺขุสฺตานํ ปาโมกฺขสฺส ปสฺสามตฺตปี น กริ -อิตฺติ.

[พุดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กิณฺนาเมตํ ภิกฺขเว กเถถ -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสมิ อตฺเถ อาโรจิตฺเต,

“ภิกฺขเว ตุมหากํ อจฺริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกฺขนสฺสทิสฺโส,

มยฺหํ ปน ปุตฺโต ยถารุจฺฉิยา ปญฺจโครเส ปรีภฺยชนกสฺสามิสฺสทิสฺโส -อิตฺติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“พหุมี เจ สหิตฺ ภาสมาโน  
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต  
โคโปว คาโว คณยฺ ปรสฺ  
น ภาควา สามณฺญสฺส โหติ.  
อปฺปมปี เจ สหิตฺ ภาสมาโน  
ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี  
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ  
สมฺมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต  
อนฺุปาทียานो อธิ วา หุริ วา  
ส ภาควา สามณฺญสฺส โหติ -อิตฺติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ สหิตฺ -อิตฺติ เตปิฏกสฺส พุทฺทวจนฺสเสตํ นามํ,

---

ตํ อจฺริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺคณฺหิตฺวา พหุมี ปรสฺ ภาสมาโน วาเจนนฺโต กณฺนฺโต,  
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเกณ ปุคฺคเลน กตฺตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,  
กุฏฺกภูสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตฺตมปี อนฺิจจาทีวเสน มนสิการํ นปฺปวตฺเตสิ;

---

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา  
สหายํ คณฺเฑววา สามิกานํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตฺตํ คณฺหาติ,  
ยถารุจิยา ปน ปณฺจโครเส ปรีภุชิตฺตํ น ลภติ;

---

เอวเมว เกวลํ อนฺุเตวาสิกานํ สนนฺติกา วตฺตปฏฺิวตฺตกรณฺมตฺตสฺส ภาคี โหติ, สามณฺญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

---

ยถา ปน โคपालเกณ นิยฺยาทีตานํ คุนฺนํ ปณฺจโครสํ โคสามิกาว ปรีภุชณฺติ;  
ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกฺปุคฺคลา ยถานุสฺสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐฺมชฺฌานาทีนํ ปาปุณฺนติ,  
เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเตตฺวา มคฺคผลานํ ปาปุณฺนติ,

---

โคสามิกา โครสฺสเสว, สามณฺญสฺส ภาคินो โหนติ.

---

อิตฺติ สตถา สีสสมฺปนฺนสฺส พุทฺสสุตฺส ปมาทิวหาริโน อนฺิจจาทีวเสน โยนิโสมนสิกาเร อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน  
ปฐฺมํ คาลํ กเถสิ, น พุทฺสศีลสฺส.

---

พุทฺธยคธา ปน อปฺปสฺสุตฺสสาปิ โยนิโสมนสิกาเร กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกฺปุคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

---

ตตถ อปฺปมปี เจ -อิตฺติ: โถกํ เอกาวคฺคทิวคฺคตฺตมปี.

---

ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี -อิตฺติ: อตถมณฺญาย ธมฺมมณฺญาย นวโลกุตฺตรธมฺมสฺส อนฺุรูป ธมฺมํ  
ปุพฺพภากปฏฺิปปาทาสงฺขาทํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิศีลธฺตงฺคอสฺสูกมฺมฏฺฐานาทีเกทํ จรณฺโต อนฺุธมฺมจารี โหติ  
“อชฺช อชฺเชว -อิตฺติ ปฏฺิวเร อากงฺขนฺโต วิจฺรติ;

---

โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถจ โทสถจ ปหาย โมหํ, สมมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพพมเม ปริชานนโต,  
ตทงควิกขมณสมฺจเฉทปฏิปสฺสทฺธิสฺสรณวิมุตฺตินํ วเสน สุวิมุตฺตจิตฺโต, อนุปาทียาโน อิช วา หุรํ วา,  
อิธโลกปรโลเก ปริยาปนฺนา วา อชฺมตฺติกพาหิรา วา ขนฺธายตนธาทูโย จตุทฺธิ อูปาทาเนทฺธิ อนุปาทียนฺโต มหาซีณาสโว,  
มคฺคสงฺฆาตสฺส สามณฺญสฺส วเสน อาคตสฺส ผลสามณฺญสฺส เจว ปณฺจจเสขธมฺมกฺขนฺธสามณฺญสฺส จ ภาควา โหติ -อิตฺติ.

---

รตนกฺุณฺณ วีย อคารสฺส, อรหตฺเตน เทสนาย กฺุณฺณํ คณฺหิ -อิตฺติ.

---

คาถาปริโยสาเน พหุ โสตาปนฺนาทโย อหฺสฺสุ.

---

เทสนา มหาชนสฺส สาทถิกา ซาตา -อิตฺติ.

---

เทวสหายภิกขุขุวตฺถ.

---

ยมกวกคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

---

ปฐฺโม วคฺโค.

---